

GYERMEKJOGI CIVIL KOALÍCIÓ

A gyermekjogok helyzete Magyarországon

(2014-2019)

- Alternatív jelentés

az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének hazai végrehajtásáról

A gyermekjogi Civil Koalíció tagjaként hozzájárult a jelentés elkészítéséhez:

Család, Gyermekek, Ifjúság Kiemelkedően Közhasznú Egyesület (CSAGYI); ELTE Gyermekjogi Kör; Európai Roma Jogok Központja (ERRC); Európai Szülők Magyarországi Egyesülete (ESZME); Gyerekesély Közhasznú Egyesület (GYERE); Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány; Igazgyöngy Alapítvány; Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány; Magyar LMBT Szövetség; Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület; Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége (MEOSZ); Pressley Ridge Magyarország Alapítvány; Rosa Parks Alapítvány; Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége (SINOSZ); SOS Gyermekfalu Magyarországi Alapítványa; Társaság a Szabadságjogokért Magyarország; Terres des Hommes Lausanne Alapítvány; UNICEF Magyar Bizottság Alapítvány; Validity Alapítvány.

Valamint De Coll Ágnes, dr. Herczog Mária, Kovács Anna Sára, dr. Mátyók Fanni, dr. Murányi Fanni, dr. Nagy-Nádasdi Anita Rozália, Tománé Mészáros Andrea egyéni szakértők.

Szerkesztette
dr. Lux Ágnes és Sebhelyi Viktória.

Az angol nyelvű verziót
Lisa Nóvé lektorálta.

Korrektor
Végh Fruzsina Judit
A kiadvány design
Szegő Miklós

A magyar nyelvű jelentés az ENSZ Gyermekjogi Bizottságához 2019. szeptember 1-jén benyújtott angol nyelvű dokumentum kibővített, magyarázatokkal ellátott változata.

A magyar nyelvű jelentés elkészítésében, fordításában közreműködtek fenti szerzők mellett az SOS Gyermekfalu Magyarországi Alapítványának önkéntesei.

A jelentésben illusztrációként használt gyerekrajzok az UNICEF Magyar Bizottság 2018-ban meghirdetett, „Ha lehetne egy kívánságom” és a „Jövő, amiben élni szeretnék” pályázataira beküldött rajzaiból kerültek kiválogatásra.

A jelentés a Gyermekjogi Civil Koalíció tagjainak
rendszeres konzultációin alapul.

A Gyermekjogi Civil Koalíció az UNICEF Magyar Bizottság
kezdeményezésére alakult 2015-ben.

A szakmai fórum célja a kommunikáció
és az aktív együttműködés előmozdítása a civil szervezetek,
valamint a gyermekvédelemmel
és a gyermekjogok védelmével foglalkozó szakértők között.
www.unicef.hu/gyermekjogi-koalicio

GYERMEKJOGI CIVIL KOALÍCIÓ

Budapest, 2019. november.

Tartalom

1. Általános végrehajtási intézkedések (az Egyezmény 4. és 42. cikke, valamint a 44. cikk 6. pontja)	10
2. A „gyermek” fogalmának meghatározása (1. cikk)	20
3. A Gyermekjogi Egyezmény zsinórmértéke, általános elvek (2., 3., 6. és 12. cikk)	21
4. Polgári jogok és szabadságok (7., 8. és 13–17. cikk)	32
5. A gyermekekkel szembeni erőszak (19. és 24. cikk)	37
6. A családi környezet és a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek jogai (5., 9–11., 18. cikk, 1., 2., 20., 21., 25., 27. és 4. szakasz)	46
7. A fogyatékossgal élő gyermekek jogai, az alapvető egészséghez és jóléthez való jog (6., 18. cikk, 3., 23., 24., 26., 27. szakasz, valamint 1–3., 33. szakasz)	52
8. Oktatás, pihenés és kulturális tevékenységek (28–31. cikk)	68
9. Különleges intézkedések (22., 30., 32., 33., 35., 36. cikk, a 37. cikk (b)–(d) pontja, valamint a 38–40. cikk)	76
A Gyermekjogi Egyezménynek a gyermekkereskedelemtől, gyermekprostitúciótól és gyermekpornográfiától való Fakultatív Jegyzőkönyve érvényesülésének utókövetése	84
A Gyermekjogi Egyezmény gyermekek fegyveres konfliktusba történő bevonásáról szóló Fakultatív Jegyzőkönyve érvényesülésének utókövetése	88
Felhasznált irodalom	91
Áttekintés a Gyermekjogi Egyezmény egyes cikkeiben foglaltakhoz kapcsolódó ombudsmani jelentésekről (2014-2019)	99
Civil szervezetek, oktatási intézmények programjai, jó gyakorlatok	125

Rövidítések

- AJBH – Alapvető Jogok Biztosának Hivatala (ombudsman)
- CRC – Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága (UN Committee on the Rights of the Child)
- CPT – Kínzást és az Embertelen vagy Megalázó Bánásmódot vagy Büntetést Megelőzni Hivatott Európai Bizottság (Committee for the Prevention of Torture)
- CSBO – Családbarát Ország
- CSOK – Családi Otthonteremtési Kedvezmény
- EB – Európai Bizottság (European Commission)
- EBH – Egyenlő Bánásmód Hatóság
- EFOP – Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program
- EMMI – Emberi Erőforrások Minisztériuma
- ENYÜBS – Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika
- ESPAD – Európai iskolavizsgálat a fiatalok alkohol- és egyéb drogfogyasztási szokásairól (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs)
- ET – Európa Tanács (Council of Europe)
- EU – Európai Unió (European Union)
- EU-SILC – A jövedelmekre és életkörülményekre vonatkozó közösségi statisztika (European Union Statistics on Income and Living Conditions)
- Eurostat – Az Európai Unió Statisztikai Hivatala (Statistical Office of the European Union)
- IH – Internet Hotline
- IM – Igazságügyi Minisztérium
- Istambuli Egyezmény – Az Európa Tanács Egyezménye a nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról
- KSH – Központi Statisztikai Hivatal
- LMBTQI – leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű, queer és interszexuális
- MHB – Magyar Helsinki Bizottság
- MÖR – Miskolci Önkormányzati Rendészet
- NEAK – Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő
- NMHH – Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság
- NFTS – Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia
- NVB – Nemzeti Választási Bizottság
- OECD – Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (Organisation for Economic Cooperation and Development)
- OÉTI – Országos Élelmezés- és Táplálkozástudományi Intézet
- OBH – Országos Bírósági Hivatal
- OKIT – Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat
- TASZ – Társaság a Szabadságjogokért
- VEKOP – Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program

Hivatkozott jogszabályok

1991. évi LXIV. törvény a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről (Gyermekek jogi Egyezmény)
1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról (Sztv.)
1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (Gyvt.)
1997. évi LXXVIII. törvény az épített környezet alakításáról és védelméről
- 49/2004. (V. 21.) EszCsM-rendelet a területi védőnői ellátásról
2007. évi LXXX. törvény a menedékközpontokról
2009. évi CXXV. törvény a magyar jelnyelvről és a magyar jelnyelv használatáról
2009. évi CLX. törvény a gyermekek fegyveres konfliktusba történő bevonásáról szóló, a Gyermekek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyv megerősítéséről és kihirdetéséről
2009. évi CLXI. törvény a gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermek-pornográfiairól szóló, a Gyermekek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyv megerősítéséről és kihirdetéséről
2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról
2011. évi CXI. törvény az alapvető jogok biztosáról
2011. évi CXLIII. törvény a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének kihirdetéséről
2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről (Nkt.)
- 328/2011. (XII. 29.) Korm. rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások és gyermekvédelmi szakellátások térítési díjáról és az igénylésükhöz felhasználható bizonyítékokról
- Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a Communications Procedure, New York, 19 December 2011
- A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (Szabstv.)
2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.)
2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (új Ptk.)
2015. évi XCII. törvény az Európa Tanácsnak a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről szóló Egyezménye kihirdetéséről, valamint ezzel összefüggésben egyes törvények módosításáról (Lanzarote-i Egyezmény)
- 41/2016. (III. 9.) Korm. rendelet a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet Magyarországon egész területére történő elrendeléséről, valamint a válsághelyzet elrendelésével, fennállásával és megszüntetésével összefüggő szabályokról
- 1488/2016. (IX. 2.) Korm. határozat a Gyermekek Számára Biztonságos internetszolgáltatás megteremtéséről, a tudatos és értékteremtő internethasználatról és Magyarország Digitális Gyermekvédelmi Stratégiájáról

2017. évi XX. törvény a határőrizeti területen lefolytatott eljárás szigorításával kapcsolatos egyes törvények módosításáról
2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (Be.)
- 1663/2017. (III. 13.) Korm. határozat a gyámhatóságok megerősítéséről és a gyermekjogi képviselők létszámának emeléséről
- 13/2018. (VI. 12.) IM-rendelet a különleges bánásmódot igénylő személy részvételét igénylő eljárási cselekmény elvégzésére szolgáló rendőrségi helyiség kialakításáról, működtetéséről és a használata ellenőrzéséről
- 1125/2019. (III. 13.) Korm. határozat az emberkereskedelem elleni küzdelem hatékonyságának növeléséhez szükséges intézkedésekről
- 1295/2019. (V. 27.) Korm. határozat a fogyatékossgal élő személyek számára ápolást-gondozást nyújtó szociális intézményi férőhelyek kiváltásáról szóló 2019–2036. évekre vonatkozó hosszú távú koncepcióról

Szerkesztői előszó

2019 két szempontból is kiemelten fontos év Magyarország és a gyermekjogok viszonylatában. Egyrészt idén november 20-án, 30 éve fogadta el az ENSZ Közgyűlése a Gyermekjogi Egyezményt, amely azóta a világ egyik legszélesebb körben elfogadott emberi jogi egyezménye lett. Valamennyi állam – ez idáig az Egyesült Államok kivételével – saját nemzeti jogába foglalta a gyermekjogok katalógusát; ezzel megszületett a „globális gyermek” és jogvédelmi rendszerének ideája. Ugyanazok a jogok illetik meg a gyerekeket Svédországtól Brazíliáig, Kínától Ugandáig. Magyarország a rendszerváltást követően a volt szocialista országok közül az elsők között fogadta el és hirdette ki az Egyezményt az 1991. évi LXIV. törvénnyel.

Másrészt Magyarország idén nyújtotta be hatodik jelentését az ENSZ Gyermekjogi Bizottságához, először az egyszerűsített jelentéstételi eljárásban, amelyhez a Gyermekjogi Civil Koalíció készített alternatív jelentést. A Koalíció életre hívásának egyik fő célja az volt 2015-ben, hogy előmozdítsa a párbeszédet és az aktív együttműködést a gyermekek védelmével és a gyermekjogok érvényesítésével foglalkozó civil szervezetek és szakértők között, valamint hogy elősegítse az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága által Magyarország számára megfogalmazott ajánlások végrehajtását és az ENSZ Emberi Jogi Bizottságai számára küldendő további jelentések előkészületeit.

A 2019-ben benyújtott alternatív jelentésben 19 szervezet és nyolc egyéni szakértő dolgozott közel egy éven keresztül, amelyet a Koalíció megszületése óta tartó többéves párbeszéd és együttgondolkodás előzött meg. A munkát az UNICEF Magyar Bizottság Alapítvány fogta össze és koordinálta. A benyújtott angol jelentés az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága által kiadott iránymutatás alapján készült, amely az elmúlt év gyermekjogi fejleményeit áttekintendő periódushoz képest viszonylag szűknek tetsző 20 ezer szóban maximálta a dokumentum terjedelmét. A Koalíció ezért úgy döntött, hogy az angol nyelvű jelentés alapján készít egy bővített, magyarázatokkal ellátott magyar nyelvű jelentést, amely a kormányzati partnerek és szakmai szervezetek mellett a szélesebb közvélemény érdeklődésére is számot tarthat. Egyfajta hiánypótlásként az Egyezményhez kapcsolódó elérhető képzéseket és képzési anyagokat is összegyűjtöttük; ezek a jelentés mellékletében található.

A Gyermekjogi Egyezményben foglalt egyik legfontosabb jog a gyermekek joga arra, hogy részt vegyenek a rájuk vonatkozó ügyekben, és elmondhassák véleményüket – ezért a jelentés idézeteket tartalmaz abból az önálló gyermekjelentésből, amelyet Magyarországon először a Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány készített el 5300 gyerek bevonásával, majd nyújtott be az ENSZ Gyermekjogi Bizottságához.

Noha a szerzők törekedtek az elmúlt öt év legfontosabb pozitív és negatívnak tetsző eredményeinek áttekintésére, az alternatív jelentés – természetéből fakadóan – a kihívásokra is koncentrált. Ugyanakkor fontos előrebocsátani, hogy mindez a Gyermekjogi Egyezmény hatékonyabb végrehajtását szolgálná a következő jelentéstételi időszakban.

A jelentés azon szervezetek és egyéni szakértők munkáját foglalja össze, akik szerzőként, támogatóként szerepelnek, habár a közös munka valamennyi tag számára nyitott lehetőség volt. Ezért a jelentés nem egyezik meg a Koalíció összes tagjának álláspontjával, így a szerzők legjobb szándékai mellett sem tud minden területre kiterjedő, holisztikus képet adni. Ebből eredhet egyes területek hangsúlyosabb, míg mások kevésbé kiemelt megjelenítése.

A Koalíció tagjai és a jelentés szerkesztői hisznek abban, hogy a gyermekjogok érvényesülésének vizsgálata és képviselete nem ideológiai kérdés, és nem politikai nézetektől függ, hanem a gyermekekről, a legfőbb érdekeikről és arról szól, hogy mindannyian egy jobb és a gyermekjogokat minél inkább tiszteletben tartó társadalomban éljünk.

Ahogy a Gyermekjogi Egyezmény is előírja, és a magyar alkotmányos környezet ennek meg is felel, a gyermekek jogainak védelme a család, az állam és a társadalom feladata és felelőssége. A mostani jelentés konstruktív módon igyekszik ehhez segítséget nyújtani, és ezen össznemzeti feladatnak megfelelni.

Budapest, 2019. október 31.

Dr. Lux Ágnes gyermekjogi szakértő

1. Általános végrehajtási intézkedések

(az Egyezmény 4. és 42. cikke, valamint a 44. cikk 6. pontja)

Intézményi változások

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI) a gyermekvédelemért, köznevelésért, egészségügyért és társadalmopolitikáért felelős kormányzati szerv. A gyermekeket érintő kormányzati feladatok alapvetően 19 főosztályhoz, hat államtitkárság irányítása alá tartoznak. A társadalmi integráció 2019 májusa óta a Belügyminisztérium felelősségi köre, vezetésére miniszteri biztosként Vecsei Miklóst, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat alelnökét nevezték ki. Az EMMI-n kívül az Innovációs és Technológiai Minisztérium (ITM) egy államtitkára és két helyettes államtitkára, valamint 3 főosztálya felel a szakképzésért, illetve a „digitális jólétért”. Az ITM-en kívül az ágazati minisztériumok szinte mindegyike rendelkezik szakképzés felett.

Habár az eredeti szándék szerint a gyermekekkel kapcsolatos döntések többségének centralizálása segítené és egyszerűsítene a folyamatokat, a gyakorlatban ez az intézményi megoldás és a döntéshozatali folyamat mégis meglehetősen fragmentált.

A gyermekvédelmi intézményrendszert a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.), valamint a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (Sztv.) szabályozza. A 2015. évi CXXXIII. törvénnyel módosított Gyvt. értelmében minden járásszékhelyi település és megyei jogú város, a fővárosban pedig a fővárosi kerületi önkormányzat köteles gyermekjóléti központot működtetni.

A családsegítő és gyermekjóléti szolgáltatásokat 2016. január 1-jétől integrálták, és ezzel együtt a járási szinten alapított család- és gyermekjóléti központok miatt az ellátórendszer kétszintűvé vált, ami a hagyományos családsegítő szolgáltatások háttérbe szorulásával járt együtt (Kopasz, 2017; Darvas és tsai, 2016). Míg 2015-ben országosan 40 ilyen központ működött, addig jelenleg a törvénymódosítást követően összesen 197¹ (Kopasz, 2017).

Adatgyűjtés

A gyermekvédelmi rendszer adatainak elemzését ágazatközi adatgyűjtési problémák nehezítik. A közoktatási és a szociális ágazat adatbázisait nehéz összevetni, a hivatalos gyermekjóléti intézkedések hatékonyságával kapcsolatos statisztikák hiányoznak (Hodosán–Nyitrai, 2010).

¹ 2016. január 1-jétől a gyermekjóléti szolgáltatással egy szolgáltató – a család- és gyermekjóléti szolgálat – keretében működtethető. A család- és gyermekjóléti szolgálatok látják el a családsegítés Szt. szerinti feladatait, valamint a Gyvt. szerinti gyermekjóléti szolgáltatási feladatokat. A családsegítő és a gyermekjóléti szolgáltatás integrációja a szakma (legalábbis annak jó része) által régóta várt fejlemény. Háttérben egyrészt „a családsegítés és a gyermekjóléti szolgáltatás mint szakma egységes mederbe terelése”, másrészt pedig az állt, hogy minden egyes településen elérhető legyen a családsegítés.

A mostani jelentéstételi időszakban kihívást jelentett az adatok és statisztikák elérése és nyilvánosságra hozatala. Az adatokhoz való hozzáférést több tényező akadályozta. Bizonyos esetekben az adott intézmény jogszabály által előírt kötelezettsége ellenére sem rendelkezik az adatok összegyűjtéséhez szükséges pénzeszközökkel, így nem is teszi közzé adatait. Egyes jogalkotási intézkedések – például az új büntetőeljárásról szóló törvény, amely 2018. július 1-jén lépett hatályba, valamint a Gyvt. 2016-os módosítása – hátráltatták a statisztikai adatok folyamatos gyűjtését² („Hintalovon Gyermejjogi jelentés”, 2018).

Költségvetés

A gyermekekkel kapcsolatos állami kiadások általános szintje Magyarországon hagyományosan magas: az Eurostat szerint a családdal vagy a gyermekekkel kapcsolatos kiadások 2013-ban a GDP 2,5 százalékát tették ki (vö. az EU 27 további tagállamában átlagos 2,3 százalékkal), és az elmúlt években is hasonló arányok voltak jellemzőek (Eurostat, 2013). Ez a tendencia az elmúlt években is jellemző volt (hózzávetőlegesen 2 százalék). 2010 óta általánosan csökkent a szociális juttatások aránya, és a rászorultságon alapuló pénzbeli ellátások majdnem teljesen megszűntek. Ugyanakkor az állam több adókedvezményt vezetett be (pl. a nagycsaládosok számára – Szatmári, 2019). A közoktatásra és az egészségügyre fordított állami kiadások jelentősen csökkentek a jelentési időszakban. Az OECD Gyors áttekintés az oktatásról című jelentése szerint Magyarország az OECD-átlag alatt költött a közoktatásra (összesen 3,8 százalékot, szemben az OECD-ben tapasztalt átlag 5,2 százalékkal – „Education at a Glance”, 2019)

A népességszám a számos nemrégiben bevezetett – a későbbiekben részletesen kifejtett – családpolitikai intézkedés ellenére csökken. 2010 óta javul a termékenységi arányszám, ez azonban továbbra sem elegendő a népesség elmúlt 40 évben zajló csökkenésének megállításához. Az iskoláskorú népesség éves csökkenése 0,8 százalék volt a 2017/18-as időszakban (KSH, 2018). A diákok számának csökkenése tízszerese volt az iskolaszám csökkenésének az 1990 és 2016 közötti időszakban. Ez csökkenti az oktatásra fordított kiadások hatékonyságát („Oktatási és Képzési Figyelő”, 2018).

Törvényhozás

A jog oldaláról nézve a gyermekvédelem továbbra is a legbizonytalanabb ágazat. A jelentéstételi időszak alatt több mint 200 jogszabály módosításra került sor ezen a területen („Hintalovon Gyermejjogi jelentés”, 2017). A gyermekek, családjaik és a szakmában dolgozók így komoly kihívásokkal, köztük szerkezeti változásokkal és folyamatosan változó jogszabályi környezettel néztek szembe.

A gyermekvédelem területe kiemelt figyelmet igényel, hiszen a statisztikai adatok szerint 2010 óta minden korcsoportban folyamatosan nőtt a gyermekvédelmi szakellátásban részesülő gyermekek aránya („Gyermekvédelmi szakellátásban”, 2018).

---

² „Az új Büntetőeljárásról szóló törvény (Be.) hatálybalépése a bűnügyi statisztikai adatgyűjtést kavarta meg – mintha az átállásra nem lett volna elég a Be. bevezetésére hagyott idő. S, míg az egészségügy területéről relatíve sok és jó minőségű statisztikákat lehetett kapni, a gyermekvédelemről soha korábban nem állt rendelkezésre olyan kevés adat, mint most.”

Fontos változás a gyermekvédelmi szabályozási környezetben, hogy 2014. január 1-jétől a 12 év alatti gyermekek elsősorban nem gyermekotthonba, hanem nevelőszülőkhöz kerülnek elhelyezésre. Ez alól a szabály alól kivételt képez a krónikus betegségben szenvedő vagy fogyatékossgal élő gyermek, illetve a testvérsorok együttes elhelyezése, amely diszkriminációnak tekinthető. Ez a jogszabályi előírás nem mindig valósul meg a gyakorlatban.

Az elhelyezéshez kapcsolódó határidőket korcsoportok alapján állapították meg: a három év alatti gyerekeket 2014. december 31-ig kellett nevelőszülőknél elhelyezni, a három és hat év közöttieket 2015. december 31-ig, a hat és tizenkét év közöttieket pedig 2016. december 31-ig. A nevelőszülők toborzására kampány indult. Aggályok merültek fel azoknak a gyermekeknek a megfelelő ellátásával kapcsolatban, akik közvetlen veszélyeztetettség miatt kerülnek be a rendszerbe. Ők ideiglenes gondozásba, a tizenkét év alatti gyermekek nevelőszülőkhöz, nem pedig ideiglenes gyermekotthoni ellátásba kerülnek. A nevelőszülők azonban nem részesülnek megfelelő képzésben és támogatásban az ideiglenes gondozásba helyezett gyermekekkel kapcsolatban.

Ennek egyik (nem kizárólagos) oka, hogy kevés nevelőszülő állt rendelkezésre, különösen az ideiglenes hatályú elhelyezések esetén, illetve különösen kevés az olyan nevelőszülő, aki a speciális és különleges nevelési igényű gyermekeknek megfelelő ellátást tudna biztosítani. Az említett jogszabálmódosítás keretében 2014 januárjától kezdve a nevelőszülők státusza is megváltozott. A nevelőszülők különleges alkalmazotti státuszt élveznek, amelynek előfeltétele az új, kötelező nevelőszülői képzés elvégzése. A nevelőszülőket jelenleg munkaszerződés alapján foglalkoztatják, és 500 órás tanfolyam elvégzésére kötelezik.

Ami a szakellátásban élő gyermekek gyámjának kirendelését illeti, esetükben 2015. augusztus 1. óta a gyermekvédelmi gyám vette át a gyám felelősségi körét. E reform célja az volt, hogy megakadályozza az esetlegesen fellépő érdekellentéteket a gyermek és a gyermekvédelmi intézmény vezetője között, aki korábban a gyermek gyámja volt.

Az előző jelentéstétel óta a kormány továbbra is elsősorban jogi, illetve jogalkotási eszközök segítségével igyekszik változtatásokat elérni a gyermekvédelem területén (lásd pl. az EMMI protokolljait, a foglalkoztatási tilalom bevezetését a gyermeki jogok védelmében a Gyvt. módosítását követően vagy a büntetőtörvény vonatkozó szigorítását, az új büntetőeljárás törvényt). Ugyanakkor a munkaerő, a finanszírozás és az infrastruktúra területén tapasztalható súlyos hiányosságokra továbbra sem született megoldás (ideértve a munkaerőhiányt, a jelentős fluktuációt és a szociális ágazatra jellemző alacsony, évek óta nem emelt béreket – erről lásd a 2019 márciusában közzétett közleményt a Magyar Köztisztviselők, Közalkalmazottak és Közszolgálati Dolgozók Szakszervezete [MKKSZ] szociális szektorban megrendezett sztrájkjairól és tüntetéseiről: „A kormány érdemi tárgyalásokra kényszerült”, 2019).

Habár a jogszabálmódosítások jelentős változásokat eredményeztek a gyermekvédelem területén, a jogszabályok megfelelő előkészítéséhez elengedhetetlen társadalmi-szakmai vita, hatásvizsgálat és az utánkövetés is hiányzik.

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény (Nkt.) hároméves kortól teszi kötelezővé az óvodai nevelésben való részvételt, a tankötelezettség felső korhatárát azonban 18 éves korról 16 éves korra csökkenti. A nemzeti köznevelési törvény leg-

utóbbi módosításai előtt a szülőnek jogában állt öt év alatti gyermekét a gyermek fejlődésére és saját érdekére hivatkozva a kötelező óvodai nevelés alól felmentetni. A 2019 júliusában elfogadott módosítás kizárólag négyéves korig engedélyezi a tankötelezettség alóli mentesítést.³

Nemzetközi egyezmények elfogadása

Magyarország már korábban aláírta és ratifikálta a Gyermek jogairól szóló ENSZ-egyezmény két Fakultatív Jegyzőkönyvét⁴. 2014. április 14-én az ENSZ Közgyűlése a harmadik Fakultatív Jegyzőkönyvet is elfogadta, amely lehetővé teszi a gyermekek számára, hogy közvetlenül az ENSZ Gyermekjogi Bizottsághoz is benyújthassák panaszukat. A Bizottság ezután kivizsgálja a bejelentéseket, és intézkedések meghozatalára utasíthatja a kormányokat. Ezt a harmadik, panaszmechanizmusról szóló Fakultatív Jegyzőkönyvet⁵ Magyarország azonban még nem fogadta el, így a magyar gyermekek nem férnek hozzá az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága által biztosított jogorvoslati lehetőségekhez, holott a gyermekek részvételének biztosítása, a jogorvoslati jog érvényesülése nagyon fontos lenne, amennyiben az Egyezményben biztosított jogaik sérelme nem orvosolható nemzeti szinten.

A fakultatív jegyzőkönyvek kiegészítik a már meglévő szerződéseket. „Fakultatívak”, hiszen az ezekben vállalt kötelezettségek nagyobb igényeket támaszthatnak, mint az eredeti Egyezményben foglaltak, így az államoknak egymástól függetlenül kell dönteniük arról, hogy vállalják-e ezen kötelezettségeket. A fakultatív jegyzőkönyvek saját jogon is szerződésnek minősülnek, és a fő szerződés részes államai aláírhatják vagy ratifikálhatják őket, illetve csatlakozhatnak hozzájuk.

Jegyzőkönyvet az eredeti szerződés bármelyik releváns témája kapcsán csatlakozhatnak, és felhasználhatják akár az eredeti szerződés valamelyik részének későbbi tárgyalására, egy új probléma kezelésére, vagy a szerződés működéséért és végrehajtásáért létrehozott eljárás hozzáadására.

Hogy megfékezze a gyermekek világszerte előforduló bántalmazását és kizsákmányolását, az ENSZ Közgyűlése 2000-ben elfogadta a Gyermekjogi Egyezmény két Fakultatív Jegyzőkönyvét annak érdekében, hogy hatékonyabban léphessen fel a gyermekek fegyveres konfliktusokba történő bevonása és szexuális kizsákmányolása ellen.

³ Lásd a Magyar Pedagógiai Társaság 2019 júliusában kiadott közleményét a köznevelési törvény módosításáról. „Az egyes gyermekek közt tapasztalt különbségek óriásiak, a fejlődés üteme és iránya egyéni. Ezért az óvoda és iskola megkezdésének időpontját nem lehet egységesen megszabni” (Trencsényi, 2019).

⁴ Gyermekek védelme fegyveres konfliktusokban (2009. évi CLX. törvény a gyermekek fegyveres konfliktusba történő bevonásáról szóló, a Gyermek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyv megerősítéséről és kihirdetéséről) és a Gyermekek védelme a kereskedelmi célú szexuális kizsákmányolástól (2009. évi CLXI. törvény a gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló, a Gyermek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyv megerősítéséről és kihirdetéséről)

⁵ Fakultatív Jegyzőkönyv A gyermekek jogairól szóló egyezményhez kapcsolódó panaszmechanizmusra (The Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a Communications Procedure)

Magyarország az ún. Lanzarote-i Egyezményt⁶ is ratifikálta, amely 2015. december 1-jén lépett hatályba.⁷

2014 márciusában Magyarország aláírta az Isztambuli Egyezményt⁸, azonban még nem ratifikálta⁹, így az egyezmény még nem válhatott a nemzeti szabályozás részévé.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága (a továbbiakban: Bizottság) által gyakorolt nyomás ellenére sem történt előrelépés több nemzetközi egyezmény¹⁰ aláírásában vagy megerősítésében.

Átfogó politika és stratégia

Mindezidáig nem került sor átfogó nemzeti cselekvési terv kidolgozására a gyermekek jogainak nyilvánosságra hozása, különösen a gyermekek számára történő ismertetése érdekében.

A kormány beépítette a korábbi, „Legyen Jobb a Gyermekeknek” Nemzeti Stratégia (2007–2032) akciótervét a 2011-ben jóváhagyott Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégiába (NFTS). A „Legyen Jobb a Gyermekeknek” Nemzeti Stratégia huszonöt évre határozta meg a gyermekszegénység és a kirekesztés felszámolásához szükséges feladatokat. Az NFTS-t 2014-ben felülvizsgálták.¹¹

A felzárkózási stratégiához kapcsolódó, 2017-ben kiadott nyomon követési jelentés nem tér ki a stratégia főbb beavatkozási területeihez kapcsolódó, kiemelkedően fontos célkitűzésekre, nem tartalmazza a végrehajtást nyomon követő indikátorrendszer adatait, valamint nem tükrözi az Értékelő Bizottság véleményét sem. A 2017-es jelentésben szereplő, a stratégiához kapcsolódó legfontosabb fejlesztéseket EU-alapból finanszírozott projektek segítségével valósították meg, ezzel gyengítve hosszú távú stabilitásukat¹² („NFTS nyomon követési jelentés”, 2017).

Mindezidáig nem került sor nemzeti cselekvési terv, illetve átfogó, gyermekekre vonatkozó stratégia kidolgozására a Digitális Gyermekvédelmi Stratégia¹³ kivételével, amely a gyermekek számára biztonságos internethasználatot szorgalmazó feladatokat határozza meg. Ez a stratégia 2016-ban lépett hatályba.

A Kormány 1295/2019. (V. 27.) Korm. határozata rendelkezik a fogyatékossgal élő személyek számára ápolást-gondozást nyújtó szociális intézményi férőhelyek kiváltásáról szóló, 2019–2036-os évekre vonatkozó hosszú távú koncepcióról. A koncepció

⁶ Az Európa Tanács Egyezménye a gyermekek védelméről a szexuális kizsákmányolás és a szexuális bántalmazás ellen

⁷ 2015. évi XCII. törvény az Európa Tanácsnak a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről szóló Egyezménye kihirdetéséről, valamint ezzel összefüggésben egyes törvények módosításáról

⁸ Az Európa Tanács Egyezménye a nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról

⁹ A kormány egyik képviselője szerint bár a kormány elutasítja a nők elleni erőszakot, az egyezményt azonban a menekültekre és a társadalmi nem fogalmára vonatkozó passzusok miatt nem írták eddig alá („A menekültek miatt”, 2019).

¹⁰ Ilyen egyezmények a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, a Migráns Munkások és Családtagjaik Jogainak Védelméről szóló Nemzetközi Egyezmény, az Egyezmény a személyek erőszakos eltűntetésével szembeni védelméről

¹¹ Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia II. – Tartósan rászoruló, szegény családban élő gyermekek, romák (2011–2020)

¹² A gyermekvédelmi ellátórendszerben szakmai munkakört ellátó dolgozók részére tervezett képzések a „Szociális humán erőforrás fejlesztése” EFOP-3.8.2 kiemelt program keretein belül valósulnak meg. A szolgáltatáshiányos településeken az EFOP-1.4.2-16 „Integrált térségi gyermekprogramok” 15 Mrd forintos keretből, az EFOP-1.4.3-16 „Jó kis hely” – Biztos Kezdet Gyerekházak és kistérségi komplex gyermekprogramok 5,5 Mrd forintos keretből, valamint ezekhez kapcsolódóan az EFOP-2.1.2-16 „Gyerekesély programok infrastrukturális háttere” konstrukció 5,5 Mrd forintos keretből biztosítja a fejlesztésekhez szükséges anyagi és infrastrukturális hátteret.

¹³ 1488/2016. (IX. 2.) Korm. határozat a Gyermekek Számára Biztonságos Internetszolgáltatás megteremtéséről, a tudatos és értékteremtő internethasználatról és Magyarország Digitális Gyermekvédelmi Stratégiájáról

központi témája a fogyatékossgal élő személyek gondozása és a gondozóotthonok, azonban a fogyatékossgal élő gyermekek nem szerepelnek benne hangsúlyosan. Csúpán azt említi, hogy jelenleg hozzávetőlegesen ezer 18 éven aluli, fogyatékossgal élő gyermek él tartósan bentlakásos intézményben, és megállapítása szerint a fogyatékossgal élő gyermekeket a szociális intézményi férőhelyek kiváltásáról szóló koncepcióba kellene foglalni – egyelőre azonban nem történt további lépés ennek irányába. A gyermekvédelmi intézményekben fogyatékossgal élő gyermekek szükségleteire az intézménykiváltás tervezése során nem fordítottak különös figyelmet. A koncepció jelenleg felülvizsgálat alatt áll.

A gyermekvédelmi intézményrendszer stratégiai (intézményi, szervezeti, hatásköri) átalakítása akadályoztathatja a korai intervenciót, így a gyermekvédelmi rendszer képtelen megfelelően ellátni prevenció feladatait; a gyermekvédelmi jelzőrendszer működése sokszor súlyosan problematikus.

Az AJB-4239/2016. számú ügyben egy Gyöngyösön éhhalált szenvedett, másfél éves kislány ügyében a gyermekvédelmi jelzőrendszer szereplői eljárásának áttekintésére indított hivatalból vizsgálatot az alapvető jogok biztosa. Mivel az ügyben a másodfokú gyámhatóság, a Népegészségügyi Főosztály és az EMMI is vizsgálódott, a biztos hatóságok vezetőitől – az ügyben keletkezett valamennyi dokumentum másolatának egyidejű megküldése mellett – az általuk elrendelt vizsgálat eredményéről, az ügyben megtett vagy tenni kívánt intézkedéseikről is tájékoztatást kért. Hivatalból folytatott vizsgálata során az ombudsman megállapította, hogy a házi gyermekorvos, a gyermekjóléti központ és a gyámhatóság sorozatos mulasztásai, szakmailag érthetetlen lépései miatt sem sikerült megakadályozni azt, hogy a szülők gyermeküktől hosszú ideig megvonják a táplálékot, a jelzőrendszeri tagok hibái így közvetve szerepet játszottak a gyöngyösi kisgyermek halálában. Az ombudsman a hasonló tragédiák megelőzésére jelentésében több ajánlást is megfogalmazott.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága által kiadott átfogó kommentároknak¹⁴ jelenleg nincsen hivatalos magyar fordítása. Az átfogó kommentárok tartalma így a közvélemény és a szakemberek jelentős része számára teljesen ismeretlen, pedig használata elősegítené a Gyermekjogi Egyezmény hatékonyabb végrehajtását.

Koordináció

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága korábban aggályait fejezte ki a Gyermekjogi Egyezmény megvalósításához kapcsolódó összehangolt politika és koordináció hiányával kapcsolatban, különös tekintettel a helyi szintre.

Az 1187/2017 (IV.12) Korm. rendelet értelmében az Emberi Erőforrások Minisztériuma tanácsadó testületet állított fel: a Gyermekjóléti és Gyermekvédelmi Ellátások Országos Szakmai Kollégiumát. A testület tevékenysége azonban nem igazán átlátható, munkájuk eredménye nem jelenik meg egyértelműen a jogalkotási folyamatban.

A szakmai kollégium 2016-ban alakult meg. 2018 májusától 2019 augusztusáig nem volt az EMMI által összehívott ülés. A kollégium tevékenysége – a jogszabályban és az ügyrendben soroltakhoz képest (a kormányjelentés ezeket teljes körben sorolja) – szűk körű, az első két évben elsősorban jogszabály-módosítások „utolsó utáni percben” történő véleményezésére, továbbképzési anyagok véleményezésére és néhány esetben az illetékes főosztályokkal való szakmai konzultációkra korlátozódott. Az általános tapasztalat az, hogy a kommunikáció egyirányú, a kollégium javaslataira csak néhány esetben érkezett írásos vagy szóbeli válasz a minisztériumtól. Fontos adalék, hogy a kollégium a benyújtott jelentésről sem az előkészítés, sem a beadás idején nem kapott információt, tájékoztatást. A kollégium tagságában jelentős a fluktuáció, jelenleg is több hely betöltetlen a lemondások miatt.

2012-ben a kormány az Emberi Jogi Munkacsoport keretében összehívta a Gyermekek Jogaiért Felelős Tematikus Munkacsoportot.¹⁵ A munkacsoportok tevékenységében összesen 19 civil szervezet vett részt rendszeresen, és további 16 kapott oda meghívást. A munkacsoport munkájának eredménye kérdéses. A minisztérium nem fogadta el a munkacsoportban részt vevő civil szervezetek javaslatát arra, hogy vitassák meg többek között az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának legutóbbi záró észrevételeit, annak ellenére sem, hogy formális lehetőségeik ezt megengedik.¹⁶

Független monitoring

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága korábbi ajánlásainak értelmében még mindig szükség lenne a különálló, független gyermekjogi ombudsman intézményének létrehozására. A gyermekek jogainak védelme az alapvető jogok biztosának (ombudsman) megbízatásához tartozik. A biztos ezen gyermekjogokra az alapvető jogok biztosáról szóló

¹⁴ https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/ (Letöltés ideje: 2019. október 28.)

¹⁵ <https://emberijogok.kormany.hu/gyermekek-jogaiert-felelos-tematikus-munkacsoport> (Letöltés ideje: 2019. október 28.)

¹⁶ Több alkalommal javasolták a Munkacsoportnak a záró észrevételek napirendre tűzését, de ezt nem követte intézkedés a minisztérium részéről. 2015 áprilisában a Magyar LMBT Szövetség külön dokumentumot készített, amely meghatározza a legutóbbi záró észrevételek végrehajtásához szükséges konkrét intézkedéseket. A doku-mentumot a munkacsoport ülésén megvitatták, de a kormány nem adott információt annak nyomon követéséről. A nyilvánosan elérhető információk alapján a javasolt 24 konkrét intézkedés közül egyet sem hajtottak végre.

Ajbt. 1§. (2) bekezdésének a) pontja alapján különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával fordít megkülönböztetett figyelmet.¹⁷ Az intézmény azonban jelentősen túlterhelt, és szakmai gárdája alulfinanszírozott: ezt maga a biztos is jelezte. Az ombudsman a tevékenységéről készített legutóbbi éves beszámolójában támogatást kért személyzetének (Beszámoló, 2018). Így fogalmaz: „a Hivatal munkatársainak illetménye annyira alacsony, hogy nemcsak a klasszikus jogi pályák bérezésével és az AJBH-val hasonló jogállású intézmények köztisztviselőinek javadalmazásával nem versenyképes, hanem – az ott alkalmazott illetményeltérítések következtében – egyes középszintű közigazgatási szerveknél dolgozó köztisztviselők juttatásait sem éri el.”¹⁸

Magyarországon az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala „A” státusú nemzeti emberi jogi intézményként kiemelt figyelmet fordít az ENSZ emberi jogi egyezményeiben és az hozzájuk kapcsolódó kiegészítő jegyzőkönyvekben foglalt emberi jogi kötelezettségek betartására. Az ENSZ dokumentumai közül Magyarország eddig hét egyezményt és kilenc kiegészítő jegyzőkönyvet ratifikált. Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény ezek között nevesít: 2015. január 1-jétől az alapvető jogok biztosa látja el a 2011. évi CXLIII. törvénnyel kihirdetett, a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyve 3. cikke szerinti nemzeti megelőző mechanizmus (OPCAT NMM) feladatait. E tevékenységének ellátása során számos vizsgálati jelentést hozott nyilvánosságra a gyermekeket ellátó intézményekben tapasztaltakról. Bővebben lásd: <https://www.ajbh.hu/en/opcat>

Együttműködés civil szervezetekkel

Léteznek állami támogatásban részesülő, civil szervezetek által megvalósított projektek és tevékenységek (pl. a Kék Vonal egyes tevékenységei, az UNICEF Magyar Bizottságának egyes programjai), ugyanakkor e téren néhány negatív fejlemény is észlelhető.

2015 és 2017 között a Validity Alapítvány európai uniós forrásokból finanszírozott projekt keretében vizsgálta az európai intézményekben élő, értelmi fogyatékossgal élő gyermekeket, bántalmazásuk felismerhetőségét és megakadályozásának szempontjait. Egy új nyomon követő eljárás tesztelése, valamint adatok és észrevételek gyűjtése érdekében helyszíni ellenőrzéseket végeztek az értelmi fogyatékossgal élő gyermekek

¹⁷ 2011. évi CXI. törvény az alapvető jogok biztosáról, 1. § (2/a)

¹⁸ 2019 májusában 35 civil szervezet, valamint két korábbi ombudsman írt levelet a köztársasági elnöknek. Arra kérték Áder Jánost, hogy az új alapjogi biztost nyílt pályázaton és a jogvédelemben szerepet játszó szervezetekkel konzultálva válasszák ki. A Magyar Helsinki Bizottság petíciós kampányt indított „Mindenki ombudsmanja” címmel, amelyhez magánszemélyek és szervezetek is csatlakozhatnak, hogy az új biztos valóban „a nép ügyvéd-je” lehessen. A petíciót 2019 júliusáig összesen 2362-en írták alá. 2019 júliusában a Parlament kétharmados többséggel választotta meg az új biztost, Kozma Ákost, aki 2010 óta a Független Rendészeti Panasztestület elnök-helyettese. In: <https://www.ajbh.hu/en/kozma-akos>

intézményeiben. A hatóságok több esetben megtiltották, hogy a helyszíni ellenőrzést végző civil szakértők meglátogassák az állami fenntartású intézményeket, mint például a gödi Topház Egyesített Szociális Intézményt, amelyben a legsúlyosabb jogsértéseket vélelmezték („The Charm Toolkit”, 2017; „Straight Jackets and Seclusion”, 2017),

2017 októberében a Magyar Helsinki Bizottsággal (MHB) számos állami intézmény (pl. BVOP, ORFK) egyoldalúan felmondta együttműködési megállapodásait. Az egyoldalú felmondások következtében az MHB nem végezhet évtizedek alatt kimunkált módszertanú megfigyeléseket a rendőrségi objektumokban (fogdákbán, előállítóknban), idegenrendészeti fogdákbán, menekültügyi fogdákbán, menekülttáborokban és határrendészeti ki- rendeltségeken, ám ezekben a zárt intézetekben a Helsinki Bizottság távoltartásával a civil jogi kontroll és tanácsadás lehetősége is megszűnt („Állami szervek felmondták”, 2017). Mivel ezen intézmények egy részében gyermekek is tartózkodhatnak, mindez a gyermekek jogainak érvényesülését is akadályozhatja.

Ajánlások

- Nemzeti gyermekjogi stratégia kidolgozása, különös tekintettel „a gyermek legfőbb érdekeit” szem előtt tartó politikára, amely javítja a fragmentált intézményi és politikai döntéshozatali struktúrát, továbbá a stratégiai együttműködés szintjét és minőségét is.
- Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága Átfogó Kommentárjai hivatalos magyar nyelvű fordításának elkészítése és elérhetővé tétele a szakemberek és a szélesebb nyilvánosság számára.
- Az Alapvető Jogok Biztos Hivatalának gyermekeket érintő témákban végzett vizsgálatai során tett ajánlásainak megvalósítása, ideértve a magas színvonalú helyi, megelőző és korai támogatási szolgáltatásokat az összes kapcsolódó területen és az egyenlő hozzáférés biztosítását.
- A „Legyen Jobb a Gyermekeknek” nemzeti stratégiának megfelelő független felülvizsgáló és értékelő bizottság létrehozása. Az ombudsmani hivatal gyermeket érintő témákban végzett vizsgálatai során tett ajánlásainak megvalósítása, ideértve a magas színvonalú helyi, megelőző és korai támogatási szolgáltatásokat az összes kapcsolódó területen és az ezekhez való hozzáférést. Az intézményekben való elhelyezés kiváltása, a szegénységben élő, hátrányos helyzetű és fogyatékossgal élő, valamint az etnikai kisebbségekhez tartozó gyermekek felzárkóztatása.
- Egy olyan testület létrehozásának kezdeményezése, amely a gyermekek jogainak területén végzett tevékenységek átfogó koordinálásáért felel.
- Az Egyezményben és az Egyezmény Fakultatív Jegyzőkönyveiben olvasható ismeretek terjesztése szakemberek, gyermekek és szülei körében, valamint a szélesebb társadalmi nyilvánosság előtt is.
- A gyermekek gondozási helyének megváltoztatásához szükséges megfelelő döntési és felülvizsgálati protokoll kidolgozása.

- Koncepció kidolgozása az átmeneti gondoskodásba helyezett gyermekek nevelőszülei számára, és ehhez kapcsolódó képzések bevezetése.
- A gyermekjogok érvényesülése és az állami költségvetésre vonatkozó 19. számú Átfogó Kommentár ajánlásainak követése, az állami költségvetés elkészítése és megvalósítása során egy gyermekközpontú, a gyermekek jogaira alapozott megközelítés alkalmazása.
- Az Isztambuli Egyezmény ratifikálása, az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye harmadik Fakultatív Jegyzőkönyvének aláírása, a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányához csatolt Fakultatív Jegyzőkönyv aláírása, a Migráns Munkások és Családtagjaik Jogainak Védelméről szóló Nemzetközi Egyezmény aláírása, csatlakozás az erőszakos körülmények között eltűnt személyek védelméről szóló nemzetközi egyezményhez.
- Szorosabb együttműködés kezdeményezése a civil szervezetekkel és az Országos Szakmai Kollégiummal.
- Önálló gyermekjogi ombudsmani pozíció létrehozása.

2. A „gyermek” fogalmának meghatározása

(1. cikk)

Gyermekházasság

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (új Ptk.) értelmében az érvényes házasságkötéshez szükséges legalacsonyabb életkor a 18 év, azonban különleges körülmények fennállása esetén 16. életévét betöltött vagy ennél idősebb kiskorú is köthet házasságot a gyám engedélyével (új Ptk. 4:9.§ – Szeibert, 2019). A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint 2016-ban 388 tizenhatodik életévét betöltött lány és 37 fiú kötött házasságot, az ezt megelőző két év adatai pedig hasonlóak voltak (Gyurkó, 2018).

Az esetek többségében a menyasszony és vőlegény közti korkülönbség nem volt 6 évnél több (tehát mindkét házasulandó 17 és 23 éves kor között volt). Sajnos azonban vannak olyan házasságkötések, ahol a menyasszony lényegesen fiatalabb leendő házastársánál, így felmerül a kényszerházasság aggálya. 2009 óta nem volt olyan év, amikor 50. életévét betöltött férfi ne vett volna feleségül 16–17 év közötti lányt.¹⁹

A migrációs válság kapcsán bevezetett, a gyermekfogalmat érintő jogszabályváltozások

2015-ben bevezették a magyar jogrendbe a „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet” fogalmát. Ezt az időszakot, amelyben különleges szabályok érvényesek a menedékkérőkre – ideértve a kísérő nélküli (családjuktól elválasztott) gyermekeket is – már többször meghosszabbították, utoljára 2020. március 7-ig.²⁰ A kísérő nélküli gyermekek helyzete 2017 márciusában több törvény módosításának következtében megváltozott, amelynek eredményeképpen a Gyvt. hatálya nem terjed ki a válsághelyzet alatt a kísérő nélküli, 14 éven felüli kiskorú menedékkérőkre.²¹ Módosult a menedékjogról szóló törvény is, így a menedékjog iránti kérelmet kizárólag a tranzitónákban lehet benyújtani, ahol a menedékkérők a menedékjog iránti kérelem elbírálása alatt kötelesek tartózkodni. A módosítások értelmében a 14 éven felüli, kíséret nélküli menedékkérők kötelesek a tranzitónákban tartózkodni²², a 14 éven aluli menedékkérőknek pedig ideiglenes helyi elhelyezést kell biztosítani a főtí, kísérő nélküli gyermekeknek létesített különleges gyermekotthonban, illetve válsághelyzet alatt a gyermekvédelmi gyám biztosítása kizárólag a 14 éven aluli, kísérő nélküli menedékkérő gyermekekre vonatkozik.²³

¹⁹ <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/hazassagkotes.pdf> (Letöltés ideje: 2019. augusztus 14.)

²⁰ Lásd a 2019. évi 20. kormányhatározatot (II. 22. Korm. rendelet a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet Magyarország egész területére történő elrendeléséről, valamint a válsághelyzet elrendelésével, fennállásával és megszüntetésével összefüggő szabályokról szóló 41/2016. (III. 9.) Korm. rendelet módosításáról).

²¹ Lásd a határőrizeti területen lefolytatott eljárás szigorításával kapcsolatos egyes törvények módosításáról szóló 2017. évi XX. törvényt, amely módosította a gyermekvédelmi törvényt.

²² 2007. évi LXXX.törvény a menedékjogról, 80/J (5)

²³ 2007. évi LXXX.törvény a menedékjogról, 80/J (6)

Több hazai és nemzetközi emberi jogi szervezet véleménye szerint ez kimeríti a menedékkérők fogva tartásának fogalmát („Assessment by the Lanzarote Committee”, 2019), a Magyar Helsinki Bizottság pedig törvénymódosítási javaslatcsomagot is közzétett 2019 júniusában, ahol többek között a Gyvt. szükséges módosítására hívja fel a figyelmet („Törvénymódosítási javaslatok”, 2019). Összefoglalásképpen: 2017 márciusától a menedékkérő, kísérő nélküli, 14. életévüket betöltött kiskorúak jogi szempontból nem számítanak gyermeknek.²⁴

Ajánlások

- A Polgári Törvénykönyvről szóló törvény módosítása a 18 év alatti kiskorúak vonatkozásában.
- A Gyvt. hatályának kiterjesztése a 18 év alatti, kísérő nélküli kiskorúakra, „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet” esetén is, valamint a szolgáltatásokhoz való hozzáférés és gyermekvédelmi gyám biztosítása.

Írisz, 14 éves

²⁴ A gyermekjogi civil szervezet koalíciója komoly aggályokat fejezett ki a módosításokkal kapcsolatban. Magyar nyelvű közlemények a következő hivatkozáson érhetők el: <https://unicef.hu/ezt-tesszuk-itthon/gyermejjogi-koalicio/> (Letöltés ideje: 2019. június 3.) A magyar miniszterelnökhöz, Orbán Viktorhoz intézett levelében a Lanzarote Bizottság elnöke aggályát fejezte ki az elfogadott törvénnyel kapcsolatban. A 14–18 életév közötti, kísérő nélküli menedékkérő gyermekek ezentúl felnőtt menedékkérőnek minősülnek, és tranzitónákban helyezik el őket, így növelve a szexuális kizsákmányolás és bántalmazás kockázatát. („Further to a visit”, 2018)

3. A Gyermekjogi Egyezmény zsinórmértéke, általános elvek

(2., 3., 6. és 12. cikk)

**„Az embereknek elfogadóbbaknak kell lenniük.
Nem kell mindenkit tönkretenni azért, mert nem olyan, mint te.”**

(Anonim gyermekvélemény, Te hogy látod? Gyerekjelentés, Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány, 2019)

A hátrányos megkülönböztetés tilalma (2.cikk)

A roma gyermekek hátrányos megkülönböztetése továbbra is rendszerszintű és strukturális probléma. Az elmúlt néhány év során több tanulmány is megállapította, hogy a gyermekvédelmi szakellátásban lévő gyermekek kb. 70–80 százaléka roma származású (a százalékarány 2007-ben 60 százalékra, 2010-ben pedig 66 százalékra volt tehető). A szakellátásban élő gyermekek nagy többsége (kutatások alapján 58–80 százaléka) roma származású, holott a roma kisebbség a magyar népesség mindössze 7–9 százalékát teszi ki („Romani Children in State Care”, 2017; Herzog–Neményi, 2007).

A roma kisebbség hátrányos társadalmi helyzetét tetézi a hátrányos megkülönböztetés; a roma lányokat többszörös hátrányos megkülönböztetés éri különösen az oktatás, az egészségügy, a foglalkoztatás, a lakáshoz és az alapvető szolgáltatásokhoz való hozzáférés területén.

Az EBH/274/2015. számú ügyben a kérelmező törvényes képviselője útján azért fordult a panasszal az Egyenlő Bánásmód Hatósághoz, mert a tanuló-szerződés keretében gyakorlati képzésének helyt adó cég alkalmazottai, valamint a tulajdonos részéről folyamatos zaklatás éri őt roma származásával összefüggésben. Egyik alkalommal kérelmező a gyakorlati helyére érve azzal szembesült, hogy a Facebookoldalaról kinyomtatott képpel plakátolták ki a kávéautomatát, valamint a műhelyben két ablakot. A képeket a kérelmező roma származására utaló, sértő kifejezésekkel látták el. A kérelmező az atrocitások miatt másik tanműhelyben folytatta a képzést.

A kérelem alapján a Hatóság eljárást indított a kft-vel szemben. A cég képviselőjére jogosult ügyvezető a felhívás ellenére nem terjesztett elő érdemi védekezést, ezért a tényállás feltárása céljából a Hatóság tárgyalást tűzött ki, amelyen tanúkat – a műhelyben dolgozó két munkavállalót – hallgatott meg.

A meghallgatáson nem derült ki, hogy ki ragasztotta ki és kommentálta a képeket, ugyanakkor világossá vált, hogy mind a műhelyvezető, mind a munkavállalók látták őket, mivel napokig senki sem távolította el őket.

Figyelemmel arra, hogy a tárgyalás előrehaladásával mindkét fél részéről hajlandóság mutatkozott egyezség megkötésére, a felek kérték az eljárás felfüggesztését. A Hatóság által megszövegezett egyezséget a felek elfogadták és aláírták. Az egyezségben az eljárás alá vont elnézést kért a kérelmezőtől az őt ért sérelmek miatt. Kérelmező a bocsánatkérést elfogadta. Az eljárás alá vont emellett megerősítette, hogy a jövőben fokozott figyelmet fordít az egyenlő bánásmód követelményének tiszteletben tartására és annak betartására a műhelyben dolgozók részéről. Eljárás alá vont az egyezség keretében vállalta, hogy biztosítja kérelmező szakképzését a fényező műhelyben, szakoktatói irányítás mellett, a megállapodásban foglalt időtartamban, mert a kérelmezőnek az új gyakorlati helyén nincs lehetősége ilyen munkákat végezni, így azonban lehetősége nyílik tapasztalatszerzésre a hozzá igen közel álló szakterületen, a kötelező gyakorlati képzés keretein kívül.

A Hatóság az egyezséget jóváhagyta.

A diszaggregált adatok hiánya jellemezte a hátrányos megkülönböztetés és a gyűlöletbűncselekmények ellen küzdelmet, továbbá nem állt rendelkezésre a szakpolitikai döntések hatásának felméréséről, illetve nyomon követéséről gyűjtött adat sem. Míg az új európai uniós GDPR-rendelet²⁵ újrastukturálta az adatgyűjtés rendszerét, többek között azokban az esetekben engedélyezi az adatgyűjtést, ha a személy ezt jóváhagyta, az állam azonban jelenleg vonakodik kidolgozni az ágazati szabályozásokat és a kategóriák szerinti adatgyűjtés eljárási módszereit. A Központi Statisztikai Hivatal adatai nem teljes egészében megbízhatók; a statisztikai adatok alábecsültek.²⁶

A miskolci lakások helyszíni ellenőrzése példaértékű azoknak a nehézségeknek a tekintetében, amelyekkel a roma lakosok, különösen a roma gyermekek kényszerülnek szembesülni. 2014-ben a helyi önkormányzat jogellenes gyakorlata a szegregált területeken élő roma lakossággal szemben nemzeti és nemzetközi felháborodást váltott ki. A Társaság a Szabadságjogokért és a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda közös panasszal fordultak az ombudsmanhoz, amelyet alapvető jogok iránti jogalapként fogalmaztak meg a Miskolci Önkormányzati Rendészet (MÖR) által koordinált összevont hatósági ellenőrzések gyakorlatával kapcsolatban.

Az átfogó vizsgálat megállapította, hogy az ellenőrzések gyakorlása több alapvető jog megsértésével, illetve megsértésének közvetlen kockázatával jár. Az ombudsman és a nemzetiségek jogaiért felelős ombudsmanhelyettes megállapította²⁷, hogy

²⁵ <https://www.parlament.hu/documents/10181> (Letöltés ideje: 2019. október 28.)

²⁶ https://www.badurfoundation.org/images/badur/reports/Third_sector_mapping_EN_WEB_FINAL.pdf (Letöltés ideje: 2019. augusztus 28.)

²⁷ Az alapvető jogok biztosa és a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes jelentése az AJB-6010/2014. számú ügyben, az oktatási elkülönülésre vonatkozó szabályokról

a hatósági ellenőrzések jellemzően aránytalanul korlátozzák a rászoruló, hátrányos helyzetű és többségében roma lakosok, különösen a gyermekek magánszférához való jogát, ami alkotmányellenességet eredményezhet.

A miskolci önkormányzat mégsem változtatott gyakorlatán. 2016-ban a Társaság a Szabadságjogokért (TASZ) és a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda pert indított ellene. 2018. december 12-én a helyi járásbíróság első fokon a felperes javára döntött, és eltiltotta a helyi önkormányzatot a további jogsértésektől. Az elsőfokú ítéletet a másodfokú bíróság 2019. május 9-én helybenhagyta – jelenleg ez a legjelentősebb sikeres antidiszkriminációs per a magyar bíróságok előtt.

Bár a jogszabályok alapján tilos egy gyermeket családjából kizárólag a család anyagi helyzetéből fakadó okok miatt kiemelni, bizonyított tény, hogy a szakellátásban lévő gyermekek 30 százaléka szegénység miatt kerül gondoskodásba.

2017-ben az ombudsman megvizsgálta a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek helyzetét. A vizsgálat szerint minden harmadik gyermek a családjában tapasztalt anyagi gondok miatt kerül gondoskodásba. A romákat aránytalanul nagy számban érinti ez a jogsértő gyakorlat, mivel aránytalanul nagy számban képviseltek a társadalom legszegényebb rétegeiben.²⁸ Ahogyan azt a magyar kormány hivatalos jelentésében megerősítette, a gyermek családjából való kiemelése csak az utolsó lépés lehet a folyamatban, amelyet kizárólag a fokozatosság elvének tiszteletben tartásával lehet lefolytatni. A gyakorlatban azonban a gyermekjóléti szolgáltatások válságban vannak, mivel a gyermekjóléti rendszer súlyosan alulfinanszírozott, a szakemberek jelentős fluktuációjával és hiányával jellemezhető (országos szinten a szükséges munkaerő 30 százaléka hiányzik).²⁹

Az alapvető jogok biztosa azért indított hivatalból átfogó vizsgálatot (AJBH-2026/2017 jelentés), mert fel kívánta tární, hogy a Gyermekek jogi Egyezményben foglalt garanciák, a gyermekjogok, az arányosság és a fokozatosság követelménye miként érvényesülnek a gyermekvédelmi szakellátásba vétellel kapcsolatos hatósági eljárások során; hogyan érvényesül az az elv, amely tiltja az elsődlegesen anyagi okból való kiemelést. A jelentés megállapítja: a gyermekvédelmi szakellátásba kerülő gyermekek közül minden harmadikat most is anyagi helyzete miatt emelik ki a családjából. Az ombudsman szerint ezt az aggasztó, a gyermekek jogait sértő intézkedést megelőzéssel, a gyermekjóléti alapellátás és az átmeneti gondoskodás megerősítésével, valamint az őket kísérő szociálpolitikai intézkedésekkel lehetne kezelni.

A vizsgálat arra az összefüggésre is rámutatott, hogy ahol lehetőség van a szociális törvényben meghatározott természetbeni, illetve pénzbeli támogatások körének bővítésére, és gyermekjóléti szolgáltatást nyújtok is tudják segíteni a rászoruló családokat, ott anyagi okból kevesebb gyermeket kell

²⁸ http://www.macsgyoe.hu/hirek/aktualitasok/2015-03-20/veszelyben_a_gyerekkvedelem_-_macsgyoe_kozlemenye.html, in 2018 <https://terjed.ahang.hu/campaigns/kozozugyunk> (Letöltés ideje: 2019. október 28.)

²⁹ <http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2015/07> (Letöltés ideje: 2019. június 4.)

szakellátásba venni. Az ombudsman megkeresésére válaszoló szakemberek ugyanakkor arra is rámutattak, hogy csupán anyagi támogatással nem előzhető meg a kiemelések: komoly jelentősége van a családok együttműködési készségének és a települési önkormányzatok segítségének.

A problémát önmagában az átmeneti gondozást nyújtó férőhelyek bővítése és az igényekhez igazodó területi elosztása sem tudja megoldani. Összehangolt szociálpolitikai intézkedésekkel lehet érvényesíteni a gyermek legjobb érdekét képviselő eljárás elvét, a saját családban nevelkedéshez való jogot, és csak így lehet érvényesíteni azt az előírást, hogy anyagi veszélyeztetettség miatt nem szabad kiemelni a gyermeket a családjából.

A biztos felkérte az emberi erőforrások miniszterét, hogy a jelentés nyomán megyénként mérje fel az intézményi hiányosságokat. Ezt követően tegyen lépéseket az átmeneti gondozást nyújtó helyettes szülők számának és a családok átmeneti otthonaiban lévő férőhelyek növelése, a hozzáférhetőbb, az ellátási terület igényeihez igazodó megoldás alkalmazása érdekében. Emellett szükséges, hogy a gyermekjóléti alapellátás szolgáltatásai elegendő támogatást nyújtsanak az érintett családoknak, így lehetőség szerint megelőzve a gyermekek kiemelését elsődlegesen vagy kizárólag anyagi veszélyeztetettség miatt. Székely László ombudsman végül azt kérte a szaktárcától, hogy vizsgálják meg olyan szakmai munkacsoport felállításának lehetőségét, amely meghatározhatja, hogy miként előzhető meg vagy orvosolható ez a probléma szociálpolitikai eszközökkel. (AJBH-2026/2017 jelentés)

A roma gyermekek hátrányos megkülönböztetése az oktatásban szintén rendszerintű és strukturális probléma. A közelmúltban egy helyi bíróság iránymutató ítéletet hozott 62 szegregált gyermek hátrányos megkülönböztetésének ügyében. A bíróság az államot tette felelőssé a gyermekek oktatásában tapasztalható szegregációért, és kártérítés fizetésére utasította a szegregációban érintett roma gyermekek javára.

Egy másik ügyben, amely 2017-ben került a Kúria elé, a Kúria megtiltotta a roma gyermekek szegregációját az általános iskolákban, továbbá megtiltotta, hogy egy ilyen iskola szeptember elsejével új elsős osztályt indíthasson, mivel nem dolgozott ki deszegregációs tervezetet, hogy megváltoztassa a jogellenes szegregációs gyakorlatot.³⁰

A diszkrimináció egy különleges formája figyelhető meg az LMBTQ+ szülőkkel szemben, amely egyben a gyermekek jogait is sérti. Az ombudsman megállapította egy ügyben, hogy az örökbefogadásra jelentkező szülőket szexuális orientációjuk miatt hátrányosan megkülönböztették, és jogellenesen megtagadták tőlük gyermek örökbefogadását.

³⁰ <https://kuria-birosag.hu/hu/sajto/tajekoztato-kuria-pfv-iv-200852017-szamu-kaposvari-szegregacios-ugyben-hozott-iteleterol>
(Letöltés ideje: 2019. október 29.)

Az AJB-485/2017. számú ombudsmani jelentés vizsgálta az azonos nemű párok örökbefogadását. A panaszos szerint a már „barátkozási szakaszban” lévő örökbefogadás folyamata vélhetően azért hiúsult meg, mert az örökbe fogadni szándékozó, arra korábban alkalmasnak talált jelölt nyíltan vállalta, hogy azonos nemű személlyel él élettársi kapcsolatban. A panaszost képviselő jogvédő szervezet az alapvető jogok biztosához fordult, kifejtve, hogy az eljárást egy „visszaélészerű” jogtechnikai megoldással hiúsították meg, és a jogorvoslat során sem jártak el jogszerűen. A gyermekvédelmi gyám kérelmét érdemi indoklás és jogalap nélkül, az eljárás kései szakaszában vonták vissza, és ez nem felelt meg a hatályos jogszabályoknak – állapította meg jelentésében a biztos.

Az ombudsman a gyermek jogait és érdekeit szem előtt tartva megvizsgálta, hogy az örökbeadás során indokolt lehet-e mindig előnyben részesíteni az országos listán szereplő házaspárokat a helyben lakó, jogi értelemben vett egyedülállókkal szemben. A most feltárható örökbeadási gyakorlat a házasságban élőkkel szemben szakmailag erőteljesebb preferenciának tartja a helyben történő örökbeadás követelményét. A biztos szerint nem vitatható, hogy a gyermek legjobb érdeke jellemzően azt kívánja meg, hogy egy arra alkalmas személy minél korábban fogadja örökbe, illetve azt is, hogy megőrződjön a gyermek kulturálislokális önzonossága. Mindezek alapján pedig komoly gyermekjogi érvek szólnak amellet, hogy az örökbefogadó szülő kiválasztása során – a belföldiség mellett – a helyben lakás legyen a másodlagos preferencia.

Az azonos nemű szülőkkel élő (mesterséges megtermékenyítéssel fogant, az egyik szülő által adoptált vagy mozaikcsaládban nevelt) gyermekek szülei közül csak egyet ismernek el jog szerinti szülőnek. A nem biológiai, illetve a nem örökbefogadó szülő nem rendelkezik teljes szülői jogokkal. Ez hátrányos következménnyel jár a gyermekekre nézve, mivel így nem tekinthetők szüleik jog szerinti örököseinek, és nem számolhatnak eltartási díjjal sem, ha a szüleik kapcsolata véget ér („Szivárványcsaládok helyzete”, 2017). Az azonos nemű szülőkkel élő gyermekek elleni de jure hátrányos megkülönböztetés társadalmilag elfogadhatóvá teszi a megkülönböztető magatartást.

2013-ban egy fiút nem vettek fel az iskolába, amikor az iskola rájött, hogy lesbikus pár gyermekéről van szó. Az Egyenlő Bánásmód Hatóság a döntést hátrányos megkülönböztetésnek minősítette, és az iskolát pénzbüntetéssel sújtotta³¹.

Az EBH/212/2015. számú ügyben egy cukorbeteg gyermek szülei éltek panasszal az óvodával és a fenntartó önkormányzattal szemben. Ebben az esetben a cukorbeteg gyermek gyakorlatilag egy teljes nevelési évig járt a bepanaszolt óvodába, ahol szülői betanítást követően – az anya által biztosított folyamatos, mobiltelefonon tartott kapcsolat mellett – az egyik óvónő és egy egészségügyi végzettséggel rendelkező pedagógiai asszisztens vállalta a gyermek betegségéből adódó speciális teendők ellátását. A pedagógiai asszisztensnek azonban másik óvodai csoportokban is voltak feladatai, így a szülők szerint nem volt folyamatosan biztosítva a gyermek betegségével kapcsolatos teendők ellátása, amit írásban kifogásoltak az óvodánál és a fenntartó önkormányzatnál.

Az óvoda a nevelési év végéhez közeledve közölte a szülőkkel, hogy – mivel a gyermek kezelését addig végző alkalmazottak júniustól nem vállalják ezt a többletfeladatot – a nyári időszakban és a következő nevelési évben sem tudják fogadni a gyermeket.

Az önkormányzat azt javasolta, hogy a gyermeket egy sajátos nevelési igényű gyermekeket is fogadó alapítványi óvodában lássák el, magára vállalva az ezzel járó költségeket is. A szülők azonban a javasolt intézményt nem tartották megfelelőnek, és maguk kerestek óvodát gyermeküknek, akinek az ellátása így megoldódott. A hatóság ebben az ügyben megállapította, hogy mind az óvoda, mind a települési önkormányzat megsértette az egyenlő bánásmód követelményét a gyermekkel szemben azzal, hogy kizárta őt az óvodai ellátásból egészségi állapota (cukorbetegsége) miatt, és nem megfelelően működött együtt a szülőkkel a szükséges ellátás biztosítása érdekében. A határozat bírósági felülvizsgálatát a felek nem kérték.

A fogyatékossgal élő gyermekek többszörös hátrányos megkülönböztetése továbbra is gyakori. A jelenleg hatályos Médiatörvény értelmében³² kizárólag a közszolgálati műsorszolgáltatók, valamint a legnagyobb átlagos nézettséggel rendelkező médiaszolgáltatók (a rendelet jelenleg mindössze két televíziós csatornára vonatkozik) kötelesek adásaikat hozzáférhetővé tenni a hallássérült személyek számára, így a piacon elérhető televíziós csatornák többségét siket vagy nagyothalló gyermekek nem használhatják. Nincsenek speciális jogszabályi rendelkezések a mesék, mozifilmek és gyermekműsorok jelnyelvi narrációval való ellátásának biztosítására a fiatal koruk miatt olvasni még nem tudó hallássérült gyermekek részére. Arra sincs különleges jogszabályi rendelkezés, hogy filmek vagy filmet tartalmazó médiumok egyenlő eséllyel hozzáférhetőek legyenek a hallássérült gyermekek számára.

³² 2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról

A jogszabály azon előírása ellenére, hogy a közszolgáltatásoknak mindenki számára hozzáférhetőnek kell lenniük, az épületek, létesítmények, utak és a tömegközlekedési eszközök többsége nem érhető el mozgássérült gyermekek számára,³³ így a mozgásszer- vi fogyatékossgal élő gyermekek többsége nem részesülhet egyenlően a közszolgál- tatásokban, például az oktatásban, az oktatási intézményekhez való hozzáférésben és a kollégiumi lakhatásban (Mikola Orsolya Irén; „Önrendelkező életet élni”, 2017).

A megkülönböztető rendelkezések továbbra is lehetővé teszik a fogyatékossgal élő gyermekek intézményi környezetben való elkülönítését. 2017-ben a Validity Alapítvány jelentést („Straight Jackets and Seclusion”, 2017) tett közzé a bentlakók kínzásáról és a velük szemben tanúsított embertelen bánásmódról egy nagy állami intézményben, az egykori Topház Speciális Otthonban Gödön, ahol 220 fogyatékossgal élő gyermek és felnőtt élt, és volt kitéve kínzásnak és rossz bánásmódnak (Emberi Jogi Bizottság, 2018). Az intézményt a Validity Alapítvány által nyilvánosságra hozott jelentés és az azt követő botrány hatására 2018 augusztusától a Máltai Szeretetszolgálat vezetése vette át.

Mint már kifejtettük, a gyermekvédelmi törvény szerint a súlyos fogyatékossgal élő és a hosszan tartó betegségben szenvedő gyermekek kivételt képeznek azon szabály alól, amely szerint a gyermekeket nevelőcsaládban, nem pedig intézményi környezetben kell elhelyezni. A súlyosan diszkriminatív rendelkezés okai között a fogyatékossgal élő gyermekek ellátására megfelelően képzett nevelőcsaládok hiányát nevezik meg. Az ombudsman többször is megállapította, hogy kevés az olyan nevelőszülő, aki el tud látni egy fogyatékossgal élő gyermeket, és megfelelő képesítéssel is rendelkezik, így a szüleik által elhagyott vagy családjukból kiemelt fogyatékossgal élő gyermekek gya- korta csak intézményi helyet kaphatnak.³⁴

A magyar jogszabályi környezet és jogalkalmazás nem biztosít megfelelő eljárást a kísérő nélküli gyermek azonosítására. Az életkormeghatározás gyakorlatát többek között már a CPT Bizottság³⁵ („Kínzást és az Embertelen vagy Megalázó Bánásmódot vagy Büntetést Megelőzni Hivatott Európai Bizottság”) is kritikusan említette legutób- bi országlátogatásakor.³⁶

Noha az Alaptörvény és a köznevelési törvény minden gyermek számára egyenlő hozzáférést biztosít az alap- és középfokú oktatáshoz, a rövid- vagy hosszú távon kór- házba került gyermekeket megfosztják az oktatáshoz való jogtól, mivel nem működik a kórházpedagógusok rendszere. A legutóbbi adatok szerint 2015-ben összesen 221 315 gyermeket láttak el csecsemő- és gyermekgyógyászati, valamint gyermekpszichiátriai osztályon. Ezek közül a gyermekek közül mindössze maréknyi tudta folytatni tanulmá- nyait a kórházi tartózkodás során, legfőképpen a kórházpedagógusok hiánya miatt.^{37 38}

³³ 1997. évi LXXVIII. törvény az épített környezet alakításáról és védelméről, 31 (1) c) és (4) c).

³⁴ Az AJB-3341/2016 számú jelentés az OPCAT fogyatékossgal élő gyermekek speciális otthonában tett látogatásáról, 12. oldal, az AJB-373/2015 számú jelentés az OPCAT debreceni Reménysugár Gyermekotthonban tett látogatásáról, 12. oldal

³⁵ <https://www.coe.int/en/web/cpt/about-the-cpt?> (Letöltés ideje: 2019. október 28.)

³⁶ <https://rm.coe.int/16808d6f15> (Letöltés ideje: 2019. október 28.)

³⁷ <https://osztalyfonok.hu/cikk.php?id=1908> (Letöltés ideje: 2019. augusztus 13.)

³⁸ A 24 városban található kórházak összesen 55 gyermekosztállyal rendelkeznek; ezek többségén egyetlen tanár sem dolgozik. Nem épült ki stabil, átlátható kórházpedagógusi hálózat sem, amelyet a központi költségvetésből finanszíroznának. Hiányzik az oktatást igénylő gyermekek pedagógiai ellátása (különösen a nagy betegszámú kórházakban), mivel nincs harmonizált rendszer és az egészségügyi ellátással kapcsolatos protokoll. Állami szervezet hiányában jelenleg egy civil szervezet működik ezen a területen: a Kórházpedagógusok Egyesülete. In: <https://www.facebook.com/korhazpedagogusokegyesulete>

2016-ban két civil szervezet, A Város Mindenkié és az Utcajogász gyűjtött aláírásokat egy petícióhoz, amely megoldást követelt az érvényes lakcímmel nem rendelkező gyermekek megfelelő egészségügyi ellátása érdekében. A petíció arra a problémára hívta fel a figyelmet, hogy jelenleg kizárólag a hivatalosan nyilvántartott lakcímmel, illetve magyarországi lakhellyel rendelkező gyermekek jogosultak állami egészségügyi ellátásra. Ezenfelül kizárólag a hivatalosan bejegyzett címmel rendelkező családok részesülhetnek családi pótlékban és gyermekek után járó rendszeres támogatásban. A Központi Elektronikus Szolgáltató Rendszer szerint 2015-ben mintegy 4500 gyermek nem rendelkezett érvényes lakcímmel, így láthatatlanok voltak az ellátó rendszer számára („Híttalovon Gyermejközi jelentés”, 2016).

Az ombudsman AJB-1273/2019 számú jelentésében megvizsgálta az érvényes lakcímmel nem rendelkező családok gyermekvédelmi és szociális védelemhez való hozzáférését. Az alapvető jogok biztosához forduló panaszos a beadványában azt sérelmezte, hogy azért nem jutott hozzá a gyermekei jogán neki járó családi pótlékhoz, mert folyószámláját zárolták, jelenlegi állandó lakcímére pedig önhibáján kívül nem tudott bejelentkezni, mert a főbérő nem engedte meg neki.

Az ombudsman rámutatott, hogy a lakcímkártyával nem rendelkező gyermekek és szüleik jelenleg ugyan hozzájutnak a legfontosabb személyes alapszolgáltatásokhoz, de egyúttal azt is hangsúlyozta, hogy ez a minimális „szolgáltatáscsomag” az állam gyermekvédelmi kötelezettségének teljes körű teljesítése szempontjából nem elégséges. A jelentésben utalt arra, hogy pontos lakcím hiányában a pénzügyi ellátásokat folyószámlára is lehet kérni. A vizsgálat ugyanakkor feltárta, hogy ez az egyébként előremutató megoldás komoly hátrányokhoz vezethet. Egyes gyermekvédelmi körbe sorolt pénzügyi ellátások részben vagy teljesen mentesek ugyanis a végrehajtás alól, de ezen összegek a folyószámlára érkeve könnyen levonhatóvá válnak.

A jelenlegi aggályok, hiányosságok rendezése, az érintett családok és gyermekek hatékonyabb jogvédelme érdekében az alapvető jogok biztosja részletes – jogalkotási, jogalkalmazási, illetve a jogtudatosság növelését szolgáló javaslatot tartalmazó – komplex „ajánláscsomagot” fogalmazott meg.

A gyermekek legfőbb (mindenek felett álló) érdeke (3. cikk)

Az ombudsmanhoz beérkező egyes ügyekben számos gyermekvédelmi hatóság vezetője jelezte, hogy a nagy munkateher és a személyzet gyors cserélődése miatt az eljárások során nem tudták betartani az adminisztratív határidőket.³⁹ Az ombudsman több jelentésben is felhívta a figyelmet arra, hogy a nagy munkateher és a személyzet gyors cserélődése, fluktuációja miatt a felelős hatóságok képtelenek voltak a gyermekek érdekeit érvényesíteni. 2016-ban az ombudsman felhívta a figyelmet arra, hogy mennyire túlterheltek a gyermekvédelmi hatóságok. 2018-ban három jelentés állapította meg, hogy 2016 óta semmiféle előrehaladás nem történt a személyzet hiányát és az aránytalan munkaterheket illetően.⁴⁰

Az AJB-807/2017 sz. jelentés szerint a túlzottan hosszú eljárások sértik a gyermek tisztességes eljáráshoz való jogát, valamint a fizikai, szellemi és érzelmi fejlődéshez való jogát. Az ombudsman ezenfelül megállapította, hogy a hatóságok elmulasztották a gyermek érdekeinek érvényesítését, mivel a vontatott eljárások destabilizálják a gyermek helyzetét, ezzel sértve a védelemhez és gondozáshoz való jogukat.⁴¹ A kielégítő számú személyzet hiánya a 2018-as jogi reformok kulcsfontosságú témája – e reformok az eljárások időtartamát hivatottak csökkenteni.

A gyermekjogi szakemberek egyetértenek abban, hogy az ENSZ Gyermekjogi Egyezményében használt „best interests of the child” magyar fordítása (a gyermek mindenek felett álló érdeke) ma már félrevezető. A magyar „legjobb” vagy „legfőbb érdekei” kifejezés közelebb állna a „best interests of the child” eredeti jelentés tartalmához. A félrefordítás akadályozza a hatékony kommunikációt és a megvalósítást mind perek, mind gyermekvédelmi ügyek esetén. A Gyermekjogi Civil Koalíció e kérdésben 2017-ben több megbeszélést, szakmai fórumot is rendezett.

A gyermek véleményének tiszteletben tartása (12. cikk)⁴²

A büntetőeljárás vonatkozásában 2016-ban, miután egy bicskei gyermekotthonban történt gyermekmoleesztálási ügy gyanúja napvilágot látott, az ombudsman vizsgálatot indított. Az ombudsman e tárgyban 2012-ben folytatott vizsgálatot: az igazgató ellen – az intézmény fenntartójának jelzése alapján – akkor rendőrségi eljárás indult, amelyet a nyomozó hatóság 2012 nyarán megszüntetett.

A vizsgálat feltárta, hogy az érintett gyermekek védelemhez és gondozáshoz való jogát sértette, hogy a velük foglalkozó szakemberek nem, vagy késve jelezték a gondjaikra bízott gyermekeket érintő szexuális bántalma-

³⁹ Azok az ombudsmani jelentések, amelyekben a gyermekek érdekeit vizsgálták az elhúzó hatósági eljárások során, a következők: AJB-5693/2014; AJB-6124/2014; AJB-4108/2014; AJB-1861/2014; AJB-5001/2014; AJB-228/2015; AJB-4710/2015; AJB-3534/2016; AJB-996/2016; AJB-729/2016; AJB-439/2017; AJB-1817/2017; AJB-4846/2017; AJB-5831/2017; AJB-811/2018; AJB-807/2018; AJB-1831/2018; AJB-3312/2018; AJB-304/2019; AJB-606/2019

⁴⁰ Az AJB-807/2018., AJB-1441/2018. és AJB-488/2018 sz. ügyek.

⁴¹ 1663/2017. (III. 13.) Korm. határozat a gyámhatóságok megerősítéséről és a gyermekjogi képviselők létszámának emeléséről

⁴² „Hintalovon Gyermekjogi jelentés”, 2016–18.

zás gyanúját. A beszámoló szerint néhány alkalmazott tudott az otthonban folyó szexuális bántalmazásokról, ennek ellenére nem nyújtott valódi segítséget az ott lakó gyermekeknek.

Az ombudsman hangsúlyozta, hogy nem beszélhetünk a gyermekek szabad véleménynyilvánításhoz való jogáról, ha nincs semmiféle következménye annak, amit mondanak, nem veszik őket komolyan, vagy panaszukat nem vizsgálják ki hivatalosan. A jelentésben a biztos megállapította, hogy az érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz fűződő joga sérülésének közvetlen veszélyét idézi elő, ha a tanúként történő meghallgatásukkor törvényes képviselőtük a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított intézményvezetővel munkajogi függőségi viszonyban álló személy látja el.

Ajánlások

- Nemzeti akcióterv kidolgozása a roma gyermekek hátrányos megkülönböztetése ellen. Protokoll kidolgozása a gyermekvédelemben dolgozók számára a roma családok intézményesült diszkriminációjának megakadályozására.
- Figyelemfelhívó kampány és megfelelő, a témához kapcsolódó képzés indítása a speciális nevelőszülők számának növelése érdekében.
- Adatgyűjtés kezdeményezése azokról a gyermekekről, akik átmenetileg vagy tartósan kórházi kezelésre szorulnak, a szükséges ellátások és szolgáltatások elérhetővé tétele mellett.
- A jelenlegi jogi szabályozás felülvizsgálata és minden olyan diszkriminatív jogszabály hatályon kívül helyezése, amely az érvényes lakcímmel nem rendelkező gyermekek ellen irányul.
- A megkülönböztető rendelkezések eltávolítása a Gyvt.-ből.
- A gyermekjogokról és a gyermek legfőbb érdekeiről szóló rendszeres képzés biztosítása a gyermekekkel foglalkozó hatóságok képviselőinek (bírák, rendőrök és gyermekvédelmi szakemberek).
- Nemzeti figyelemfelkeltő stratégia kezdeményezése az ENSZ Gyermekjogi Egyezményével kapcsolatban, különös tekintettel „a gyermek legfőbb érdekeire”.

4. Polgári jogok és szabadságok

(7., 8. és 13–17. cikk)

„Egy időben én is próbálkoztam, de mára feladtam. Úgy érzem, senki nem hallgat meg minket, senki nem figyel arra, amit mondunk.”

(Anonim gyerek megjegyzése, Te hogy látod? Gyerekjelentés, Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány, 2019)

Az alapvető jogok biztosa nagy alaposággal vizsgálta,⁴³ hogy a gyermekek mennyire vannak tisztában saját jogaikkal, különös tekintettel arra, hogy milyen tájékoztatást, ismeretanyagot kapnak erről az oktatás keretein belül. Az ombudsman 2008-ban megállapította,⁴⁴ hogy Magyarország nem teljesítette a Gyermekjogi Egyezményben rögzített kötelezettségeit a gyermekek alapvető jogairól szóló átfogó oktatás koncepciójának megvalósítása tekintetében. Ennek eredményeképpen vizsgálatot indított, amely azoknak az intézkedéseknek a hatékonyságát mérte fel, amelyek a gyermekek – köztük a nemzetiségi és fogyatékossgal élő gyermekek – általános és speciális jogaira hívják fel a figyelmet.

2016-ban diákok oktatási reformot követelő mozgalmat szerveztek. Országszerte körülbelül 10 ezer tanuló öltözött kockás ingbe. Február 29-én tanulók ezrei tagadták meg a tanításban való részvételt annak érdekében, hogy kifejezhessék szolidaritásukat a pedagógussztrájkjal. Nyilvános vitát generált az, hogy gyerekek is véleményt nyilvánítottak a kérdésben, és részt vettek a mozgalomban („Hintalovon Gyermekjogi jelentés”, 2016). A megmozdulásokon tanulók ezrei követelték a modern, gyermekközpontú és méltányos oktatási rendszer megteremtését.

A tüntetések 2018 során is folytatódtak. A Független Diákparlament vezetője nyilvános vitát kezdeményezett az oktatásról a miniszterelnökjelöltek részvételével. A vitán a kormánypárt jelöltjének kivételével mindenki részt vett. Ezenkívül a Független Diákparlament minden évben javaslatot nyújt be az oktatás megreformálására, ezekre azonban még sohasem érkezett érdemi válasz.

Az új Nemzeti Alaptanterv tervezetéről folytatott nyilvános vita fontos lehetőséget jelentett a diákok számára véleményük kifejtésére. A megfelelő információk hiánya azonban veszélyeztette érdemi részvételüket. A tervezetről véleményt nyilvánító 500 ember közül csak 6 százalék volt tanuló („Hintalovon Gyermekjogi jelentés”, 2018).

⁴³ Az alapvető jogok biztósának jelentése az AJB-2601/2014. számú ügyben

⁴⁴ Lásd a gyermekjogok és jogtudatosítás az oktatásban témájú ombudsmani vizsgálatot: OBH 2096/2008. számú ügy.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága legutóbbi záró észrevételeiben rámutatott arra, hogy a tájékoztatáshoz való jog garantálása érdekében vélemények sokféleségéhez kell hozzáférést biztosítani a gyermekek számára. 2016 óta sérül a gyermekeknek ezen joga, mivel a megszerezhető tudásanyag forrását leszűkítették; az államosítás következtében monopolhelyzet alakult ki a tankönyvpiacra.⁴⁵

2017 februárjában a Független Diáksparlament vitát folytatott az oktatási rendszer megreformálásáról. Ősszel, a Független Diáksparlament vezetésével demonstrációk kezdődtek, amelyek a sajtó jóvoltából politikai színezetet kaptak.

Az iskolai diákönkormányzatoknak a nemzeti köznevelésről szóló törvényben foglaltak szerint joga van a szabad véleménynyilvánításhoz, ennek ellenére a korábbi törvény rendelkezéseitől eltérően számos jogkört szűkebbre szabták, így e jog lényeges tartalma kiüresedett és formálissá vált. (Korábban például joguk volt az iskolai szabályzatok, házirendek elfogadására.) Ennek hatása különösen akkor megfigyelhető, amikor az intézményfenntartás új kezekbe kerül.

Egyesületi és gyülekezési szabadság (15. cikk)

A felsőoktatásban tanuló hallgatókat gyakran éri szankció azért, mert valamilyen tüntetésen vesznek részt, többek között például extra számonkérésekre számíthatnak. A 2018-as tavaszi megmozdulások idején a rendőrség gyakran indított eljárást azok ellen a diákok ellen, akik békés gyülekezésen vettek részt, azonban nem a járdán, hanem az úttesten vonultak.⁴⁶

Nagy Blanka 2018 decemberében gimnazistaként felszólaló volt egy, a Munka Törvénykönyvéről szóló törvény módosítása elleni tiltakozáson. A beszéd kritikus volt a kormánnyal és a köztársasági elnökkel szemben, és olykor obszcén kifejezéseket is tartalmazott. Személyét később rendkívül sok támadás érte a (kormánypárti) média egy részéről, sok más, aktívan szerepet vállaló társával együtt. Nagy Blanka megnyerte a Lokál című újság, valamint az origo.hu internetes hírportál ellen indított személyiségi jogi pereket (Shaun Walker, 2019).

A magánélethez és a személyes képmáshoz fűződő jog védelme (16. cikk)

A 2018-as országgyűlési választások során a Nemzeti Választási Bizottság (NVB) kilenc esetben foglalt állást a gyermekek politikai kampányokban való megjelenítésnek módjáról, és az esetjog is elkezdett a megfelelő irányba mozdulni. Az NVB kijelentette: a választóknak bemutatott olyan képek vagy videók, amelyeken politikusok gyermekekkel találkoznak, kampánytevékenységnek minősülnek, mivel a politikusok a gyermekeket politikai céljaik elérésére használják fel, és így akarják befolyásolni a választók döntését.⁴⁷

⁴⁵ A kormány 2013 óta folyamatosan kiszorítja a magántulajdonban álló kiadókat az iskolai tankönyvellátás piacáról, de mivel a tankönyvkiadási engedélyek öt évre szólnak, az iskolák eddig még tudtak nem kormányzati ajánlású könyveket beszerezni. Mostanra az engedélyek lejártak, így a magánkiadók már nem szállíthatják a 2019/20-as tankönyveket. Az iskolák kizárólag nyelvi, nemzeti és szakmai tankönyveket és munkafüzeteket rendelhetnek. In: <https://szuloihang.hu/tk2019-gyik/> (Letöltés ideje: 2019. augusztus 20.)

⁴⁶ A TASZ kidolgozott egy, a gyülekezés szabadságáról szóló útmutatót a diákok, szülők és tanárok számára. In: <https://tasz.hu/cikkek/kerdesek-es-valaszok-tiltakozo-diakoknak-szuleiknek-es-tanaraiknak> (Letöltés ideje: 2019. augusztus 14.)

⁴⁷ <http://www.ekint.org/bejegyzes/2018-06-28/politika-pedofilia-milyen-volt-a-2018-as-valasztasi-kampany> (Letöltés ideje: 2019. június 20.)

A képviselőjelöltek annak ellenére is gyakran szerepeltettek gyerekeket a kampányokban, hogy az alapvető jogok biztosa kifejezte, hogy ez a gyakorlat sérti a gyermek jogait. Az ombudsman közleményben figyelmeztette és kérte a politikusokat, hogy tartózkodjanak a gyermekek politikai célú felhasználásától kampánytevékenységük során a 2019. májusi európai parlamenti választások alatt.⁴⁸

Egy intézményvezető azért kérte az oktatási jogok biztosának állásfoglalását, mert az iskola a végzőseinek szalagavatójáról készült fotókat az intézmény honlapjára és Facebook-oldalára is kitette anélkül, hogy kikérte volna a tanulók és a képeken szereplő pedagógusok hozzájárulását. Az egyik pedagógus ezt kifogásolta, és kérte a képek nyilvános megjelenítésének megszüntetését.

A törvényi definíció szerint a fényképek – amennyiben a rajtuk szereplő személyek felismerhetők, azonosíthatók – személyes adatot tartalmaznak. Tekintettel arra, hogy a fényképek személyes adatot tartalmaznak, nyilvánosságra hozataluk, az iskolai honlapon való megjelenítésük adatkezelésnek minősül. Az Infotv. 5. § (1) bekezdésében foglaltak szerint személyes adat akkor kezelhető, ha ahhoz az érintett hozzájárul, vagy azt törvény vagy – törvény felhatalmazása alapján, az abban meghatározott körben – helyi önkormányzat rendelete közérdeken alapuló célból elrendeli.

Mivel jelen esetben nincs szó törvényi felhatalmazásról, ez azt jelenti tehát, hogy minden érintett hozzájárulását be kellene szerezni a fényképek honlapon való közzétételéhez. Cselekvőképtelen kiskorú (14 év alatti) érintettek esetén ehhez a törvényes képviselő hozzájárulása, korlátozottan cselekvőképes kiskorú (14–18 éves) érintettek esetén az érintett és a törvényes képviselő hozzájárulása lenne szükséges. A hozzájárulás lehet általános, egy rendezvényre (pl. farsang, osztálykirándulás) vonatkozó. Azonban itt is figyelembe kell venni, hogy a hozzájárulás visszavonásig érvényes, vagyis ha valaki – akinek fényképe az általános hozzájárulás következtében felkerült a honlapra – egy adott kép esetében visszavonja a hozzájárulást, a képet kérésére azonnal törölni kell. Az adatvédelmi törvényen kívül a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 2:48. §-a tartalmaz ezzel kapcsolatos rendelkezést, amely szerint képmás vagy hangfelvétel elkészítéséhez és felhasználásához az érintett személy hozzájárulása szükséges (212/2018/OJBIT).

Az információk sokféleségének elérhetősége és a gyermekek káros tartalmaktól való védelme (17. cikk)

„Kati néni a némettanárunk, vele sokat szoktunk beszélgetni mindenről. Például a szerelemről, az életünkről, arról is, hogy kivel szoktuk megbeszélni a gondunkat, bajunkat, de arról is, ha valami baj van a családban.”

(Anonim gyerek megjegyzése, Te hogy látod? Gyerekjelentés, Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány, 2019)

Az Európai Bizottság legutóbbi, 2019-ben közzétett Digitális Gazdasági és Társadalmi Indexe szerint Magyarország a 28 uniós tagállam közül a 23. helyen áll. Az elmúlt néhány évben az eredményei az uniós átlagnak megfelelő ütemben javultak. Magyarországnak ugyanakkor nem sikerült javítania helyezését az összesített rangsorban.⁴⁹

2016-ban az alapvető jogok biztosa vizsgálta a médiaműveltség és az oktatás helyzetét. Az átfogó vizsgálat arra irányult, hogy feltérképezze: a médiaismeret és a médiaműveltség oktatása hogyan, milyen időkeretek között valósul meg a köznevelési intézmények gyakorlatában, milyen jó gyakorlatok léteznek a médiaismerettel, médiaműveltséggel kapcsolatos kompetenciák átadására. A vizsgálat kitért arra, hogy melyek a médiaismeret, médiaműveltség területén megmutatkozó hiányosságok fő következményei a gyermekekre nézve, létezik-e az iskolai médiahasználattal kapcsolatos szabályozás a köznevelési intézményekben.

Az ombudsman szerint az iskolákban kevés a szakképzett médiatanár, a Nemzeti Alaptantervben a médiaértés nem önálló tantárgy, a meghatározott óraszám és szakmai tartalom inkább ajánlás, valamint hiányzik belőle az online bántalmazás és az internetes veszélyek kezelésének módja. Az alapvető jogok biztosa első lépésként arra kérte fel az emberi erőforrások miniszterét, hogy készüljön a médiaértésoktatás hatékonyságát felmérő, átfogó kutatás, helyzetelemzés, legyen szakirányú pedagógusképzés, a tanárképzés tananyagában pedig szerepeljen az online bántalmazás elhárításának tematikája.

Az nmmh.hu/para oldalt a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) hozta létre 2018-ban az Internet Hotline (IH) jogsegélyszolgálat mellett azért, hogy gyakorlati tanácsokat adjon gyermekeknek és szüleiknek arról, mit tehetnek, ha internetes megfélemlítést tapasztalnak, ha valaki jogszerűtlenül oszt meg róluk bármilyen tartalmat, ha erőszakos anyagokkal találkoznak, vagy valaki visszaél személyes adataikkal. Az oldal lépésről lépésre, illusztrációkkal mutatja be azokat a jelentési lehetőségeket, amelyekkel a gyerekek a legnépszerűbb közösségi felületeken – Facebookon, YouTube-on, Instagramon, Snapchaten, Twitteren és Viberen – megvédhetik magukat; ahogyan törölhetnek vagy jelenthetnek egy-egy számukra kellemetlen bejegyzést, fényképet, videót, vagy letilthatnak egy őket zaklató felhasználót.

⁴⁹ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/scoreboard/hungary> (Letöltés ideje: 2019. október 31.)

2018-ban napi két bejelentés érkezett netes jogsérelmek miatt az NMHH jogsegélyszolgálatához, az IH-hoz, leggyakrabban adathalászattal és hozzájárulás nélkül megosztott tartalmakkal kapcsolatban. A hatóság jogsegélyszolgálatához 2018-ban 731 bejelentés érkezett, ezek közel 15 százaléka a közösségi médiában vagy chatszolgáltatáson keresztül elért tartalom problémáira hívta fel a figyelmet. Leggyakrabban a Facebook, az Instagram, a Viber, a WhatsApp és a Facebook Messenger felületén történt a bejelentett sérelem, míg az esetek közel 5 százaléka a YouTube-on elérhető tartalommal foglalkozott. A bejelentések ötöde hivatkozott e-mailben érkezett jogsértő tartalomra.⁵⁰

Ajánlások

- A gyermekek bevonása minden őket érintő döntéshozatali folyamatba.
- A gyermekjogok oktatása képezze részét a Nemzeti Alaptantervnek, valamint szervezzenek továbbképzéseket a pedagógusok számára a témában.

Dominika, 13 éves

5. A gyermekekkel szembeni erőszak

(19. és 24. cikk)

A gyermekekkel szembeni erőszak témájában még sem reprezentatív felmérés, sem átfogó tanulmány nem készült, és mindenre terjedő statisztikai adatok sem állnak rendelkezésre. Az erőszak és bántalmazás felismeréséhez és ellátásához társadalmi szinten egységes elveket és módszertant kell használni, és felismerni azokat a tényezőket, amelyek növelik a gyermekbántalmazás kockázatát – vagyis a családok közösségen belüli elszigeteltségét, a társadalmi és nemek közötti egyenlőtlenségeket, a megfelelő lakhatáshoz való hozzáférést, a munkanélküliséget, valamint a gyermekvédelem társadalmi és jogi normáinak fejletlenségeit (Pintér–Tóth, 2017).

A család- és gyermekjóléti szolgálatok feladata a veszélyeztetettséget észlelő és jelző rendszer működtetése.⁵¹ Egy 2011-es ombudsmani vizsgálat megállapította, hogy a jelzőrendszeri jelzés személyes ismeretségek, együttműködés alapján, nem pedig a jogszabályi kötelezettségek betartása miatt történik; a gyerekek panasztételi joga csak formálisan biztosított; a gyermekvédelmi intézmények közötti kommunikáció akadozik; a gyermekbántalmazási, elhanyagolási esetek kapcsán nagy a látencia; és a jelzőrendszer tagjai „nem rendelkeznek egységes szakmai protokollal a bántalmazás felismerésére, sem módszertani útmutatóval a probléma kezelésére.”⁵² Bár a gyerekek bántalmazásának felismerésére és a jelzőrendszer működtetésére különböző, a minisztérium által szerkesztett útmutató⁵³ született az elmúlt években, és a felderített bántalmazások száma évente növekszik (Pintér–Tóth, 2017), az „erőszak” és a „bántalmazás” fogalma és társadalmi, szakmai ismertsége nem kielégítő.

Az UNICEF Magyar Bizottsága 2014-ben készített egy nem reprezentatív felmérést 1191 10–19 éves általános és középiskolai tanuló részvételével.⁵⁴ E szerint majdnem minden második gyermek, a válaszadók 44 százaléka úgy gondolta, hogy egy pofon nem számít erőszaknak. A gyermekek kétharmada nem tudta, hogy egy másik gyereket megütni is bántalmazásnak számít. Három gyermekből kettő nem kér segítséget, ha jogaikat megsértik, a gyermekek fele pedig nem is tudta, mi számít jogsértésnek.

⁵¹ Gyvt, 39. § (3)

⁵² Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának jelentése az AJB-2031/2011 számú ügyben

⁵³ MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ A gyermekvédelmi észlelő és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan alkalmazásával (EMMI) (2014), MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermekbántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan alkalmazásával (EMMI), 2., átdolgozott kiadás (2016), MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ A gyermekvédelmi észlelő és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermekbántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan alkalmazásával (EMMI), 3., átdolgozott kiadás (2017), Protokoll a család és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő és jelzőrendszer folyamatairól, 2. kiadás (2017), Szakmai ajánlás a család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer működésének és működtetésének szabályairól, 1. kiadás (2016), Szakmai ajánlás a család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer működésének és működtetésének szabályairól, 2. kiadás (2017), Egészségügyi szakmai irányelv – Az egészségügyi ellátók feladatairól gyermekek bántalmazásának, elhanyagolásának gyanúja esetén (2016)

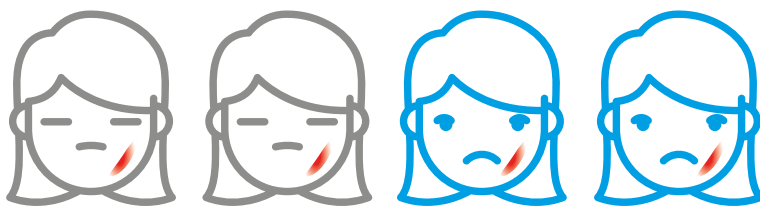
⁵⁴ <https://unicef.hu/ezt-tesszuk-itthon/hazai-kutatasok/a-gyerekek-kozel-fele-szerint-egy-pofon-belefer/> (Letöltés ideje: 2019. június 24.)

3 gyerekből 1
tudja, hogy különleges
jogai vannak
36%

3 gyerekből 2
nem kér segítséget, ha
megsértették a jogait
62%

Közel minden 2. gyerek
szerint ha megpofoz-
zák vagy megütik nem
számít erőszaknak
44%

Az AJB-690/2019 jelentésben az ombudsman több intézményből érkező gyermekbántalmazási bejelentést vizsgált meg. A gyermekek intézményi, óvodai-iskolai bántalmazása súlyos jogsértés: alapjaiban kell megváltoztatni azt a gyakorlatot, amely az ilyen magatartást eltűri, az esetek kivizsgálását halogatja, illetve megszünteti. Az alapvető jogok biztosa mindezt egy szülői beadvány nyomán kiadott jelentésében fogalmazta meg. Beadványukban a szülők azt panaszolták, hogy gyermeküket az óvónők megalázták, lelki bántalmazásnak tették ki; ezt sérelmező bejelentésükre pedig nem kaptak érdemi választ.

A jelentés utalt a számos hasonló tartalmú panaszügyre is, ahol a nyomozást szintén a bűncselekmény megvalósulásához szükséges súlyos kötelességzegésre utaló magatartás hiányában szüntették meg. A biztos felhívta a figyelmet, hogy kiskorú veszélyeztetésének büntették a kiskorú nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles azon személy valósítja meg, aki e feladatából eredő kötelességét súlyosan megszegi, és ezzel a kiskorú testi, értelmi, erkölcsi vagy érzelmi fejlődését veszélyezteti. Az eljáró hatóságok azonban automatikusan nem tekintik súlyos kötelezettségzegésnek a lelki bántalmazást vagy a megalázó bánásmódot – a gyermeknél így akár tartós pszichés problémák alakulhatnak ki.

Mindezek kapcsán az ombudsman arra hívta fel a figyelmet, hogy a gyermekek teljesen védtelenek az elkövető pedagógusokkal szemben. A nyomozás megszüntetése pedig azt az üzenetet hordozza, hogy ezekkel a cselekményekkel az állam nem is kíván érdemben foglalkozni, a szülő fellépésének nincs

következménye, sőt, a biztos elé kerülő több esetben is „nevelési hibaként” könyvelték el az ilyen történéseket. Mindez akut rendszerprobléma, nem egy-egy intézmény felelőssége – hangsúlyozta jelentésében az ombudsman, aki arra figyelmeztetett, hogy a mai jogszabályi környezet és a gyakorlat a határozott tilalmak dacára sem nyújt kellő védelmet a gyermekek felügyeletével megbízott, de őket bántalmazó személyekkel szemben.

Az ombudsman a bicskei Kossuth Zsuzsa Gyermekotthonban történtek ügyében is vizsgálatot indított. Ezt a 2012-es vizsgálatot a gyermekotthon igazgatója elleni rendőrségi nyomozás követte, akit 2012 nyarán el is bocsátottak. A vizsgálat fényt derített arra, hogy a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz fűződő jogait súlyosan megsértették azzal, hogy az otthonban dolgozók nem jelentették a szexuális bántalmazás gyanúját.

Egy másik, ombudsman által vizsgált gyermekbántalmazással kapcsolatos ügy a Zalaegerszegi Gyermekotthonnal kapcsolatos. Az átfogó vizsgálat egyedi és rendszeres visszasságokat derített fel egy zalaegerszegi gyermekotthon működésével és az ott lakó gyermekekkel kapcsolatban. Az ombudsman a törvény súlyos megsértésének találta azt, hogy az otthon vezetője az egyik gyermek olyan egészségügyi megfigyelését rendelte el, amellyel majdnem másfél hónapig korlátozta a személyes szabadságában – ezzel jócskán túllépve a törvényben megengedett 48 órát. Egy helyszíni ellenőrzés azokat a „speciális” szankciókat is feltárta, amelyeket a szabályszegő vagy nehezen kezelhető gyermekekkel szemben alkalmaztak büntetésként.

Az interjúk során több gyermek számolt be arról, hogy a dolgozók verbális és fizikai módon bántalmazták őket. A gyermekjogi képviselőhöz néhány hónap alatt nyolc alkalommal érkezett ilyen jelzés; a gyermekvédelmi gyámoknál ugyancsak nyolc esetben tettek panaszt bántalmazás miatt. A jelentés hangsúlyozza, hogy a panaszokat az intézményvezető által indított vizsgálatok ugyan alaptalannak találták, ám a bántalmazás megtörténte a gyermekekkel készített interjúk, a gyermekjogi képviselőtől és a gyermekvédelmi gyámoktól kapott információk alapján is valószínűsíthető volt.

Ötéves előkészítő munka után 2016-ban kísérleti Barnahus nyílt meg Szombathelyen, bár a megfelelő működéséhez szükséges jogszabályi környezet még mindig hiányzik.⁵⁶ 2019 folyamán a Barnahus⁵⁵ támogatásban részesült az EMMI-től, és tervek születtek egy budapesti intézmény létesítéséről is.

⁵⁵ Barnahus: Egy multidiszciplináris szemléletű, igazságügyi és gyermekvédelmi modell, gyermekbarát módszertan az áldozattá vált, szexuálisan bántalmazott gyermekek számára. A gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósulásának egyik legszélesebb körben elfogadott interdiszciplináris terepe. A „barnahus” szó izlandiul „gyerekházat”, kívül-belül gyerekbarát speciális gyerekházat és egy több lábon álló, az igazságszolgáltatást és a szakellátást magába foglaló modellt jelent. Az első Barnahus Izlandon jött létre 1998-ban. Lásd még: <http://www.bvs.is/media/forsida/Barnahus,-an-overview.pdf> (Letöltés ideje: 2019. október 29.)

⁵⁶ <https://barnahus.hu/az-izlandi-modell/a-magyar-megvalositas/> (Letöltés ideje: 2019. június 24.)

A Barnahus modellről szóló webinárium érhető el a Gyermekvédelmi Tudásközpont, a Childhub oldalán:

<https://childhub.org/hu/gyermekvedelmi-webinariumok/>

<https://childhub.org/hu/child-protection-hub/webinarium-sorozat-barnahus-modellrol>

Bár a testi fenytést (az ENSZ Gyermekjogi Egyezményét kihirdető törvény és más jogszabály mellett) a Gyvt. 2005-es módosítása is tiltja, ezen változásnak a gyerekek jólétére gyakorolt hatása nehezen mérhető. A gyerekverés mint „házi fegyelmezési jog” (Katonáné, 2012) törvényi tiltása és az erőszak társadalmi megítélése közötti szakadékokról nagy társadalmi visszhangot kiváltó eseményekből értesülhetünk, de a gyerekek és nők elleni erőszakos események hatására nem következett jelentős politikai intézkedés (Tóth, 2018).

A Hintalovon Alapítvány 2018-ban panaszt tett a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóságnál (NMHH) a gyermekek jogainak megsértése miatt egy bulvár tévéműsorban elhangzottak miatt, amelyben a műsorvezető és pszichológus vendége a gyerek szülői pofonvágása mellett érvelt. Az NMHH nem indított eljárást, álláspontjuk szerint nem igazolható, hogy a bántalmazást „jogszerű és társadalmilag elfogadható magatartásként” mutatta volna be a televízióműsor. („Mégis legitim a gyerekverés?”, 2018.)

Hódmezővásárhely polgármestere 2019-ben nyilvánosan fellépett a testi fenytés létjogosultsága mellett,⁵⁷ majd a nagy botrányt kavart esetet követő nyilvános magyarázatában relativizálta az erőszakot: „A testi fenytés számomra egyáltalán nem azonos a gyermek bántalmazásával (...), a gyermekeket a legtöbb ártalom nem egy fenékre ütéssel éri, hanem például a válással, szeretethiánnyal, a mindent ráhagyó neveléssel.”⁵⁸

„A családon belüli erőszak, a gyermek elhanyagolása, veszélyeztetése vagy más, egyéb formában történő bántalmazása olyan társadalmi jelenség, amely nem oldható meg egyhamar, és a közvélemény figyelmének ráterelődése, valamint a látencia vélhető csökkenése ellenére sem lehet eleget beszélni róla, eleget tenni ellene” (Pintér-Tóth, 2017).

Iskolai erőszak

Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet 2015-ben közzétett tanulmánya szerint tíz diákból egyet hetente többször is bántalmaznak a kortársai vagy a tanárai az iskolában. Az eredmények alapján a diákoknak csak kisebb része, mindössze minden harmadik nem élt még át iskolai erőszakot. 36,7 százalékukat egyszer-kétszer, 16 százalékukat néhányszor, 5 százalékukat hetente, minden tizedik diákot viszont hetente többször is bántalmaznak az iskolában. A bántalmazási események gyakorisága ellenére a diákok általában nem elégedettek azzal, ahogyan a tanárok a bántalmazásra reagálnak; komolyabb beavatkozást várnának el, például akkor, ha online bántalmazzák vagy megalázzák őket.⁵⁹

⁵⁷ A polgármester először egy közösségimédia-posztban, majd egy interjúban is kiállt a testi fenytés mellett. In: <https://merce.hu/2019/06/24/marki-zay-peter-szerint-elfogadható-a-gyerekek-testi-fenyitese/> (Letöltés ideje: 2019. augusztus 26.)

⁵⁸ https://nepszava.hu/3040918_marki-zay-megmagyarazza-gyermeknevelési-elveit (Letöltés ideje: 2019. október

⁵⁹ http://iskon.opkm.hu/admin/upload/Osszegzo_tanulmany.pdf (Letöltés ideje: 2019. október 29.)

Testvére nevében arról számolt be egy beadványozó az oktatási jogok biztosának, hogy öccsét az osztályfőnök nevelési célzattal fejen vágta, pedig tudta, hogy epilepsziás, és ezzel rohamot idézhet elő nála (344/2018/OJBIT), Egy általános iskolai tanuló szülője azt panaszolta el, hogy az osztályfőnök testi fenytést alkalmazott: az iskola udvarán az osztály előtt szájon csapta gyermekét (124/2018/OJBIT).

Egy szülő arról számolt be, hogy gyermekét tanárai folyamatosan provokálják. A legtöbb sérelem a testnevelőtanár részéről érte gyermekét, aki torkánál fogva nyomta a falhoz, és gyomron ütötte őt. Volt más eset is, amikor a fiát megütötte, megrángatta a pedagógus (648/2018/OJBIT).

A szülő egy olyan pedagógus magatartását sérelmezte, aki rendszeresen, mások előtt szidalmazza középiskolás gyermekét, megalázó hangnemben vagy üvöltve beszél vele, és esetenként a szülővel is. Agresszív magatartásával megfélemlíti a tanulót és a szülőt is (379/2018/OJBIT).

Egy panaszos azt kifogásolta beadványában, hogy kamasz gyermekét osztályfőnöke megalázta társai előtt. Arra utasította, hogy mossa le magáról a festéket, holott a tanuló nem használ sminket, hajfestéket (536/2018/OJBIT).

Egy szülő elmondása szerint tanulásmódszertan órán a gyermekeknek különböző szavakat kellett kitalálniuk, majd mondatot alkotniuk velük. A panaszos 11 éves fia két szót mondott, egy autómárkát és egy általa nem látott sci-fi/thriller film címét, mire a tanár „gépfüggőnek” nevezte, és az óra végéig a sarokba állította (32/2018/OJBIT).

Egy édesanya azt kifogásolta, hogy egy buszos osztálykirándulás alkalmával a lánytanulók számára nem biztosították a megfelelő feltételeket a női szükségletek higiénikus elintézésére. Amikor jelezték problémáikat a pedagógusoknak, és végre megálltak, a pedagógusok a nem érintett tanulókkal kibeszélték őket (362/2018/OJBIT).

2015-ben indult el az Iskolai Konfliktus Tudásközpont online felülete, az ISKON⁶⁰, amelynek célja, hogy segítse az iskolai konfliktusok sikeres kezelését. Az oldalon megoldási javaslatok, gyakorlatok és kutatási anyagok is helyet kapnak.

A Háttér Társaság által 2017-ben készített tanulmány szerint a leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszexuális (LMBTQI) tanulók gyakran tapasztalnak szóbeli és lelki zaklatást, lelki erőszakot és hátrányos megkülönböztetést. A Háttér Társaság 919, 13 és 21 év közötti LMBTQI tanuló részvételével 2017-ben lefolytatott, „Nemzeti Iskolai Hangulat” elnevezésű tanulmánya szerint („Támogató barátok”, 2019) 82 százalékuk számolt be arról, hogy a megelőző év során szóban vagy tetteleg bántalmazták őket szexuális irányultságuk vagy nemi önkifejezésük miatt.

⁶⁰ <http://iskon.opkm.hu> (Letöltés ideje: 2019. október 29.)

Az LMBTQI tanulók a legtöbbször szóbeli bántalmazásban részesülnek szexuális beállítottságuk (64 százalék), vagy nemi önkifejezésük miatt (56 százalék). Az LMBTQI tanulók 22 százaléka fizikai bántalmazásról (pl. meglökték, megrángatták, leköpték) is beszámolt. Majdnem minden ötödik LMBTQI diák (18-19 százalék) bántalmazást szenvedett el nemi identitása vagy annak kifejezése miatt. A LMBTQI tanulók 13 százalékát fizikailag is bántalmazták az iskolában szexuális irányultságuk miatt (megütötték, megrugdosták őket, vagy tárggyal sérülést okoztak nekik), 10 százalékukat pedig nemi identitásuk vagy annak kifejezése miatt. Az iskolákban másféle bántalmazási forma is jelen van: szándékos kirekesztés, kiközösítés, internetes zaklatás, rosszindulatú pletykák terjesztése, rágalmozás. Szexuális zaklatás (például nem kívánt érintések vagy szexuális tartalmú megjegyzések) 40 százalékukat érte a tanév során. 30 százalékuktól elloptak valamilyen tárgyat, vagy szándékosan megrongálták személyes dolgaikat.⁶¹

Egy szülő hatodik osztályos gyermeke ügyében kereste meg az oktatási jogok biztosát. Elmondása szerint gyermekét már az előző tanévben piszkálták osztálytársai, de ezen eseteket az osztályfőnök kezelni tudta. Ám a panaszos gyermekét hatodikban több osztálytársa ismét piszkálni kezdte. Mind verbálisan, mind fizikálisan bántalmazták őt: hátratörték az ujját, megrongálták az írószereit, vállon, háton csapkodták. Ennek következtében magatartása, tanulmányi eredménye romlott, a történetek nagyon megviselték. Egy esetben azzal fenyegetőzött az iskolában, hogy kiugrik az ablakon, ám erről a szülőt nem tájékoztatták; csak jóval később szerzett tudomást az esetről.

A szülő az iskolapszichológust is megkereste, aki beszélgetett az osztállyal a kialakult konfliktus megoldása érdekében. A panaszos gyermekét később szakértői bizottsághoz akarták küldeni, amivel a szülő nem értett egyet, mert úgy vélte, az ő gyermeke az áldozat. Végül hozzájárult a vizsgálatához, és ő maga is kérvényezte azt.

Beadványával kapcsolatban az oktatási jogok biztosa arról tájékoztatta, hogy a bántalmazó magatartás a köznevelési intézményekben leggyakrabban a tanulók közötti konfliktusok során alakul ki. A köznevelési törvény 46. § (1) bekezdése szerint a tanuló kötelessége, hogy óvja saját és társai testi épségét, tanulótársai emberi méltóságát és tiszteletben tartsa jogait, tiszteletet tanúsítson irántuk, segítse rászoruló tanulótársait. E rendelkezések alapján a tanulók közötti bántalmazás a tanuló kötelességszegésének minősül, az intézmény feladata ilyen esetben a kötelességszegés kivizsgálása, a megfelelő fegyelmezési eszköz megállapítása. A fentiekre tekintettel az oktatási biztos azt javasolta a szülőnek, hogy jogorvoslati kérelmével forduljon az illetékes tankerületi központhoz (266/2018/OJBIT).

Segélyvonalak

Magyarországon nem áll rendelkezésre megfelelő számú azonnali lelki segítséget biztosító telefonszolgálat. 2017-ben mindössze 18 telefonvonal működött a lakosságszámhoz és az egészségügyi minimumfeltételekhez mért 25 szolgáltatás helyett (Arnold és tsai, 2017). E szolgáltatások javítását célozza a Családbarát Ország (CSBO) négyéves „Krisiskezelő szolgálatok fejlesztése” projektje⁶², amelynek a bántalmazás korai jeleinek felismerés mellett a gyermekvédelmi jelzőrendszeri tagjainak érzékenyítése és képzése a célja.

A Gyvt. kimondja,⁶³ hogy a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság 2017. január 1-jétől ingyenes, nonstop segélyvonalat kell, hogy működtessen. A Hintalovon Alapítvány kérvényezte a segélyvonal statisztikai adatainak kiadását: a 2017-ben fogadott 238 hívásból 55 százalék kért információt, 28 százalékban további beavatkozásra volt szükség, 20 százalék vészhelyzetet jelentett be, 9 százalék segítségért fordult a segélyvonalhoz, és 13 százalék téves hívás volt („Hintalovon Gyermekjogi jelentés”, 2018). Ez a gyermekvédelmi segélyvonal a nemzeti gyermekvédelmi riasztási rendszer 4. szintű intézménye.

Az Országos Krisiskezelő és Információs Telefonszolgálat (OKIT) szolgáltatásának első számú célja, hogy segítséget nyújtson a kapcsolati erőszak, a gyermekbántalmazás és az emberkereskedelem áldozatainak, és szükség esetén gondoskodik elhelyezésükről. A telefonszolgálat állandó elérhetőséget kíván biztosítani minden bajba jutottnak és azonnali segítséget kérőnek az ország egész területén és külföldön. Az OKIT a nap 24 órájában, Magyarországról ingyenesen elérhető a 06-80-20-55-20-as telefonszámon.

Civil szervezetek az alábbi telefonos szolgáltatásokat biztosítják gyermekeknek:

Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány – A Kék Vonal egy országos, nonstop és ingyenes segélyvonal, amely gyermekektől és fiataloktól fogad hívásokat (24 éves korig). Anonim, bizalmas és az egységes európai számokon (116-111 és 116-000) hívható. Évente 35–40 ezer hívást fogad.⁶⁴ A leggyakrabban felmerülő témák a családban, iskolában és a kortársakkal kapcsolatban tapasztalt nehézségek. 2018-ban több mint ezer hívás szólt a családi erőszak valamelyik formájáról, zaklatásról vagy bántalmazásról. A Kék Vonal munkáját részben az EMMI finanszírozza. 2008-ban csatlakozott az Európai Bizottság „Biztonságosabb Internetért” (Safer Internet) programjához.

A Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány égisze alatt 2017-ben egy speciális segélyvonal kezdte meg működését a 9–18 év közötti gyermekek szexuális felvilágosítása céljából. A Hintalovon keretei között működő „Yelon” a szexuális bántalmazások gyermekkorú áldozatainak nyújt segítséget. A statisztikák alapján a hívások több mint 40 százaléka a szexuális erőszak valamilyen formájával, zaklatással vagy kizsákmányolással kapcsolatos. 2017 óta több mint 10 ezer gyermek fordult segítségért a Yelonhoz.⁶⁵

NANE – Az idén 25 éves NANE Egyesület által létrehozott, 06-80-505-101-es számon érhető el az egyesület ingyenesen hívható segélyvonala.⁶⁶ A nők és gyerekek elleni erőszakot átélt áldozatok és segítők 2019. július 1-jétől hétköznaponként tudnak segítséget

⁶² EFOP-1.2.4-VEKOP- 16-2016-00001 projekt

⁶³ Gyvt. 17. § (7) bekezdés b) pontja

⁶⁴ <https://www.kek-vonal.hu/index.php/hu/>

⁶⁵ <https://yelon.hu>

⁶⁶ <https://nane.hu/szolgaltatasok/segelyvonalaink/>

kérni. Az ún. KERET vonal kifejezetten a szexuális erőszak túlélőinek támogatására jött létre, és beleolvadt a NANE segélyvonalába. A NANE önkéntesei a szexuális erőszakot vagy zaklatást átélt hívók megkereséseit is várják a 06-80-505-101-es számon.

Babamentő inkubátorok

2012-ben az alapvető jogok biztosa hivatalból eljárást⁶⁷ indított, hogy megvizsgálja a kórházaknál kihelyezett ún. babamentő inkubátorok szabályozását és gyakorlatát és a krízisterhes nők helyzetét. A nem kívánt terhességek és abortuszok száma magas maradt Magyarországon, a csecsemőgyilkosság és a gyermekek elhagyása létező probléma, ám minderről nem áll rendelkezésre pontos adat.

Az ombudsman hangsúlyozta, hogy a megelőzés érdekében nagy hangsúlyt kell fektetni a figyelemfelhívásra, az oktatásra és a krízishelyzetben lévő terhes nők támogatására. Ezek az inkubátorok régóta rendelkezésre álltak a városi kórházaknál, de akiknek szükségük volt rájuk, csak véletlenül értesültek a létezésükről. A vizsgálat azt állapította meg, hogy az inkubátorokról rendelkezésre álló információk hiányosak, ez pedig az alapvető jogok sérelmét jelenti.⁶⁸

Ajánlások

- Figyelemfelhívó kampány indítása a gyermekek testi fenyegetésének és más, a gyermekek elleni erőszakos cselekmények megtiltása érdekében.
- Továbbképzés és szupervízió biztosítása a gyermekvédelmi szakellátásban dolgozók, valamint a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek számára, illetve különböző eszközök rendelkezésre bocsátása az intézményekben előforduló erőszak megakadályozása érdekében.
- Megfelelő jogi és szakmai háttér biztosítása a Barnahus részére.
- Anyagi és szakmai támogatás biztosítása az iskolai erőszak megelőzése érdekében.
- Adatgyűjtés a csecsemőgyilkosságokról, valamint a krízisterhes nők támogatása.

⁶⁷ Az alapvető jogok biztósának jelentése az AJB-5441/2012. számú ügyben

⁶⁸ Lásd még: Spread of 'baby boxes' in Europe alarms United Nations. In:

<https://www.theguardian.com/world/2012/jun/10/unitednations-europe-news> (Letöltés ideje: 2019. október 28.)

Anonim, 13 éves

6. A családi környezet és a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek jogai

(5., 9–11., 18. cikk, 1., 2., 20., 21., 25., 27. és 4. szakasz)

„Én kutyát szoktam sétáltatni. De otthon mindenki a saját problémájával van elfoglalva. Én gépezek, a szüleim tévénnek. Mindenki a saját univerzumában van, de azért szoktunk beszélgetni, elmondom, hogy mi történt az iskolában.”

(Anonim gyerek megjegyzése, Te hogy látod? Gyerekjelentés, Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány, 2019)

Habár a gyermekvédelmi törvény 7. §-a tiltja a családból való kiemelés a gyermekek esetében pusztán anyagi indokok miatt, ez mégis bevett gyakorlatnak számít, mivel a gondoskodásba vett gyermekek legalább 30 százaléka így kerül a gyermekvédelmi rendszerbe, ahogyan ez az ombudsman jelentéseiből és az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának legutóbbi beszámolójából is kitűnik. Az állami gondoskodásba kerülő gyermekek száma annak ellenére is folyamatosan nő, hogy a születésszám csökken. Néhány szakértő szerint ennek egyik oka a gyermekvédelmi alapellátás eszköztelensége.

„Több írás szól arról, hogy a család nem mer segítséget kérni, mert attól fél, hogy segítség helyett »elveszik« a gyereküket. A gyermekvédelmi törvény szerint kizárólag anyagi problémák miatt nem lehet gyermeket elszakítani a szüleitől. A valóságban mégis a szegénység áll a legtöbb »elvétel« háttérében. Ez hogyan lehetséges? A jelenlegi szociális ellátórendszer nem kínál megoldást számtalan élethelyzetre. Pl. a minimálbéren dolgozók –mint a szociális munkások – nem tudnak megélni, gyermeket nevelni a jövedelmükből. (Pl. bevétel, 3 fős háztartás: apa minimálbér 68 775 Ft, anya GYES 28 500 Ft, családi pótlék 12 200 Ft bevétellel összesen: 109 475 Ft. Kiadás: 60 000 Ft, albérlet [vagy lakáshitel] 20 000 Ft, lakásrezsi 20 000 Ft, utazás 15 000 Ft, gyermekekre történő kiadás, élelmiszer, ruházkodás 40 000 Ft. Összesen: 155 000 Ft.)

Látható, hogy még a munkajövedelem sem fedezi a megélhetést, és akkor nem beszéltünk a munkanélküli, beteg, rokkantsággal élő stb. családokról. Amennyiben a gyermekjóléti szolgálat »kijár« a családnak valamennyi lehetséges juttatást, az sem fedezi a megélhetést. És a szegénység gyakran más problémákkal is együtt jár. A szegénykultúrában élő családnak nincs erőfor-

rása odafigyelni a gyermek iskoláztatására, a folyamatos hiány, a biztonság elvesztése állandó feszültségforrás, amely gyakran pszichés tüneteket okoz. Idegesség, agresszió (látjuk a családon belüli erőszak növekedését), kiszámíthatatlan reakciók, beilleszkedési nehézségek stb.

A gyermekjóléti szolgálatok munkatársainak fizikai és pszichés leterheltsége óriási, ezért, és a megalázóan alacsony bérek (minimálbér) miatt igen magas a fluktuáció. Ez is problémaforrás.

A családok segítésére fordított idő a töredéke a szükségesnek.”

Részlet a Magyar Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesületének „Veszélyben a gyermekvédelem” című közleményből (2015)

Aggasztó továbbá, hogy a lakásotthonok többsége és sok gyermekotthon külterületen található, ahonnan a gyermekek megfelelő közlekedés és más lehetőség hiányában nem tudják elérni az alapvető szolgáltatásokat. Nincsenek speciális programok vagy megfelelő szakértőgárda, amely a gyermekek összetett fejlesztési szükségleteit hivatott ellátni. Az egyértelmű törvényi szabályozás ellenére a gyermekeket sok esetben a vér szerinti családjuktól nagyon messze helyezik el, és a szülőknek nincs szükséges segítség biztosítva ahhoz, hogy meglátogathassák gyermekeiket.

A Társaság a Szabadságjogokért (TASZ) 2016-ban indított kampánya és petíciója („Hiányzó emlékek”) felhívta a figyelmet arra, hogy a gyermekek szegénység miatti kiemelés sérti a gyermekek jogait.⁶⁹ Azt is megállapították, hogy a szakellátásba kerülő gyermekek egyes esetei alapján etnikai diszkrimináció feltételezhető. A TASZ kampányában nyilvánosságra hozott egy, az Emberi Erőforrás Minisztérium számára megfogalmazott szakmai ajánláscsomagot is, amelyet ismert szakemberek és szakmai szervezetek támogattak, de ezen jelentés elkészültéig az ajánlásra a minisztériumtól nem érkezett érdemi válasz.

Az elmúlt 30 évben az intézményi férőhelykiváltás a gyermekjóléti és védelmi rendszer állandó részévé vált. De még így is túl sok gyermek él valamilyen intézményben. Sőt még a gyermekvédelmi szakellátásba kerülő 0–3 éves gyermekek is gyakran intézményekben (ún. csecsemőotthonokban) élnek, aminek egyik oka, hogy a legfiatalabb gyermekek számára sincs elég nevelőszülő.

⁶⁹ <http://hianyzoemlekek.tasz.hu> (Letöltés ideje: 2019. augusztus 12.)

Aggasztó továbbá, hogy a lakásotthonok többsége és sok gyermekotthon külterületen található, ahonnan a gyermekek megfelelő közlekedés és más lehetőség hiányában nem tudják elérni az alapvető szolgáltatásokat. Nincsenek speciális programok vagy megfelelő szakértőgárda, amely a gyermekek összetett fejlesztési szükségleteit hivatott ellátni. Az egyértelmű törvényi szabályozás ellenére a gyermekeket sok esetben a vér szerinti családjaiktól nagyon messze helyezik el, és a szülőknek nincs szükséges segítség biztosítva ahhoz, hogy meglátogathassák gyermekeiket.

Az elmúlt 30 évben az intézményi férőhelykiváltás a gyermekjóléti és védelmi rendszer állandó részévé vált. De még így is túl sok gyermek él valamilyen intézményben. Sőt még a gyermekvédelmi szakellátásba kerülő 0–3 éves gyermekek is gyakran intézményekben (ún. csecsemőotthonokban) élnek, aminek egyik oka, hogy a legfiatalabb gyermekek számára sincs elég nevelőszülő.

1. táblázat: Gyermekvédelmi szakellátásban lévő gyermekek száma (2010–18).

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal.⁷⁰

év	0–2 évesek	3–5 évesek	6–13 évesek	14–17 évesek	összesen
2010	1459	1894	7615	6824	17 792
2011	1524	1975	7713	7075	18 287
2012	1690	2006	7824	6944	18 464
2013	1916	1997	7972	6789	18 674
2014	2178	2136	8337	7484	20 135
2015	2045	2290	8558	7378	20 271
2016	2347	2512	8671	7021	20 551
2017	2442	2611	8956	6939	20 948
2018	2579	2640	9195	6796	21 210

2. táblázat: Nevelőszülőknél elhelyezett gyermekek százalékos aránya (2014–18).

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, egyedi adatigénylés alapján.

év	0–2 évesek	3–5 évesek	6–11 évesek	12–17 évesek
2014	85,30%	90,92%	82,32%	44,24%
2015	86,93%	92,00%	81,58%	43,49%
2016	87,31%	92,98%	82,00%	45,25%
2017	86,99%	92,71%	82,26%	47,26%
2018	88,87%	92,41%	85,86%	54,01%

A nevelőszülők száma országos szinten 5400 és 5800 között mozgott a vizsgált, 2013–18-as időszakban, földrajzilag egyenlőtlen eloszlással. 2017-ben 1055 olyan nevelőszülő volt, aki különleges szükségletű gyermeket is képes volt ellátni, de csak 15 olyan, aki speciális szükségletű gyermekek ellátására alkalmas.⁷¹

3. táblázat: Nevelőszülőknél elhelyezett gyermekek százalékos aránya (2014–18).

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

év/fő	nevelőszülő (összes)	különleges nevelőszülő	speciális nevelőszülő
2014	5531	959	10
2015	5460	1142	8
2016	5389	882	15
2017	5611	1055	15
2018	5773	1224	14

Hazánkban a nevelőszülői hálózat biztosítja a szakellátásba került gyermekek számára a nevelő családokat. 2018-ban 49 nevelőszülői hálózat működött hazánkban. A nevelőszülők számában jelentős különbség van egyes megyék, régiók között. A fővárosban és Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg, valamint Borsod-Abaúj-Zemplén megyében kiemelkedő a nevelőszülők száma, az összes nevelőszülő közel 60 százaléka él itt (KSH-adatközlés, 2019. július 5.). A nevelőszülők több mint fele olyan 2000 lakosnál kisebb településen él, ahol nem biztosított az alapvető szolgáltatásokhoz való hozzáférés.

⁷¹ A Gyvt. 53. cikke szerint: A gyermekek különleges gondozása a súlyos pszichiátriai vagy súlyos disszociális tünetekkel küzdő gyermekek, illetve a speciális nevelési igényű alkohol/pszihoaktív droghasználók megfelelő ellátását jelenti. A gyermekek különleges nevelése megfelelő és kiegyensúlyozott gondozását jelent a 3 évesnél fiatalabb gyermekek, illetve a tartósan beteg vagy bármilyen fogyatékossgal élő gyermekek számára.

⁷² <https://szgyf.gov.hu>

A gyerekvédelmi szakellátás állami része 2013-tól az Emberi Erőforrások Minisztériumához tartozó Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság (SzGyF)⁷² fenntartói hatásköre alá került. Az állami nevelőszülői hálózatok működtetéséért a megyei területi gyermekvédelmi szakszolgálatok felelősek. A nevelőszülői hálózatokat a minisztérium fogja össze és tartja nyilván. „Befogadlak” néven⁷³ az EMMI országos nevelőszülői toborzókampányt indított 2018-ban a nevelőszülői hivatás népszerűsítésére.

Néhány szakértő szerint azonban több okból is nehéz a nevelőszülők számának növelése (pl. a nevelőszülői szerep meg nem értettsége, alacsony társadalmi megbecsültsége, kialakult hagyományának hiánya stb.), míg a szakellátásba kerülő gyermekek száma egyre növekszik, és a nevelőszülői gondoskodás minősége kérdéses marad.

Az SOS Gyermekfalvak 2018-as online felmérése szerint (SOS Gyermekfalvak, 2018) a nevelőszülők az alacsony anyagi megbecsülés, a társadalmi és családi előítéletek, valamint a gyermekvédelmi hatóság és a nevelőszülői hálózatok közötti rossz információáramlás miatt tartanak ennek a hivatásnak a gyakorlásától.

A Polgári Törvénykönyv jelentősen megváltoztatta a szülői felügyeletre vonatkozó szabályozást, amely a jogellenes gyermekelvitel esetén alkalmazandó jogi eljárásra is hatást gyakorolt.

2017-ben az ombudsman hivatali vizsgálatot folytatott, hogy feltérképezze a jogellenes gyermekelvitel eseteinek kezelését Magyarországon. A „jogellenes külföldre vitel” azt jelenti, hogy az egyik szülő a gyermeket önhatalmúlag, a másik szülő beleegyezése nélkül és felügyeleti jogait sértve kiviszi az országból, vagy egy másik országban visszatartja. A jogellenes külföldre vitel az azt átélő gyermekek és szüleik számára egyaránt megterhelő, a nemzetközi dimenzió pedig csak fokozza a gyengébbik fél kiszolgáltatott helyzetét. A statisztikai adatok alapján (2010. január és 2015. december között) a beérkező esetek száma megduplázódott (12-ről 28-ra), a kimenő esetek száma pedig majdnem megháromszorozódott (44-ről 111-re).

A jelentésben az ombudsman megállapította, hogy a hiányos és bizonytalan magyar szabályok és az őket követő hatósági gyakorlat nem biztosítja megfelelően, hogy megelőzhető legyen a gyermekek jogellenes külföldre vitele. Mindez sérti az érintett szülők és gyermekeik jogait. Az alapvető jogok biztosa átfogó vizsgálatának jelentésében a szabályozás felülvizsgálatát, az ilyen ügyekkel foglalkozó szakemberek képzését, a külföldre költöző szülők jobb tájékoztatását, valamint a mediáció szélesebb körű igénybevételét sürgeti.

Ajánlások

- Azon jogellenes gyakorlat megszüntetése, hogy a gyermekeket a családjukból kizárólag anyagi okok miatt kiemelik, valamint a családsegítő szolgáltatások és a gyermekjóléti alapellátás megerősítése.
- Helyi, magas minőségű, elérhető szolgáltatások biztosítása a gyermekek és családjaik számára annak érdekében, hogy biztosítsák a gyermekek jólétét és jogaik gyakorlását, különösképpen az oktatáshoz és az egészségügyi ellátáshoz való jogokat.
- Az ENSZ „Alternatív gondoskodás a gyermekekről”⁷⁴ ajánlásainak bevezetése, különös tekintettel az „Előrelépés” kézikönyvre, valamint az „Intézményi ellátásról a családalapú ellátásra való áttérésre vonatkozó közös európai útmutatóra”, illetve az uniós alapoknak az „Eszköztár az intézményi ellátásról a családalapú ellátásra való áttérés céljára történő felhasználásához” című dokumentumaira.

Liliána, 12 éves

⁷⁴ https://www.sos.hu/wp-content/uploads/sites/6/2018/01/Alternativ-gondoskodas-UTMUTATO-final_1.pdf (Le-töltés ideje: 2019. október 29.)

7. A fogyatékossgal élő gyermekek jogai; az egészséghez és a jóléthez való alapvető jog

(6. és 18. cikk, 3., 23., 24., 26. és 27. szakasz, valamint 1–3. és 33. szakasz)

Fogyatékossgal élő gyermekek

Magyarországon több mint 35 ezer gyermek él valamilyen fogyatékossgal. A statisztikák szerint a sajátos nevelési igényű gyermekek száma nő, ennek ellenére az oktatási rendszer hiányosságai miatt legtöbbször még mindig elkülönítetten foglalkoznak velük. Az oktatáshoz, valamint az egészségügyi és szociális ellátásokhoz való hozzáférésük nem elégséges, és ez azokra a gyermekekre is igaz, akiket (más okok miatt ugyan, de) kiemelték a családjukból. A KSH által 2017-ben kiadott jelentés szerint 2017-ben 829 fogyatékossgal élő gyermek élt fogyatékossgal élőket ellátó intézményekben. A gyermek vagy lakásotthonokban elhelyezett gyermekek egyharmada él fogyatékossgal, míg a speciális szükségletű gyermekek ellátására képzett nevelőszülők száma 20 százalékkal csökkent.⁷⁵

A 2009-es Jelnyelvi törvény[1] 2017. szeptember 1-jén hatályba lépett rendelkezései[2] alapján, - amennyiben a hallássérült gyermek szülője (gyámja) kéri - a gyermek bilingvális módszerrel folyó korai fejlesztésben és gondozásban vehet részt, továbbá a szülő (gyám kérésére) a gyógypedagógiai intézmény az óvodai nevelést, iskolai nevelést-oktatást bilingvális módszerrel is köteles biztosítani. A törvény meghozatala óta nem történt meg a bilingvális oktatás bevezetéséhez szükséges anyagi és személyi feltételek biztosítása, nem történtek meg az ehhez szükséges felkészítő szakirányú továbbképzések, így a gyógypedagógiai intézmények és oktatóik nincsenek felkészülve a bilingvális módszerrel való oktatásra.

A Jelnyelvi törvény rögzíti,⁷⁶ hogy az állam személyenként 120 óra térítésmentes jelnyelvi tolmácsszolgáltatást biztosít egy évben. Ezen felül az állam a tanulmányokra tekintettel további térítésmentes jelnyelvi tolmácsszolgáltatási időt biztosít a gimnáziumi, szakközépiskolai, szakiskolai illetve a felsőoktatási tanulmányok folytató tanulók, hallgatók számára. Az általános iskolában tanuló hallássérült gyermekek számára a 120 óra személyenkénti időkereten túl, nem biztosít további óraszámot az állam. Ezek az óraszámok nem elegendők, hogy egyenlő eséllyel részt vehessenek az órákon, előadásokon.

Magyarországon egészségügyi miniszteri rendelet[3] szabályozza, mely gyógyászati segédeszköz árához és milyen mértékben nyújt az állam a társadalombiztosítás (továbbiakban: TB) által támogatást. A TB által támogatott hallást segítő és infokommu-

⁷⁵ <https://hintalovon.hu/hu/cikk/mi-tortent-2017-ben-gyerekekkel-magyarorszagon> (Letöltés ideje: 2017. október 29.)

⁷⁶ 2009. évi CXXV. törvény a magyar jelnyelvről és a magyar jelnyelv használatáról

nikációs eszközök (pl. indukciós hurok) köre szűk a forgalomban lévő segédeszközök-höz képest. TB támogatás nélkül ezek megvásárlása nagy költséget jelent a hallássérült személynek és családjának, ezért a legtöbb esetben nem tudják megvásárolni például a hallásállapotuknak leginkább megfelelő hallókészüléket, ezért a TB által támogatott gyógyászati segédeszközök közül fognak választani. Szükség van a TB által támogatott infokommunikációs gyógyászati segédeszközök – beleértve a hallókészülékeket, tartozékaikat és jelzőberendezéseket egyaránt – listájának bővítésére.

Az EBH/500/2015. számú ügyben a hatóság a bepanaszolt általános iskolát elmarasztalta, mert két és fél hónapon keresztül nem biztosította a szakértői véleményben előírt fejlesztést a gyermekek számára. Az ügyet lezáró határozatban ugyanakkor rámutatott arra, hogy a kérelemben az oktatás módszerével összefüggésben előadott sérelmek (nem megfelelőnek tekintett fejlesztési módszerek számonkérések, feladatlapos fejlesztés) olyan szakmai kérdéseknek tekinthetők, amelyek vizsgálatára a hatóság nem rendelkezik hatáskörrel, ezért az eljárás folyamán nem vizsgálta őket.

Az EMMI miniszteri rendelete kiterjeszti a hallássérült gyermekek számára rendelkezésre álló támogatások körét, hogy biztosítsa ezek anyagi elérhetőségét e gyermekek családjai számára. A társadalombiztosítás által támogatott hallókészülékek és az ön-hordó infokommunikációs technológiák (pl. indukciós hurok) köre nagyon szűk a forgalomban lévő kiegészítő berendezések köréhez képest. Állami támogatás hiányában ezek megvásárlása óriási terhet jelent a hallássérült gyermekek és családjaik számára, így az esetek nagy részében nem tudják megvásárolni a legmegfelelőbb hallókészüléket, és kénytelenek a társadalombiztosítás által támogatott eszközök közül választani.

Az EBH/131/2014. számú eljárásban, amelyben a beszéd fogyatékosága miatt sajátos nevelési igényű gyermek – a kérelem szerint – nem kapta meg a szakértői véleményben számára előírt heti három óra, gyógypedagógus által végzett fejlesztést, a hatóság az óvoda, a települési önkormányzat, a pedagógiai szakszolgálat és a tankerület felelősségét is vizsgálta. A szülő a fejlesztés biztosításának elmaradása miatt eredetileg az óvodát panaszolta be. Az óvodának azonban – saját alapító okirata szerint – nem volt a sajátos nevelési igényű gyermekekre vonatkozó ellátási kötelezettsége, ezért a hatóság az eljárást a szülő módosított kérelmére a települési önkormányzattal szemben indította meg. Az eljárás alatt valószínűvé vált, hogy az ügyben a tankerület

és a pedagógiai szakszolgálat sem tette meg a jogszabályban előírt intézkedéseket annak érdekében, hogy a gyermek mielőbb hozzájusson a számára megfelelő ellátáshoz. A hatóság ezért hivatalból eljárást indított a tankerület és a pedagógiai szakszolgálat ellen is.

Az ügyben megállapítható volt, hogy a becsatolt szakértői vélemények alapján a gyermek beszéd fogyatékoságára tekintettel rendelkezett az Ebktv. 8. § g) pontja szerinti védett tulajdonsággal (fogyatékoság). Megállapítható volt az is, hogy a gyermek – annak ellenére, hogy fogyatékoságát megállapították – nem részesült a szakértő által előírt fejlesztésben.

Az EBH/131/2014. számú eljárást lezáró döntésében a hatóság megállapította, hogy a bepanaszolt szervek mindegyike megsértette az egyenlő bánásmód követelményét.

A fogyatékosággal élő felnőtteket gondozó intézmények kitagolása továbbra is a kormány szociálpolitikai napirendjén szerepel, de Magyarország még mindig egyike annak a 12 uniós tagállamnak, amelyekben az Európai Bizottság szerint szükséges a kitagolási reform. Az Emberi Jogi Bizottság legutóbbi, 2018-as jelentésében hangot adott aggodalmának az intézményekbe kényszerített mentális, értelmi és pszichoszociális fogyatékosággal élők magas száma, elkülönítésük, kényszerkezelésük, valamint a kitagolási jogi szabályozásának alkalmatlansága és a közösségi támogatás hiánya miatt („Emberi Jogi Bizottság”, 2018). A szakértők szerint néhány esetben a kitagolási törekvések eredménye valójában fordított kitagolást hoz létre: újraintézményesít, csak kisebb intézményekben való elhelyezés formájában.⁷⁷

Míg retorikai szinten a kormány igyekszik hangsúlyt fektetni a családon alapuló ellátásra, a mai napig nem dolgozott ki, az intézménykiváltási koncepció hatékonyabb végrehajtásához olyan cselekvési tervet, amely a gyermekotthonokat családi vagy családszerű elhelyezéssel válthatja fel. A stratégia része kellene, hogy legyen minden, a családok megerősítésére és a bekerülés megakadályozására szolgáló intézkedés.

Az ombudsman a fogyatékosággal élő – különösképpen a speciális és többszörös szükségletű –, gyermekvédelmi szakellátásban lévő gyermekek helyzetével is foglalkozott. A jelentések egyik közös megállapítása az volt, hogy a gyermekvédelmi szakellátásban lévő, fogyatékosággal élő gyermekek nem kapnak az állapotuknak megfelelő ellátást. A szakemberek és az állandó rendszerszintű kapacitás hiánya miatt a különleges vagy speciális ellátást nyújtó gyermekotthonok nem alkalmasak fogyatékosággal élő gyermekek gondozására. Mindemellett az ombudsman ismételten aggodalmát fejezte

⁷⁷ Civil szervezet által közölt információ az ENSZ Fogyatékosággal élők Jogait védő Bizottságához, a második időszaki beszámolót megelőzően a problémákról készült listához – a Fogyatékosággal élők jogairól szóló szerződés értelmében. MDAC, 2017. február 17.

ki amiatt, hogy néhány meglátogatott gyermekotthonban gyakran korlátozták a pszichoszociális fogyatékkal élő gyermekek szabad mozgását, ami sokszor az intézménybe való felvételkor és több mint 48 órát meghaladó időtartamig tartó elkülönítésben nyilvánult meg. Aggodalomra ad okot a neuroleptikumok szükségtelen használatának kockázata, néhány, gyermekek elleni erőszak alkalmazása és a gyermekprostitúcióban való érintettség.

Bár az egyértelmű, hogy a gyermekotthonokban vagy szociális intézményekben nyújtott gondoskodás nem jelent megfelelő segítséget, a kormány mégis fenntartja ezeket a körülményeket azáltal, hogy a pénzügyi alapokat ezeknek az intézményeknek teremti meg – noha a kitagolás fő célja éppen a bekerülés megakadályozása, a krízisben lévő családok segítése és a közösségi, családi alapú szolgáltatások támogatása és megerősítése lenne.

Az EFOP (HRDOP) 2.1.1 – 16. és a VEKOP.-6.3.1-15 számú felhívást 2016. áprilisában és júliusában tették közzé; ezekben pályázati javaslatokat vártak a gyermekekkel kapcsolatos intézmények felújításához és kapacitásainak bővítéséhez. Az EFOP (HRDOP) 2.1.1–16. azonosító számú pályázati felhívás keretén belül erre a célra 2,94 milliárd forintot (kb. 9,5 millió eurót) bocsátottak rendelkezésre, amelynek 85 százalékát az Európai Regionális és Fejlesztési Alap biztosította, míg a VEKOP.-6.3.1-15 pályázati felhívásban további 1,26 milliárd forintot (kb. 4 millió eurót) kitevő keretösszeg állt rendelkezésre. A pályázati felhívások célja az volt, hogy a nagy férőhelyes otthonokból az állami gondoskodásban részesülő gyermekeket a kis kapacitású lakóépületek felújítását és korszerűsítését követően utóbbiakba helyezték át, valamint hogy a sajátos nevelési igényű, speciális vagy duális szükségletű gyermekek fejlesztését a már meglévő helyek alapján megoldják a gyermekotthonokban (a fogyatékkal élő gyermekek számára fenntartott helyek növelésével, anélkül hogy az összes férőhely számát növelnék).

Az EFOP 2.1.1–16. pályázat keretében 2017-ben 23 gyermekotthont választottak ki, és a támogatott projekteket legkésőbb 2020. június 30-ig kell befejezni. Az interneten elérhető rövid összefoglalók alapján a projektek tervezett céljai eltérnek egymástól: a szikszói nagy létszámú intézmény például a 96 elhelyezett gyermekből 48-at 4 kisebb, újonnan épített (egyenként 12 gyermek befogadására alkalmas) csoportos otthoni házba helyez majd át, míg a 76 értelmi fogyatékkal élő gyermeket befogadó nagybarcai intézmény csak a felújítást tűzte ki célul. Egyes intézmények további helyek létrehozásával bővítik meglévő kapacitásaikat: a pszichoszociális fogyatékkal élő zalaegerszegi gyermekek otthona a 48 meglévő mellett további 24 helyet, míg a kalocsai intézet további 8 helyet fog létrehozni. Ennek a további 32 helynek a létrehozása annak köszönhető, hogy Fóton bezártak egy másik otthont, ami azt jelenti, hogy a fóti otthonban korábban elhelyezett 32 gyermeket a zalaegerszegi és a kalocsai intézményekben kell ellátni. A tordai intézmény, amelyben már 272 szellemi és/vagy pszichoszociális fogyatékosban szenvedő ellátott kapott elhelyezést, ezen pályázati felhívás segítségével tervezi bővíteni kapacitását további 10 szellemi és pszichoszociális fogyatékkal élő gyermek számára.

További 10 budapesti és Pest megyei gyermekotthont támogattak a VEKOP-6.3.1-15 pályázat keretében. Az interneten elérhető rövid projektösszefoglalók alapján a projektek célja vagy a meglévő gyermekotthonok felújítása (akár 60 férőhelyes otthonok esetében is), vagy új épületek építése, amelyeket családi és közösségi alapúnak sorolt be a kormány, de ezek valójában csak kisebb, 24 és 36 férőhelyes bentlakásos intézmények.⁷⁸

A mozgáskorlátozott, kerekesszéket használó gyerekek integrált oktatása még mindig erősen korlátozott. Akadálymentes hozzáférés hiányában az oktatásban való részvételük nem minden esetben garantált. Ez a tény, valamint a fogyatékossgal foglalkozó szakemberek és az utazó pedagógusok hiánya ahhoz vezet, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek szülei speciális iskolát kell, hogy válasszanak gyermeküknek. A gyógypedagógusok utazói hálózatát súlyos szakemberhiány jellemzi, így a fogyatékossgal élő gyermekek a többségi iskolákban nem kapják meg a számukra szükséges fejlesztést (Szabó Diána, 2015). A tanárok többségének nincs képzése a fogyatékossgal élő gyermekek megfelelő ellátásához. A gyerekek általában nem részesülnek személyre szabott ellátásban.⁷⁹ Szüleik gyakran óvó környezetként tekintenek a szegregált oktatásra, ami talán megvédi a fogyatékossgal élő gyermekeket a visszaélésektől, az iskolai zaklatástól, a rossz bánásmódtól és az erőszaktól. A mozgáskorlátozott tanulóknak gyakran nincs biztosítva a hozzáférhető oktatás, és ezért nagy távolságot kell megtenniük, vagy bentlakásos intézményt kell választaniuk („Önrendelkező életet élni”, 2017)⁸⁰. Ám mivel a segítő szolgáltatások nem részesülnek elég támogatásban, és így korlátozott kapacitással és változó területi ellátottsággal működnek, a fogyatékossgal élő gyermekek számára még az iskolába való napi bejárás is problémás (Támogató szolgálatok, 2015).

Az iskola, a tankerület és a kérelmező közötti egyezséggel zárult az EBH/403/2016. számú eljárás is. Egy SNI-s gyermek törvényes képviselője azért fordult a hatósághoz, mert a panaszban megjelölt időponttól kezdődően a gyermek nem kapta meg a számára előírt fejlesztést. A törvényes képviselő panaszolta azt is, hogy az adott tanév februárjában a tanítónő „a gyermek ellen terelte a közhangulatot”, ezért egyik osztálytársa sem akart mellé ülni, február közepét követően pedig a gyermeknek külön helyiségben kellett teljesítenie tanórai kötelezettségeit.

A szülő álláspontja szerint a gyermek számára kijelölt általános iskola azzal, hogy nem megfelelően biztosította a kiskorú fejlesztését, vele szemben közvetlen hátrányos megkülönböztetést valósított meg. Az oktatási intézmény pedig azzal, hogy a tanítónő viselkedése nyomán a gyermek körül kellemetlen környezet alakult ki, illetve ezt követően a gyermek az osztálytársaitól elkülönítetten vehetett csak részt a tanórákon, vele szemben zaklatást valósított meg. A hatóság eljárást indított és tárgyalást tartott a bepanaszolt általános is-

⁷⁹ Lásd például: EBH/549/2018 ügyiratsz. alatt az Egyenlő Bánásmód Hatóságnál és az ombudsman jelentésében: <https://www.ajbh.hu/-/az-ombudsman-> (Letöltés ideje: 2019. augusztus 30.)

⁸⁰ Önrendelkező életet élni (2017): Kritikai észrevételek a mozgáskorlátozott emberek önálló életvitelének lehetőségeiről, MEOSZ, 18. oldal

kolával, illetve az azt fenntartó központtal szemben, amelyet követően a felek egyezséget kötöttek. Az iskola vállalta, hogy megfelelő szakember bevonásával szakmai tájékoztatást nyújt a tantestületnek a különleges bánásmódot igénylő gyermekek sajátos helyzetéről, az ezzel kapcsolatban esetlegesen kialakuló konfliktushelyzetek természetéről és azok megoldási lehetőségeiről, illetőleg a sajátos nevelési igényű gyermekek ellátására, fejlesztésére vonatkozó jogszabályi előírásokról, beleértve a pedagógusok jogszabályi kötelezettségeit, valamint a szülőkkal folytatott kommunikációt is. Az intézményfenntartó központ pedig vállalta, hogy felkéri a hatóságot, hogy annak munkatársa tartson tájékoztató előadást az iskola tantestületének az egyenlő bánásmód fontosságáról, az esélyegyenlőség előmozdításának módszereiről, megsértésének eseteiről, az érvényesítésére vonatkozó szabályokról, a hatékony jogvédelemről, ismertetve a vonatkozó joggyakorlatot is. A hatóság munkatársa a tájékoztató előadást megtartotta.

A vonatkozó jogszabályi környezet és a nemzetközi sztenderdek alapján a hatóságnak minden olyan ügyben, amelyben kiskorú gyermek jogainak, illetve érdekeinek a sérelme merül fel, alapvetően és elsősorban a gyermek mindenképp felett álló érdekét kell szem előtt tartania. Ebből következően – annak érdekében, hogy a gyermek megkapja azt a fejlesztést és gondoskodást, amelyhez joga van – a hatóság következetes gyakorlatában nem fogadja el védekezéséket, illetve kimentésként a köznevelés bepanaszolt szereplői részéről az anyagi forrás vagy a szükséges szakember hiányát. A hatóság egyedi eseteket vizsgál, amelynek során kizárólag arra van tekintettel, hogy a gyermek teljes körűen megkapja a szakértői vélemény által számára előírt fejlesztést és gondoskodást.

Egészségügy

„A gyógyszerek drágák, és a kórházak (amelyek nem voltak EU-s pénzről felújítva) borzasztóan néznek ki.

(Anonim gyerek megjegyzése, Te hogy látod? Gyerekjelentés, Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány, 2019)

Az utóbbi tíz évre visszatekintve, 2007 és 2017 között a csecsemőhalandóság 5,9 ezrelékről 3,6 ezrelékre esett vissza.⁸¹ Magyarországon nagyon magas (8,5 százalékos) a 2500 gramm alatti súlyú csecsemők aránya Európához képest, értéke pedig stagnált az utóbbi tizenöt évben. A területi egyenlőtlenség szintén meghatározó az országon belül. Az újszülöttek 7–8 százalékának van szüksége intenzív ellátásra. A közvetlen egészségügyi okok mellett (mint a várandós nőket érintő fertőző, krónikus és szervi megbetegedések, valamint sérülések) a koraszülésre társadalmigazdasági és kulturális faktorok is hatnak, amelyeket célirányos szociális és közegészségügyi progra-

⁸¹ Központi Statisztikai Hivatal. KSH Statisztikai Tükör, 2019. február 22. In: <http://www.ksh.hu/docs/hun> (Letöltés ideje: 2019. augusztus 30.)

mokkal lehetne orvosolni (Balázs P. és mtsai, 2015)⁸². A szülési kockázatokhoz vezető legjelentősebb tényezők között szerepel a várandósfelkészítés/-oktatás alacsony minősége és mennyisége, a dohányzás, az alkoholfogyasztás és a stressz.⁸³

A magyarok a legsúlyosabb dohányosok közé tartoznak Európában. Magyarországon a rendszeresen dohányzó kamaszkorúak aránya az EU-s átlag felett van (20 százalék, összevetve az EU-s 14 százalékos átlaggal – Egészségügyi helyzet, 2017).

Az alkoholfogyasztás lassan csökken a felnőttek körében, de a kamaszkorúaknál megfigyelhető súlyos mértékű fogyasztás aggodalomra ad okot. Az egy főre eső alkoholfogyasztás kb. 10 százalékkal magasabb az EU-s átlagnál. Az extrém alkoholfogyasztás serdülőkorban különleges figyelmet igényel („Egészségügyi helyzet”, 2017). Az ESPAD eredményei szerint a nemzetközi átlagnál jelentősen magasabb a „rohamivó” magyar serdülők száma (ESPAD, 2015).

Magyarországon az egészségügyi rendszer mellett a szociális ellátórendszer is döntő szerepet játszik a függőségkezelésben. A kettő közötti együttműködés azonban közel sem konfliktusmentes. A szakmai hozzáértés és a határok összemosódása a folyamatos finanszírozási nehézségek mellett gyakran lehetetlenné teszi az ágazatok közti együttműködést (B. Erdős M., 2016).

A dizájnerdrogok használata a 14 éves vagy annál fiatalabb tanulók között gyakoribb. Ezek az új drogok olcsóbbak, és hozzájuk jutni is egyszerűbb. A dizájnerdrogok vidéken való terjedéséről tanulmány is készült. Egy nem reprezentatív felmérés alapján 12–13 éves kortól a szegregátumokban élő gyermekek 50 százaléka használ valamilyen dizájnerdrogot (Nemzeti Drog Fókuszpont, 2018).

„(...) volt tavaly is egy csávó, aki bejött, elmondta, hogy nem jó a drog, meg káros. Azt ennyi.”

(Anonim gyerek megjegyzése, Te hogy látod? Gyerekjelentés, Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány, 2019)

Nem áll rendelkezésre részletes információ a drogokat érintő közkiadásokról. A kormány elfogadott egy intézkedési programot egy Nemzeti Drogellenes Stratégia megvalósítására. A legtöbb prevenciós cél (43 százalék) megvalósult, de csak 22 százalékot fordították kezelésre és gondozásra, illetve mindössze 18 százalékot az ellátás csökkentésére. Az alacsony küszöbű szolgáltatások továbbra sem élveznek prioritást. 2018-ban Budapesten kívül csak négy megye nyújtott pszichiátriai kórházi szakellátást gyermekek és fiatalok számára, rehabilitáció még két másik megyében volt elérhető, noha a Nemzeti Drogellenes Stratégia konkrét célul tűzte ki 2013-ban, hogy 2020-ra megvalósuljon „a gyermek- és fiatalok addiktológiai ellátását szolgáló intézményrendszer, amely a valós szükségleteknek megfelelő országos lefedettséggel és általános hozzáféréssel működik”.⁸⁴

⁸² Balázs P. és mtsai: A koraszülés epidemiológiája Északkelet-Magyarországon. Gyermekgyógyászat, 66:166–172, 2017.

⁸³ KSH Statisztikai Tükör, 2019. február 22. In: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/csecsemohalalozas.pdf> (Letöltés ideje: 2019. augusztus 30.)

⁸⁴ 80/2013. (X. 16.) OGY-határozat a Nemzeti Drogellenes Stratégiáról 2013–2020, 15. oldal

[http://www.emcdda.europa.eu/system/files/att_237933_EN_Nemzeti%20Drogellenes%20Start%C3%A9gia%202013-2020%20\(HU\).pdf](http://www.emcdda.europa.eu/system/files/att_237933_EN_Nemzeti%20Drogellenes%20Start%C3%A9gia%202013-2020%20(HU).pdf) (Letöltés ideje: 2019. október 24.)

Az elhízásban és túlsúlyban érintett 15 évesek száma Magyarországon meghaladja az EU-s átlagot. Ez több mint 50 százalékos emelkedés a 2001–02-es felmérés óta, és már 2013–14-ben is 19 százalék volt („State of Health in the EU”, 2017). 2013-ban az Országos Élelmezés- és Táplálkozástudományi Intézet (OÉTI) az Országos Tisztifőorvosi Hivatallal és a Országos Közegészségügyi Intézettel közösen folytatott átfogó vizsgálatot a magyar állami iskolák étkeztetéséről, majd az eredmények nyomán bevezette az iskolai közétkeztetés reformját az étkezések egészségesebbé tételére.

A nemzetközi HBSC-kutatás magyarországi adatai 2015-ben jelentek meg; a hazai kutatás egyedülálló módon a megkérdezett serdülőkorúak hangulati panaszait, depresszív érzéseinek megjelenését is vizsgálja. A korábbi, 2010-es adatfelvételhez képest a 2014-es adatfelvétel során a megkérdezett 15 évesek közel egyharmada számolt be valamilyen hangulati zavarról – 2010-ben az arányuk még csak egynegyed volt.⁸⁵

Jó néhány, a magyar kórházokról szóló hír hívta fel a nyilvánosság figyelmét az egészségügyi szolgáltatások állapotára. Az Állami Népegészségügyi és Tisztifőorvosi Szolgálat 2016-os beszámolója szerint 133 fertőző esetről számoltak be 8 olyan perinatális intenzív osztályon, ahol koraszülött és alacsony születési súlyú csecsemőket ápolnak. A kormány a problémák közvetlen kezelése helyett a biztonságos egészségügy meglévő feltételeit hangsúlyozta, elindított egy kampányt a családbarát szülészeti osztályokért, valamint ösztönözte a szoptatást.⁸⁶

A kormány több alkalommal is hangsúlyozta a biztonságos egészségügy meglévő feltételeit, elindított egy kampányt a családbarát szülészeti osztályokért, valamint ösztönözte a szoptatást.⁸⁷ Az EMMI családi, ifjúsági és nemzetközi ügyekért felelős államtitkára, Novák Katalin 2017 májusában a Bethesda Gyermekkórházban tartott, a Születés Hete Fesztivál programsorozathoz kapcsolódó eseményen elmondta, hogy közvéleménynek egy nyilatkozatot, amellyel szeretnék felhívni a szakma figyelmét a szoptatás fontosságára, és arra ösztönzik az intézményeket, hogy biztosítsák a szoptatás lehetőségét az anyáknak a kórházi tartózkodás alatt.

„Ha valakinek nem jó a szülésélménye, az visszatáboríthatja a további gyerekvállalástól, de ez fordítva is igaz: egy jó szülésélmény biztatás lehet a további gyerekvállaláskor.”⁸⁸

2019-ben az EMMI parlamenti államtitkára az anyatejes táplálás világnapja alkalmából rendezett konferencián közölte, hogy a kormány 2016-ban 50 százalékkal emelte a leadott anyatej literenkénti árát, így a korábbi 1800 forint helyett 2700 forintot kapnak azok az édesanyák, akik többletjüket leadják. 2018-ban a Kormány elindított egy, a bababarát kórházak kialakítására szánt, 10 milliárd forintos keretösszegű pályázatot. Eddig negyvennégy intézmény nyert el 6,3 milliárd forintot eszközfejlesztésekre, átalakításokra.⁸⁹

⁸⁵ Growing up unequal. HBSC 2016 study (2013/2014 survey) http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/303438/HSBC-No.7-Growing-up-unequal-Full-Report.pdf?ua=1 (Letöltés ideje: 2019. október 24.)

⁸⁶ Februárban egy vírusos fertőzés következtében a fővárosi gyermekgyógyászati intenzív osztály megtelt betegekkel, a központi fűtés több gyermekkórházban sem működött a kései felújítások miatt – a hozzátartozók felszólaltak a túrhetetlen körülmények ellen, és az Úgyészség megkezdte egy gyermek halálos fertőző esetének a kivizsgálását. Lásd még: Gyermekjogi jelentés, 2017.

⁸⁷ Februárban egy vírusos fertőzés következtében a fővárosi gyermekgyógyászati intenzív osztály megtelt betegekkel, a központi fűtés több gyermekkórházban sem működött a kései felújítások miatt – a hozzátartozók felszólaltak a túrhetetlen körülmények ellen, és az Úgyészség megkezdte egy gyermek halálos fertőző esetének a kivizsgálását. Lásd még: Híntalovon Gyermekjogi Alapítvány, Gyermekjogi jelentés, 2017.

⁸⁸ <https://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/csalad-es-ifjusagugyert-felelos-allamtitkarsag/hirek/az-anyatejes-taplalas-fontossagara-hivjak-fel-a-figyelmet-szakmai-szervezetek> (Letöltés ideje: 2019. november 12.)

⁸⁹ http://medicalonline.hu/eu_gazdasag/cikk/retvari_tamogatni_kell_az_anyatejes_taplalast (Letöltés ideje: 2019. november 12.)

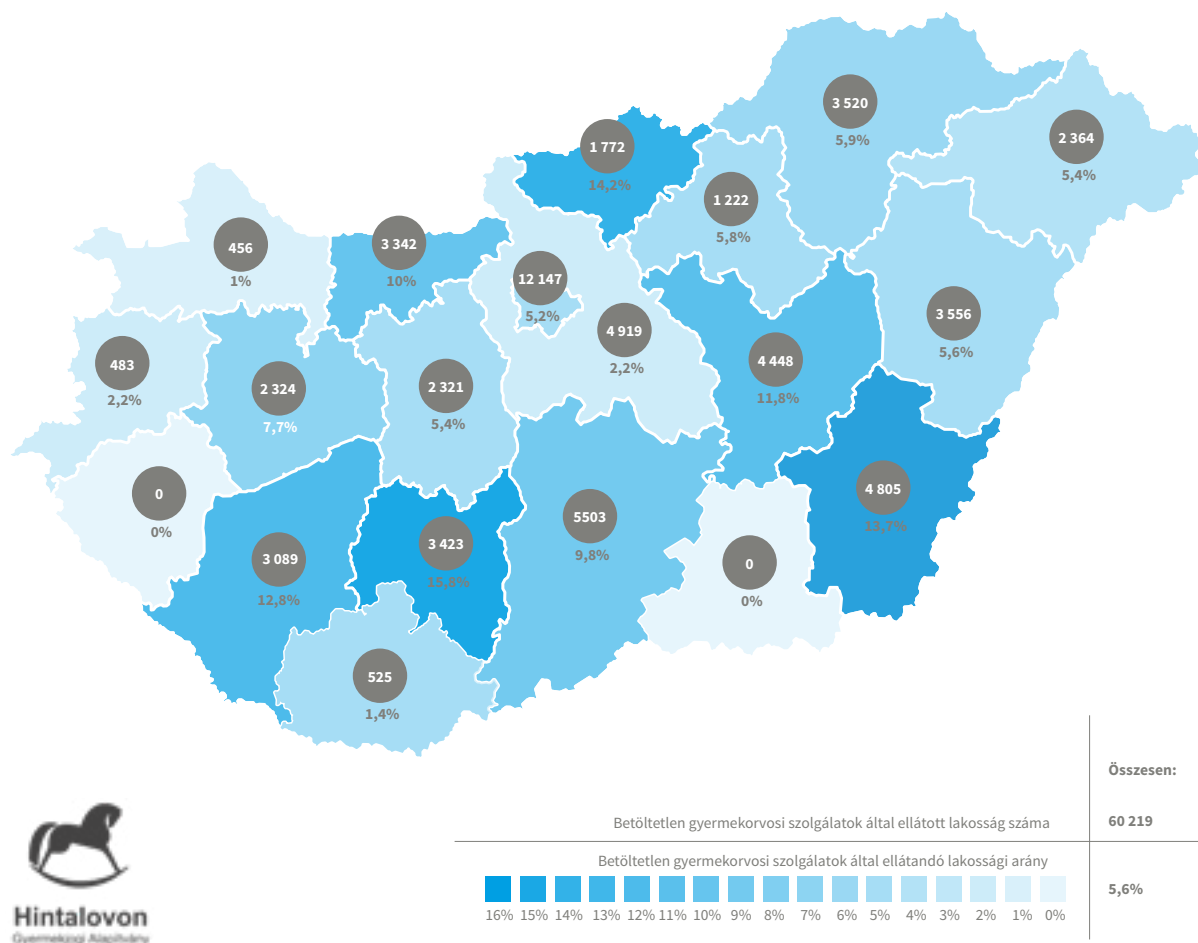
Az ombudsman az AJB-640/2018-as jelentésben részletesen foglalkozott a várandósgondozás jelenlegi állapotával. A jelentés kitér arra, hogy az alapellátási törvény a védőnő feladataként nevesíti a várandós anyák gondozását, az anyaságra való felkészülés segítségét, a várandós anyák gondozását. A várandós és gyermekágyas anya, a kiskorú gondozója és törvényes képviselője köteles együttműködni a védőnővel. Ha a várandós anya nem működik együtt, akkor a védőnő írásban értesíti a család- és gyermekjóléti szolgálatot, a gyámhatóságot, a háziorvost, a házi gyermekorvost. Ez az értesítés a biztos álláspontja szerint azonban nem azonosítható a magzat (a születendő gyermek) súlyos veszélyeztetettségének automatikus jelzéseként. A jelzés kézhezvételét követően ugyanis elsősorban a gyermekjóléti szolgálat munkatársának a feladata annak eldöntése, hogy az érintett magzat egészséges fejlődése érdekében szükség van-e további intézkedésekre. Így például a védőnő akkor lesz köteles a család- és gyermekjóléti szolgálatnál jelezni, ha megítélése szerint a várandós nő életmódja (például alkohol- vagy drogfogyasztás), körülményei (köztük a káros lakhatási körülmények) veszélyeztetik a magzat egészséges fejlődését. A biztos jelentésében azt is tisztázta, hogy a magzat súlyos veszélyeztetettségére vonatkozó jelzést, valamint a gyámhatósági eljárás kezdeményezését önmagában nem indokolhatja az a tény, hogy a várandós nő nem veszi igénybe a számára nem kötelező jelleggel előírt egészségügyi szolgáltatást, a nem kötelező szűrővizsgálatokat. Az ombudsman szerint sérti az önrendelkezési jogot és a jogbiztonság követelményét az a megoldás, ha a védőnők a magzat veszélyeztetettségére hivatkozva automatikusan azért jeleznek a gyermekjóléti szolgálatnak, mert a várandós nő nem vesz részt a nem kötelező jellegű orvoslaboratóriumi vizsgálatokon.

A Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő (NEAK) szerint a védőnői állások hét százaléka marad betöltetlen, úgy is, hogy a körzeti és vegyes védőnői szolgáltatások tizedénél helyettesíteni kell – a törvényesen egy körzetre előírt legfeljebb 250 ellátható személynél nagyobb számról van itt szó.⁹⁰ A földrajzi egyenlőtlenségek egyértelműek: a körzeti védőnők 40 százaléka dolgozik Budapesten vagy Pest megyében, míg Nógrád megyében az állások 27 százaléka üres. Több mint 60 ezer gyermek nem jut gyermekorvosi ellátáshoz, és 89 gyermekorvosi állás betöltetlen (6 százalék).⁹¹

⁹⁰ 49/2004. (V. 21.) ESzCsM-rendelet a területi védőnői ellátásról, 5. § (1) bekezdés

⁹¹ Békés, Nógrád és Tolna megyékben a lakosok 14–16 százaléka nem fér hozzá a szolgáltatásokhoz. Majdnem minden tizedik (összesen 276) iskolaorvosi állás betöltetlen, míg Tolna és Borsod-Abaúj-Zemplén megyékben minden hat állásból egy szabad. A teljes munkaidőben dolgozó iskolaorvosok a maximálisan megengedettnél tíz százalékkal több iskolást látnak el, míg Vas megyében háromszorosan (311 százalékkal), Nógrád megyében kétszeresen (208 százalékkal) vannak a határérték felett.

Betöltetlen gyermekorvosi szolgálatok által ellátandó lakosság száma és arány, 2018
 Forrás: NEAK és Hintalovon Alapítvány, 2018.

A családtervezésről és a szexuális felvilágosításról való kutatás további aggodalomra ad okot. A KSH 2016-ban közzétett adatai alapján 2015-ben 5774 tíz és tizenkilenc év közötti lány hozott világra gyermeket, és további 4233 választotta az abortuszt („Terhességmegszakítások”, 2017). Súlyos hiányosság érzékelhető a szexuális felvilágosítás terén: nem minden család vagy iskola felkészült a gyerekek szexualitással kapcsolatos kérdéseinek megválaszolására. Nincs egységes 12. osztályos tanterv a szexuális felvilágosítás témájában.⁹²

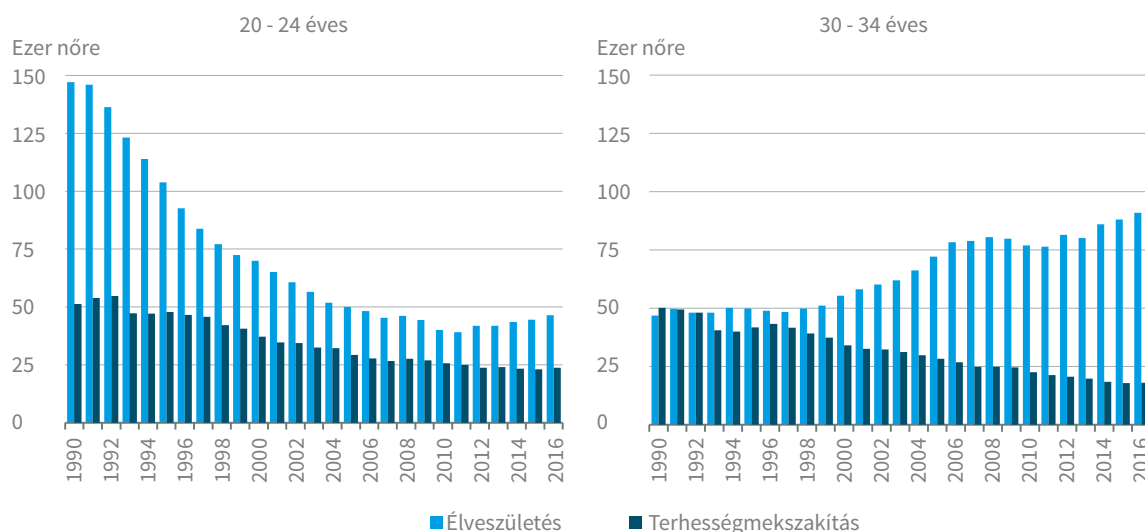
„18 év alatt szülői engedély kell, hogy segítséget kapjak. Nem mehettem pszichológushoz, pedig kellett volna, és pont a szüleim miatt. Nőgyógyászhoz sem mehettem el, pedig azt hittem, terhes lettem. Nem tudtam senkihez fordulni”.

(Anonim gyerek megjegyzése, Te hogy látod? Gyerekjelentés, Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány, 2019)

⁹² Az iskolákban gyakran szakmai ellenőrzés nélküli, nem kellően megalapozott anyagokat használnak. Az iskolai abúzus és kiközösítés mögött megjelenik a homofóbia, amire gyakran a politika is ráerősít. 2019 márciusában a Mi Hazánk Mozgalom független képviselője beadványában az iskolai szexuális felvilágosításban részt vevő civil szervezetek nagyobb kormányzati kontrollját sürgette. Dúró Dóra szerint a változtatásra nemcsak azért van szükség, hogy a felvilágosítást csak szakember végezhesse, hanem azért is, hogy „annak során kizárható legyen a szexuális irányultságok és devianciák népszerűsítését célzó ismeretterjesztés” („Válaszoltak”, 2019).

Élveszületések és terhességmegszakítások a nők korcsoportja szerint

Forrás: KSH, Terhességmegszakítások, 2017. 10. o.

A szexuális felvilágosítás és a védekezésről szóló kampány mellett hatékonyabb jogszabályi keretre és a szakértők támogatására is szükség van. Ezt egyértelműen igazolja egy 2016-os eset, amiben egy betegjogi képviselő az ombudsmanhoz fordult egy 16 éves terhes lány nevében. Az ombudsman több emberi jogi problémára mutatott rá jelentésében, amelyben a 14–18 év közötti fiatalok tekintetében tekintette át az abortusz szabályozását és gyakorlatát.

Az AJB-1249/2016. számú ügyben végzett ombudsmani vizsgálat kiindulópontja egy betegjogi jogvédelmi képviselő jelzése volt, aki egy egészségügyi beavatkozás (terhességmegszakítás) előtt álló, mindamellett anonimitást is kérő, 16. évét betöltött kiskorú ügye kapcsán fordult a biztoshoz a terhességmegszakítási kérelmet érintő kérdéseivel és jelzésével. Az alapjogi biztos vizsgálata szerint időszerű a 14 és 18 év közötti, korlátozottan cselekvőképes kiskorúak terhességmegszakításának kérelmezésére és ebben a törvényes képviselő szerepére, nyilatkozatára vonatkozó előírások áttekintése és kiegészítése. Az ombudsman jelentésében arra hívta fel a szaktárca figyelmét, hogy ilyen súlyos krízishelyzetben világos és egyértelmű jogi előírások szükségesek, és módszertani útmutatókkal kellene segíteni a családvédelmi szolgálatok és a gyámhatóság munkáját.

A gyermekeknek törvényi keretbe foglalt joguk van kórházi kezelésük alatt kísérő személy mellett tartózkodni. Azonban nagyon sok kórház nem engedi, hogy a szülők a gyermekük mellett maradjanak. Rövid „látogatási órákat” vezetnek be, illetve kiküldik a szülőket a kórteremből vagy az osztályról, amikor orvosi kezelés zajlik. Sok kórházban a szülők nem maradhatnak bent éjszakára a gyermekükkel. Az AJB-1256/2018. számú

ügyben az ombudsman átvizsgálta a szülőkkel szemben támasztott azon feltételeket, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a kórházi kezelés idejére gyermekükkel maradhassanak. Az egészségügyi törvényben nincsenek minimumszabályok a szülők kísérői kórházi tartózkodásának körülményeire vonatkozóan, így az egyes egészségügyi intézmények saját maguk dönthetnek az ezzel kapcsolatos szabályokról.⁹³

Habár egyre több szülészet válik gyerekbaráttá Magyarországon, és teszi lehetővé az „aranyórát” és az együtt maradást, még mindig vannak kórházak, amelyek rögtön a szülés után elválasztják az újszülöttet az anyától, és nem engedik az igény szerinti szoptatást, vagy külön szobába vagy osztályra helyezik anyát és gyermekét.

Az ombudsman egy friss, 2019-es jelentésében⁹⁴ közös gyakorlat kialakítására szólított fel, amelynek értelmében a kórházak biztosítják a folyamatos és megszakításmentes anya és csecsemő közötti kapcsolatot.

Két civil szervezet beadványban sérelmezte, hogy Magyarországon még mindig bevett gyakorlat, hogy egymástól elválasztva, külön kórházi helyiségekben helyezik el az anyát és újszülött gyermekét.

Az alapjogi biztos vizsgálatot indított, és jelentésében hangsúlyozta, hogy a születés időszakában az egészségügyi intézményekre is kiterjed a magánszféra és a család védelmének követelménye, és az állam feladata, hogy erősítse ennek az elvnek a tiszteletét. Az AJB-605/2019. számú jelentés rögzíti, hogy az anya és a gyermek elválasztását az egészségügyi törvény irányadó garanciális szabályaiban foglaltak alapján kell megítélni. E szerint az anyának joga van ahhoz, hogy újszülöttjével egy helyiségben helyezték el, amennyiben ezt nem zárja ki valamilyen egészségügyi kockázat, az ő vagy az újszülöttje egészségi állapota. E törvényi rendelkezés egységnek ismeri el az anyát és gyermekét, és védendő értéként határozza meg folyamatos, háborítatlan együttlétüket. A betegtársak és azok gyermekeinek jelenléte nem írhatja felül azt a jogot, hogy az anya folyamatosan az újszülöttjével lehessen. Nem fogadható el, hogy ezt a törvényi garanciális szabályt az egyes intézmények házirendje vagy ellátási gyakorlata kiüresítse, relativizálja vagy lerontsa.

Az ombudsman a szaktárcához fordult a helyes jogértelmezés és eljárásrend kialakítása érdekében.

Az ambuláns szülés nincs egyértelműen megtiltva. Ugyanakkor a szülőosztályok nem támogatják, hogy az anya a szülés utáni 3. napnál hamarabb elhagyja a kórházat.

⁹³ 2018 novemberében egy magánszemély a saját privát közösségimédia-oldalán indított adománygyűjtő akciót, hogy pénzt gyűjtsön ágyakra azoknak a szülőknek, akik a gyermekükkel maradnának a kórházban. Több mint 400 ágyat vásárolt. Az akció hatalmas médiaérdek-lődést keltett, mindemellett voltak kórházak, akik nem fogadták el az ágyakat („Civil kezdeményezés”, 2018).

⁹⁴ Az alapvető jogok biztosának jelentése a AJB-605/2019. számú ügyben

A közegészségügyi intézkedések a területi egyenlőtlenségek miatt sem képesek hatékonyan elérni Magyarország leginkább hátrányos helyzetű területeinek lakóit. Ezenkívül ezekben a szektorokban súlyos leépítések és átszervezések történtek, amelyek kedvezőtlenebb helyzetet teremtettek a hátrányos helyzetű csoportok, különösen a romák számára.

Különös figyelmet kell szentelni azokra a gyermekekre, akiknek egészségi állapotát nagymértékben a szülők szocioökonómiai helyzete határozza meg. A hátrányos szociális és lakhatási helyzet az egészségügy területén is befolyásolja a gyerekek általános egészségügyi állapotát. Ez a jelenség nagyon jelentősen érinti a roma gyerekeket, akiknek többsége Magyarország leginkább hátrányos térségeiben vagy szegregátumaiban él.

Jólét

A tartós és visszatérő pénzügyi és gazdasági válság negatív hatásai Magyarországon az egész társadalmat érintették, de bizonyos csoportokat (mint pl. a gyermekes családokat) másoknál jelentősebben. Az Európai Unió háztartási költségvetési és életkörülményi⁹⁵ felvételeinek főbb mutatói – mint a szegénységi kockázati ráta, a „lehorgonyzott szegénység”, valamint a súlyos anyagi nélkülözés mértéke – azt jelzik, hogy ezeken a csoportokon belül megemelkedett a szegénység és a társadalmi kirekesztettség a kockázata („Children of Austerity”, 2017). 2014 után azonban a gyermekek szegénységi aránya jelentősen javult a KSH adatai szerint. 2017-ben Magyarországon a 2014-es 25 százalékról 15 százalékra, 2018-ban pedig 13,9 százalékra csökkent a gyermekszegénység. Ugyanakkor az egész társadalmat érintő szegénységi arány csak némileg változott: 2017-ben a 2016-os 13,5 százalékról 13,8 százalékra emelkedett, majd 2018-ban 12,8 százalékra csökkent (Gábor-Tóth, 2019).

A 2013 és 2017 közötti időszakban Magyarország kilábalta a 2009-es gazdasági válságból, és a makroökonómiai mutatók, valamint a foglalkoztatási ráták is folyamatosan javultak. A fejlesztések egyes területeken visszahozták az országot a válság előtti szintre, beleértve a legtöbb szegénységi mutatót, ami általánosan jobb helyzetet jelent a krízist megelőző időszakhoz képest. Ugyanakkor azokban a hátrányos helyzetű térségekben, ahol az ország népességének 10 százaléka él, a szegénységi arány háromszor-négyszer magasabb az ország többi részéhez képest. Ezeken a területeken ugyanis a gyermekek közel 50 százaléka él szegénységben, és ez az elképesztően magas arány az elmúlt négy évben sem csökkent.

Míg Magyarországon a szegénységben élő családok és gyerekek aránya nagyon magas a romák körében, az országban élő szegény emberek túlnyomó többsége nem roma származású. A gyermekes családok foglalkoztatási aránya alacsonyabb a nemzeti átlagnál, mert nagy a valószínűsége annak, hogy a szülők egyike a gyermeknevelés következtében inaktívvá válik (főleg, ha a gyerekek három évnél fiatalabbak), így ők nehezebben léphetnek be a munkaerőpiacra. Gyermekes családok esetében a munkanélküliség és a munka elvesztése sokkal nagyobb hatást gyakorol a család pénzügyi helyzetére (különösen, ha a gyerekek egyszülős családban nőnek fel). A hozzáférést több ellátás esetében is korlátozták, és a pénzbeli támogatások összege 2010 óta vagy csökkent, vagy változatlan maradt (Bass László, 2019).

A gyermekes családok támogatásában meghatározó természetbeni juttatás a gyermekétkeztetés támogatása. 2015-ig a jogosultság alapja egységes volt: a rendszeres gyermekvédelmi támogatásra/rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultság. A 2015-ös változások nyomán kialakuló rendszer ellentmondásos: egyszerre mutatja az univerzális ingyenesség felé haladást (a bölcsődékben és óvodákban) és a határozottabb célzást (szünidei étkeztetés). A jogosultsági szabályok változásával a bölcsődékben és az óvodákban jelentősen bővült az ingyenes étkezésre jogosultak száma (az egy főre jutó jövedelmi plafon ezekben az intézményekben a törvénymódosítás óta a nettó minimálbér 130 százaléka, amely jelenleg 128810 Ft). Az általános iskolások körében nem változtak a jogosultsági szabályok: lassú, de folyamatos a kiszorulás a szolgáltatásból (a jogosultság a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményhez kapcsolódik, annak jövedelmi plafonja a nyugdíjminimum 130 százaléka, azaz 2009 óta változatlanul 37 050 Ft).

Új ellátásként jelent meg 2015-ben a Gyvt.-ben az addigi nyári étkeztetést kiterjesztő, minden iskolaszüneti időszakra kiterjedő szünidei étkeztetés⁹⁶. A nyilvántartott hátrányos és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek szünidei gyermekétkeztetésre is jogosultak (Gyvt. 21/C. § a). A szükséges forrásokat a központi költségvetés biztosítja (Darvas, 2019).

Az alapvető jogok biztosának AJB-1018/2016. számú jelentése szerint a szociális gyermekétkeztetés korábbi szabályozásához képest előrelépést jelentenek a 2016. január 1-jén életbe lépett új előírások. Az ombudsman ugyanakkor átfogó vizsgálata nyomán további lépéseket, korrekciókat vár a szaktárcától a hozzáférés biztosítása érdekében a speciális étkezést igénylő tanulók, illetve a bölcsőde híján ellátás nélkül maradó gyermekek számára. A biztos a Miniszterelnökséget vezető miniszterhez fordult, és javasolta, hogy a kormányhivatalok útján valamennyi helyi önkormányzatot tájékoztassa a speciális étkezési igényű gyermekek szünidei ellátásának kötelező jellegéről. Egy másik ügyben a panaszos szülők azzal fordultak a biztoshoz, hogy gyermekük lisztérzékeny, emiatt az óvodai közétkeztetésben speciális diétás ellátásra szorul. A szakorvosi diagnózis értelmében a gyermek egész életén át tartó, szigorú gluténmentes étrendre kötelezett. A panaszosok sérelmezték, hogy több ízben is kérték az óvoda, valamint a fenntartó önkormányzat segítségét gyermekük közétkeztetésének megoldásában, de minden esetben elutasító választ kaptak.

A biztos az AJB-3378/2017. számú jelentésében hangsúlyozta: nem elfogadható az a helyzet, hogy az önkormányzat eddig nem találta meg a megfelelő megoldást a panaszos által felvetett problémára. Az ombudsmani álláspont töretlen abban, hogy a speciális igényű gyermekek étkeztetése nem múlhat az intézmények helyzetén, belátásán, nem hárítható át a szülőkre, és nem

⁹⁶ 328/2011. (XII. 29.) Korm. rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások és gyermekvédelmi szakellátások térítési díjáról és az igénylésükhöz felhasználható bizonyítékokról

függhet attól, hogy együttműködnek-e a feladatellátás megkönnyítésében. Az ombudsman megállapította, hogy a jogállami követelmények és az esélyegyenlőség elve mellett az önkormányzat a gyermek jogait is sérti, és egyúttal a gyermek egészségét is közvetlen veszélynek teszi ki azzal, hogy jogszabályban egyértelműen előírt kötelezettsége ellenére sem biztosítja valamennyi köznevelésben résztvevő számára az egészséges fejlődéshez szükséges speciális közétkeztést.

Viszonylag kevés nyilvánosan elérhető adat van a gyermekes háztartások bevételeire vonatkozóan, különösen a jövedelemeloszlási helyzetüket és annak változásait tekintve. „A KSH nem szolgáltat adatot a gyermekes háztartások jövedelmi viszonyairól, csak az összes háztartásra vonatkozóan, tizedekre lebontva. A háztartások három legalacsonyabb jövedelmi tizede bevételi struktúrájának változásai 2013 és 2017 (de különösen 2010–2017) közti változásai összességükben tükrözik a szociális transzfereket, különösen a munkanélküli ellátásokat szűkítő, a közfoglalkoztatást kiterjesztő, illetve az univerzális gyerektámogatások színvonalát nem fejlesztő kormányzati (szociál)politika hatásait. Ezzel együtt fontos, hogy a szociális transzferek legnagyobb szerepet a gyermekek szegénységének csökkentésében játszanak, amelyek nélkül háromszor anynyi gyermeket érintene a jövedelmi szegénység” (Farkas, 2019).

2017-re nem maradt olyan normatív, törvényben szabályozott pénzbeli ellátás (segély) a magyar ellátórendszerben, amely a lakásfenntartást, a hátralék- és adóssághétközés megelőzését vagy a már meglévő tartozások törlesztését támogatná. A jelenlegi lakhatást segítő támogatások esetlegesek, önkormányzati mérlegeléstől és lehetőségektől függőek. A lakhatás biztonsága (és hozzátartozóan a hátralékkezelés) normatív alapú, akár alacsony színvonalon történő védelme is esetlegessé vált. Ennek következményei, köztük a gyerekes családok lakásvesztésének fokozott kockázata, kiszámíthatóak (Darvas, 2019).

2015-ben vezették be a Családi Otthonteremtési Kedvezményt (CSOK), amely jelentős költségvetési kiadásokat és támogatási kerettersvet nyújt, de nem jelent megoldást a munkaerőpiacon kiszámíthatatlan jövedelmük miatti bizonytalan helyzetben lévő családok számára. A Családvédelmi Akcióterv 2019. július 1-jével lépett hatályba, és a következő intézkedéseket tartalmazta: babaváró támogatás; a jelzáloghitelekhez nyújtott támogatás bővítése a CSOK keretein belül a már birtokban levő ingatlanokhoz, amely a rendszer kiterjesztett formája, és lehetővé teszi, hogy a családok jelzálogtartozásuk egy részéről vagy egészéről lemondjanak; illetve autóvásárlási támogatás nagycsaládoknak (Információ a Családvédelmi Akciótervről, 2019). A támogathatósági feltételek alapján ezek a támogatások és intézkedések inkább a középosztálybeli családokat segítik, mint a jövedelem nélküli vagy alacsony keresettel rendelkező családokat.

A „menstruációs szegénység” még mindig tabutéma⁹⁷ társadalmunkban, pedig becslések szerint Magyarországon több ezer nőnek és fiatal lánynak okoz gondot a női higiéniai termékek megvásárlása, akiknek emiatt nemcsak a szegénységgel, hanem a

⁹⁷ Habár 2018 decemberében egy civil szervezet gyűjtési akciót indított „Nem luxustáska” néven a menstruációs szegénység tudatosítása és a rászoruló nők higiéniai termékekkel való támogatása érdekében. In: www.nemluxustaska.hu (Letöltés ideje: 2019. augusztus 30.)

menstruációval kapcsolatos társadalmi megbélyegzéssel is meg kell küzdeniük (Dom-schitz, 2018). 2019 júliusában ellenzéki pártok képviselői javaslatokat⁹⁸ nyújtottak be a női egészségügyi termékek áfacsökkentése és a szegénységben élő nők egészségügyi termékekhez való ingyenes hozzáférése érdekében. Indoklásukban az ún. tamponadóra hivatkoztak, amely 2007 óta biztosít lehetőséget a női egészségügyi termékek áfájának csökkentésére az Európai Unió tagállamaiban, és a tagállamok fele be is vezette az intézkedést. Az indítványt októberben két különböző bizottsági ülésen lezavagták („Nem szavazta meg”, 2019).

A lakhatási szegénység is befolyásolja az egészségi állapotot, mert az egészségügyi szolgáltatások elérése nem egyszerű, és az ellátórendszeren belül változó a viszony ezekhez a kiszolgáltatott emberekhez. A legsérülékenyebb emberek nem tudnak az állami rendszeren belül egészségügyi ellátáshoz jutni, a magánpraxisok pedig elérhetetlenek számukra (L. Ritók, 2019). A Habitat for Humanity éves jelentése szerint a köz-művekkel teljesen felszerelt háztartások aránya Magyarországon általánosságban véve megfelelő, de létezik egy olyan szegmens, amely jellemzően a legalacsonyabb státuszú háztartásokhoz tartozik, és ahol az alapvető közművekhez és higiéniai szolgáltatásokhoz való hozzáférés nagymértékben az átlag alatt van (Housing Review, 2015).

A helyzet még rosszabb a gyerekek esetében: 2015-ben kb. 91 ezer gyermek élt fürdőszoba nélküli otthonban, 92 600 mellékhelyiség nélkül, 500 ezer körülire volt tehető a vizesedő, nedves, potenciálisan az egészségre káros lakásokban élő gyerekek száma, és több mint egymillió gyermek élt túlzásfolt háztartásban. Magyarországon a háztartások legalább 70 százaléka szorul energiahatékonysági fejlesztésre. A lakhatási szektor szerkezeti problémái, mint például a kedvezőtlen birtoklási struktúra, amelynek a szociális bérlakások csak 3 százalékát teszik ki, a roma társadalmat negatívabban érintheti a nem roma népességhez képest.

Ajánlások

- Az államilag támogatott, infokommunikációs gyógyászati segédeszközök listájának bővítése, beleértve a hallókészülékeket, a kiegészítő eszközöket, a jelzőberendezéseket és az életvitelt segítő technológiákat, amelyek biztonságos otthont, valamint élhető környezetet teremtenek siket és nagyothalló gyermekek számára – mindez a független életvitel elengedhetetlen feltétele.
- Hatékony stratégia kialakítása és bevezetése a gyermekotthonok családi vagy közösségi alapú lakásotthonnal történő helyettesítésére.
- Nemzeti alkoholstratégia kidolgozása és a fiatalkori függőségkezelés támogatása.
- A szexuális felvilágosítás és prevenció tájékoztatás eljuttatása minden gyermekhez, mivel valóban képesek a tinédzserkori teherbeesések és az abortuszok számának érdemi csökkentésére.
- Az egészségügyi törvény módosítása, amely lehetővé teszi a szülők kórházi bentartózkodását gyermekük kórházi kezelése során.

⁹⁸ A törvényjavaslat címe: A menstruációs szegénység visszaszorítása érdekében az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény módosításáról. A határozati javaslat címe: ...../2019. (.....) OGY-határozat egyes higiéniai termékek forgalmi adójának csökkentéséről, valamint a szegénységben élő nők kiemelt támogatása érdekében szükséges intézkedésekről.

8. Oktatás, pihenés és kulturális tevékenységek

(28–31. cikk)

„Én az iskolában csak a barátok miatt szeretek lenni, semmi másért.”

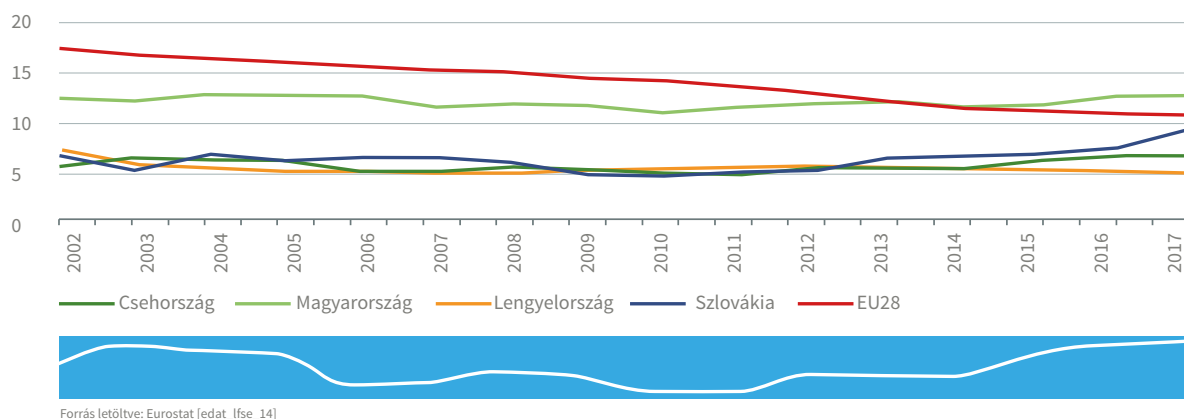
(Anonim gyerek megjegyzése, Te hogy látod? Gyerekjelentés, Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány, 2019)

Az oktatáshoz való egyenlő hozzáférés mind a közép-, mind a felsőoktatás terén egyre problémásabb (Fejes, Szűcs, 2018). Minden tizedik, tanulmányait szakképzésben megkezdő fiatal végzettség nélkül hagyja el az iskolát (Széll, Nagy, 2016).⁹⁹

Az oktatásra fordított államháztartási kiadások GDP-hez viszonyított aránya 2016-ban 4,9 százalék volt, meghaladva az uniós átlagot (4,7 százalék). Magyarország 2016-ban az összes közkiadás 10,5 százalékát fordította oktatásra; ez az érték némileg meghaladta az uniós átlagot. Reálértéken azonban 5,8 százalékos csökkenést jelent az előző évhez képest („Oktatási és Képzési Figyelő”, 2018).

A korai iskolaelhagyók száma összefüggésben áll azzal, hogy a gyermekek csak 16 éves korukig tankötelesek („Oktatási és Képzési Figyelő”, 2018). Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága legutóbbi, 2014-ben kiadott zárószövevényében azt javasolta hazánk számára, hogy az általános tankötelezettség korhatárát emelje vissza 18 évre. A korai iskolaelhagyás jelensége a főleg a szakképzésben részt vevők körében figyelhető meg (Radó, 2018). Magyarország azon régióiban, ahol a szegénységi ráta jóval magasabb, sokkal könnyebben valósul meg az iskolai szegregáció; ezeken a helyeken jönnek létre az úgynevezett gettóiskolák. Már az alapfokú oktatásban (az általános iskolában) sem valósul meg az egyenlő hozzáférés követelménye (AJB 343/2015¹⁰⁰, L. Ritók, 2017).

4. táblázat: Korai iskolaelhagyók aránya a visegrádi országokban és az EU28 átlagában
Forrás: Gazdaság és Vállalkozáskutató Intézet, 2017

⁹⁹ A részletes állami jelentés 208-as paragrafusára hivatkozva, egy szakértői vélemény szerint az EFOP P-3.1.5-16-2016-00001 gyakorlati működését a 2018/19-es tanévben hét részt vevő iskolában figyelték meg: „A mi értelmezésünk szerint az EFOP 3.1.5. három kategóriába sorolja az iskolákat a kiesés veszélyének mértéke szerint. Azok az iskolák kapják a legmagasabb támogatást az EFOP projektől mind pénzügyileg, mind pedig a munkaerő szempontjából (tanárok kompenzációja), ahol a legalacsonyabb a lemorzsolódás aránya. Így a legmagasabb lemorzsolódási aránnyal küzdő iskolák egyre jobban elszeparálódnak, ahogy egyre kevesebb támogatást élveznek a projekt keretein belül. Mindeközben ezeknek az iskoláknak kell a legtöbb adminisztrációs munkát végezniük a projektben. Ahogy egy résztvevő kifejezte »a projekt azokat az iskolákat bünteti, ahol a legkiszolgáltatottabb a helyzet és a legnagyobb a szegregáció veszélye, anélkül hogy mindez a folyamat hibája lenne.«”

¹⁰⁰ Az alapvető jogok biztosának jelentése a 343/2015. számú ügyben

Anonim

A szakképzési rendszer tovább növeli a szegregáció kockázatát azáltal, hogy bizonyos pályázati előkövetelményeknek nehezebb megfelelni; ilyen követelmény például a nappali tagozatos tanulói jogviszony igazolása ösztöndíjak elnyeréséhez. Következésképpen a rászorulóknak gyakran leküzdhetetlen kihívásokkal kell szembenéznük tanulmányaik befejezéséhez (Gablini, 2018). A szakértők által sokszor kritizált szakképzési rendszert pár éve vezették be, és a kormány jelenleg is újabb reformokat tervez ezen a területen, ám a szükséges előzetes hatásvizsgálatok lefolytatása nélkül (Szenes, 2018).

A pedagógusok túlterheltsége illetve a tanárok pszichológiai képzésének csökkenése hozzájárulhat a fegyelmezési gyakorlat romlásához és az iskola büntető kultúrájának erősítéséhez.

Egy pedagógus panasszal fordult az oktatási jogok biztosához, amelyben sérelmezte, hogy egy oktatási intézményben egy másik pedagógus testi fenyegetést alkalmaz a tanulókkal szemben. A panaszos végső elkeseredésében fordult a hivatalhoz, mert hosszú ideje sikertelenül próbálta elérni a jogsértő módszerek megszüntetését. Törekvésének az lett az eredménye, hogy az iskolában és a településen is ellene fordult a közhangulat, mert sokan úgy vélték, azzal, hogy nyilvánosságra kerültek a pedagógus jogellenes módszerei, az iskola jó híre is csorbult. A rendelkezésre álló információk alátámasztották a panaszos jelzésének alaposságát.

A tankerület 2017-ben rendőrségi megkeresésből értesült arról, hogy bántalmazás miatt rendőrségi eljárás indult az intézmény ellen, majd az intézményvezető a sajtóból értesült a bírósági eljárás megindulásáról az érintett pedagógussal szemben. Ezt követően a fenntartó kezdeményezte a közalkalmazotti jogviszony közös megegyezéssel történő megszüntetését, amit a munkavállaló elfogadott.

Az eset kapcsán az iskola igazgatója is ügyészségi megrovásban részesült, mert a vizsgálat során kiderült, hogy korábban ő is alkalmazott testi fenyegetést a tanulókkal szemben. Az ügyészségi vizsgálat eredményére támaszkodva a fenntartó úgy döntött, hogy az ügyben nincs szükség munkáltatói intézkedés alkalmazására az igazgatóval szemben, de felhívták a figyelmét arra, hogy tartózkodjon azon pedagógiai módszerek alkalmazásától, amelyek felvetik a testi fenyegetés lehetőségét.

A panaszból az is kiderült, hogy azon pedagógusok, akik a gyermekek védelmében tanúskodtak, folyamatos támadásnak voltak kitéve a későbbiekben: számos intézkedéssel tették lehetetlenné az iskolában való munkájukat, és sokan közülük el is hagyták az intézményt. A vizsgálat ideje alatt a sajtóban megjelent hírből az oktatási biztos tudomást szerzett arról, hogy az igazgató ismét bántalmazott egy diákot: helyettesítőként tartott órát egy hatodikos osztályban, és amikor az egyik gyerek nem fogadott szót, egy könyvvel fejbe vágta, majd a szekrénynek lökte (20/2018/OJBIT).

Az erkölcsstan/etika oktatása ésszerűen indokolható a közoktatásban, bevezetésére 2013-ban került sor, azonban nem szabad érintenie a magánerkölcs kérdéseit. A nemzeti tanterv egyes részei azonban olyan etikai felvetéseket tartalmaznak, amelyek érintik az egyén privát életét – például hogy mit értünk a „jó”, „rossz”, „helyes” és „helytelen” fogalma alatt –, ezek pedig főként szubjektív értékek. E kérdések nehéz helyzetekbe hozhatják a tanulókat. A problémát önmagában az okozza, hogy a szülőknek választaniuk kell aközött, hogy gyermeküket kötelező erkölcsstanra vagy hittanra járatják-e az iskolában, ez pedig sérti a lelkiismereti és vallásszabadságot, mivel nyilvánosságra kerül a gyermek vallása vagy bármilyen más meggyőződése. Ugyanakkor a Oktatókutató és Fejlesztő Intézet erkölcsstani pedagógiai műhelye által összegyűjtött pedagógiai naplókából az is kiderül, hogy a pedagógusok tudatos módon vállalták az erkölcsstan tanítását: elgondolkodtak azon, hogy melyek a tantárgy legáltalánosabb pedagógiai céljai. Problémaként felmerülhet, hogy a tantárgyat tanító pedagógusok többsége nem rendelkezik szakirányú képzettséggel. A pedagógusok szinte kivétel nélkül komplex tanításitanulási tapasztalatokról számoltak be. Az erkölcsstanórák hangsúlyosan nyitottak és interaktívak: a fő motívum az, hogy a gyerekek szeretnék, ha figyelnék rájuk, és meghallgatnák őket.

„A gyerekek nagyon hamar megnyíltak, és meglepett, hogy mennyire hamar elfogadtak mint idegent. Komoly pozitívumként élem meg, hogy a konfliktusaik jelentős hányadával megkeresnek, és a segítségemet kérik, illetve útmutatást a megoldáshoz.”

„Általános tapasztalat az, hogy a gyerekek nyitottak, őszinték az órákon. Mélyebb gondolatok is előkerülhetnek tanár és diák részéről egyaránt, ami – ha az osztályfőnök tarthatná az erkölcsstanórákat – még szorosabb kapcsolat kialakulását tenné lehetővé a két fél között. A gyerekek nagyon szeretnek beszélgetni, szükségük van arra, hogy elmondhassák élményeiket, véleményüket.”¹⁰¹

Több településen kerültek állami iskolák egyházi fenntartás alá. Az egyházi iskolák jelentősen nagyobb támogatásban részesülnek a központi költségvetésből az államiakhoz képest (Ercse–Radó, 2019).

A Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes különös figyelmet szentel az oktatáshoz való jog megvalósulásának és védelmének, valamint külön módszertan létrehozásával vizsgálja az iskolai szegregáció kérdését. 2014 novemberében az Országgyűlés elfogadta a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény azon módosítását, amely felhatalmazza a kormányt, hogy rendeletben határozza meg a vallási és nemzetiségi oktatás további szükséges követelményeit.

Az alapvető jogok biztosa és helyettese közös jelentésben hívta fel a kormány figyelmét arra, hogy további követelmények meghatározásával teret adhat olyan további eseteknek, amelyekben jogellenes elkülönítés valósulhat meg. Az említett Kormányrendelet eddig nem lépett hatályba, de a korábbi ombudsmani megállapítások továbbra is érvényesek: az egyenlő bánásmódról

¹⁰¹ <https://folyoiratok.ofi.hu/uj-pedagogiai-szemle/tanari-szemmel-az-erkolcstan-tantargyrol> (Letöltés ideje: 2019. november 12.)

szóló törvénynek megfelelően az alacsonyabb szintű nemzetiségi oktatás jogellenes elkülönítésnek minősül, mivel sérti az oktatáshoz való jogot, valamint nem biztosít egyenlő hozzáférést minden gyermek számára az elérhető legmagasabb szintű oktatáshoz. Sosem lehet azért szükség szegregált oktatásra, hogy az adott csoport társadalmi elfogadottsága megfelelő legyen – még azokban az esetekben sem, amikor az nemzetiségi, vallási vagy más meggyőződés alapján szerveződik. Amennyiben egy intézményben vallási és nemzetiségi oktatás is zajlik egyszerre, akkor az intézménynek mindkét oktatási formára vonatkozó előírásoknak meg kell felelnie.

2016. május 26-án az Európai Bizottság kötelezettségszegési eljárást indított Magyarország ellen a roma gyerekek iskolákban és szakképzésben történő elkülönítése miatt. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának 2013-ban, a Horváth és Kiss kontra Magyarország-ügyben hozott elmarasztaló ítélete ellenére a roma gyerekek továbbra is speciális iskolákba kerülhetnek Magyarországon („Horvath and Kiss vs Hungary”, 2017). A magyar állam még nem hajtotta végre a bíróság ítéletét.¹⁰² A szegregáció mértéke időközben emelkedett. A Magyar Tudományos Akadémia egy friss kutatása szerint a szegregációs index 2016-ban 10 ponttal, 38,6-re növekedett (Hajdu és tsai, 2017). Az alapfokú oktatásban jelentősen kiszélesedett a romák és nem romák közötti szakadék, és a romák társaikhoz képest 19 százalékkal kevesebben fejezik be az általános iskolát („Roma Inclusion Index”, 2015). Az oktatási rés csak az óvodai oktatásban csökkent. Az Európai Bizottság 2018-ban kiadott országjelentésében az áll, hogy a hátrányos helyzetű diákoknak nagyon alacsony esélyük van arra, hogy magasabb tanulmányi pályára lépjenek, és az iskola korai elhagyása Magyarországon 2014 és 2017 között 12,5 százalékkal nőtt. Szakértők szerint ez a tankötelezettség 18-ról 16 éves korra való leszállításának az eredménye.

A roma gyerekek oktatásáról szóló megbízható adatok hiánya továbbra is a szegregáció felmérésének és leküzdésének legfőbb akadálya („Civil Society Monitoring”, 2013). Az elmúlt években megfigyelhető a többszörösen hátrányos helyzetű gyerekek számának látványos csökkenése, míg a gyermekszegénység növekedett Magyarországon („Oktatási és Képzési Figyelő”, 2018).

Történtek bizonyos módosítások a köznevelési törvényben, amelyek nehezíthetik a gyerekek esélyeit a felsőoktatásba való bejutásra. Egy 2017-es módosítás (a médiában gyakran „Taigetosz törvényként” emlegetett rendelkezés) megnöveli azokat a nehézségeket, amelyekkel az enyhe fogyatékossgal élő tanulóknak kell szembenézniük a közoktatásban. A jogszabály megszünteti az enyhe tanulási nehézséggel küzdő gyerekek felmentését azon tárgyak tanulása alól, melyben megértési nehézségekbe ütköznek.¹⁰³

¹⁰² A roma gyerekek iskolai elkülönítése nem látszik csökkenni, és Magyarországon a roma gyerekek kb. 45 százaléka jár olyan iskolába vagy osztályba, ahol a többség szintén roma. 2014-ben 381 olyan általános és középiskolát számoltak össze, ahol a roma gyerekek aránya elérte a legalább 50 százalékot. (Rorke, 2016)

¹⁰³ Az ún. alternatív iskolák ún. altruista csoportjai megpróbálták elkerülni ezt a traumát, és szülői kezdeményezésre létrehoztak otthon-tanulási lehetőségeket és tanulócsoportokat a magántanulók számára. Egy kutatás szerint 1000–1200 körülire tehető az otthon tanuló családok száma Magyarországon. Eggendorfer Noémi Cecília: Magyar otthonoktató családok vizsgálata blogok tematikus elemzésével. In: Csáky-Pallavicini Krisztina (szerk.): Otthonoktatás Magyarországon, TEPA Könyvek, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2019, 15. o.

A köznevelési törvény 2019 nyarán, előzetes társadalmi vagy szakmai vita nélküli elfogadott módosítása szigorúan korlátozta a magántanulás lehetőségét.¹⁰⁴ A magántanulói státuszt eredetileg azoknak találták ki, akik különböző okokból (betegség, beilleszkedési zavarok, családi problémák, külföldre költözés, sport vagy művészeti karrier stb. miatt) nem tudnak bekapcsolódni a hagyományos iskolarendszerbe, és így teljesítik tankötelezettségüket. Az utóbbi években ez a lehetőség jelentett mentőövet azoknak a szülőknek is, akik szándékosan nem akarták az állami iskolarendszerbe adni a gyerekeiket. Így jöttek létre azok az alternatív tanulócsoportok, amelyekben a gyerekek magántanulóként, de iskolaszerű keretek között tanultak. A 2020-tól élő új szabályozás megnehezítheti ezeknek az iskoláknak a helyzetét. 2019-től az Oktatási Hivatalnál lehet kérvényezni a magántanulói státuszt, amelyről korábban az intézmények döntöttek.

A magyar egyetemekre való beiratkozáshoz 2020-tól idegen nyelvi vizsgákat fognak megkövetelni B2 (felső-középfokú) vagy magasabb szinten; e vizsgák nem ingyenesek. A közoktatásból jelenleg mintegy 450–500 nyelvtanár hiányzik, ami kiszolgáltatott helyzetbe hozza a szegényebb tanulókat, valamint a kisvárosok és falvak lakosait a törvény következményeivel szemben. A jelenlegi közoktatási rendszer ráadásul az egyetemen elvárthoz képest csak alacsonyabb szinten tanít nyelveket. Egy ilyen rendelet bezárhatja a felsőoktatás világába vezető ajtókat azon tanulók több mint fele előtt, akik jövőre végeznének a középiskolában.

A magyar köznevelési törvény legutóbbi módosításai fenyegetik az ún. „alternatív iskolák” létezését Magyarországon („Szülői hang”, 2019).¹⁰⁵

A kormány a köznevelési törvény módosításával megszüntette a rugalmas iskolakezdet: aki adott év augusztus 31-ig betölti hatodik életévét, annak kötelező iskolába mennie. Sem a szülők, sem az óvodapedagógusok nem tudják, hová forduljanak majd, ha kérelmezni szeretnék, hogy egy hatéves gyermeknek jövő év szeptemberétől ne kelljen kötelezően iskolába mennie.

Egy díjnyertes játék – a MONDO

A TASZ egy budapesti iskola súlyos és többszörös fogyatékkal élő diákjaival (Csillagház Általános Iskola) együttműködve alkotott egy MONDO-nak elnevezett kártyajátékot a fogyatékkal élő gyermekeket jogoktatására és tudatosítására. A kártyajáték oktatási eszközként megtaníthatja a gyermekeket veszélyes helyzetek és abúzus felismerésére (pl. gyámság, kórházi ápolás, iskolai zaklatás). A gyermekek azt is megtanulhatják, hogy miként tudják elkerülni ezeket a szituációkat, és mit tegyenek, ha jogsérelem éri őket.

¹⁰⁴ Lásd az Alapítványi és Magániskolák Egyesületének állásfoglalását: <http://ame.hu/ame-allasfoglalas/>

¹⁰⁵ <https://hungarytoday.hu/hungarian-press-dispute-public-education/> <https://szuloihang.hu/2019/07/03/the-new-hungarian-law-which-chains-children-to-orbans-regime/> (Letöltés ideje: 2019. augusztus 30.)

A Sokszínűség Oktatási Munkacsoport és az Iskolai Sokszínűség Hete 2019-ben 156 iskolából 183 tanár és iskolai munkatárs (szociális munkások, iskolapszichológusok) vett részt az első alkalommal megrendezett Iskolai Sokszínűség Hetén, amelyre a Sokszínűség Oktatási Munkacsoport (SOM) szervezésében került sor 2019 áprilisában. A SOM olyan civil szervezetekből és programokból tevődik össze, amelyek különböző oktatási tevékenységeket igazgatnak, fő tevékenysége pedig az éves Iskolai Sokszínűségi Hetek megszervezése, továbbá oktatási anyagok megjelentetése.

Ébresztőóra

Az UNICEF Magyar Bizottsága 2014-ben kezdte meg iskolai gyermekjogi jogtudatosítási programját. Az Ébresztőóra oktatási programmal azóta több mint 5000 gyermeket kerestek fel országszerte.

Ajánlások

- Mindenféle diszkrimináció megszüntetése a roma, illetve a fogyatékossgal élő gyermekekkel szemben.
- Befogadó módszertan bevezetése az oktatásban.
- Kötelező szupervízió és gyermekjogi oktatás a pedagógusok számára.
- A tankötelezettség visszaemlése 18 éves korra.

Nóra, 13 éves

9. Különleges intézkedések

(22., 30., 32., 33., 35. és 36. cikk, a 37 cikk (b)–(d) pontja, valamint a 38–40. cikk)

„Nekem semmi bajom nincs velük. Ugyanolyan emberek, mint mi. Egy olyan általános iskolába jártam, ahol külföldi gyerekek integrálását is segítették, tehát felvettek esetleg menekült státuszú vagy külföldről érkező gyerekeket, és hogy őszinte legyek, sokkal jobb környezet volt, mint a mostani iskolámban. Sokkal elfogadóbban kezeltek mindenkit, és ezáltal sokkal családiasabb volt a légkör. Ott nem kellett rettegni a tanároktól vagy attól, hogy a társaim valamilyen tulajdonságom miatt másként kezelnek.”

(Anonim gyerek megjegyzése, Te hogy látod? Gyerekjelentés, Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány, 2019)

„Szerintem menjenek máshová. Én értem, hogy háború van náluk, és én is elmennék ebben a helyzetben. Csak azt nem értem, hogy miért akarja ez a Soros György, hogy idejöjjenek.”

(Anonim gyerek megjegyzése, Te hogy látod? Gyerekjelentés, Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány, 2019)

Menekültek, kísérő nélküli menedékkérelmet kérő gyermekek

A magyar menekültügyi eljárás az egyik leggyorsabb az Európai Unióban, amely az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság (korábban: Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal, a továbbiakban: menekültügyi hatóság) által lefolytatott egyfokú hatósági döntéshozatali eljárásból és egy ugyancsak egyfokú bírósági felülvizsgálatból áll. 2015-ben a magyar menedékkérelmi törvény gyorsított és határon lefolytatott eljárásokkal egészült ki, valamint bevezették a szárazföldi határ mentén kialakított tranzitónák fogalmát. 2016-ban a menedékkérelmi törvényt és az államhatárról szóló törvényt is módosították, amivel tovább nehezítették egyrészt a Magyarország területére történő belépést, másrészt a menekültügyi eljáráshoz való hozzáférést. A 2016. július 5-én hatályba lépett módosítások lehetővé teszik a magyar rendőrség számára, hogy minden olyan menekült automatikusan visszakényszerítsenek a határkerítés külső oldalára, akit a szerb–magyar vagy a horvát–magyar határtól számított 8 km-es sávon belül fognak el, anélkül hogy az érintettek menedékkérelmet nyújthatnának be, vagy a hatóságok regisztrálnák őket.¹⁰⁶

2017 márciusában a menekültügyi törvény módosításaiban előírták, hogy minden illegális bevándorlót vissza kell juttatni a déli határhoz. A módosítások szerint menedékkérelmi iránti kérelmet csak az ún. tranzitónákban lehet benyújtani: itt tartják őrizetben a menedékkérelmet, köztük a család gyermekkorú tagjait és a 14 éven felüli, kísérő nélküli gyermekeket is a menedékkérelmi iránti kérelem elbírálásának teljes időtartama alatt. A menedékkérelmi gyermekek továbbra sem juthatnak megfelelő, a gyermeknek szükséges gondoskodáshoz vagy megfelelő oktatáshoz. A tranzitónákban folytatott oktatási te-

vékenység a nemzeti közoktatásról szóló 2011. évi CXC. törvény szerint nem tekinthető formális közoktatásnak, azaz a tranzitónában működő iskolák csak ideiglenes működési engedéllyel rendelkeznek, és az ilyen intézmények által kiállított bizonyítványokat nem ismerik el Magyarországon. A legutóbbi módosítások eredményeként a hatóságok a tranzitónákban lévők közül azokat, akiknek menedékjog iránti kérelmüket elutasították, és bírósági felülvizsgálatot kértek, már nem menedékkérőknek, hanem „illegális bevándorlóknak” tekintik, és a várandós nőket, a csecsemőket és gyermekeket kivéve a hatóságok megtagadják tőlük az ellátást.

A Magyar Helsinki Bizottság 2017-ben jelentést publikált „Foszladozó védőháló” címmel. A jelentés szerint a 14 év alatti, kísérő nélküli kiskorúakat ugyan már a kérelem benyújtása napján a kísérő nélküli kiskorúak otthonába (jelenleg még Fótra) kell szállítani, a gyakorlat gyakran más mutat, elsősorban az életkormeghatározási módszerek súlyos hiányosságai miatt. A menedékkérők életkorának gyakran téves megállapítása miatt ugyanis előfordulhat, hogy 14 év alatti kísérő nélküli gyermekeket 14 és 18 év közöttinek határoznak meg, és ezért a tranzitónákban tartják őket. A kísérő nélküli kiskorúak által benyújtott menedékkérelmek gyakran nem kapják meg a törvényben előírt elsőbbséget – néhány esetben az eljárás akár egy évig is eltart. Ez azért is komoly probléma, mert a kísérő nélküli kiskorú menedékkérők ugyanolyan feltételekkel jogosultak utógondozásra, mint a magyar gyermekek, de csak abban az esetben, ha 18 éves koruk előtt menekült vagy oltalmazott státuszt kaptak. Az elnyújtott procedúra veszélyezteti az utógondozás esélyeit.¹⁰⁷

5. táblázat: Menekültügyi statisztikák

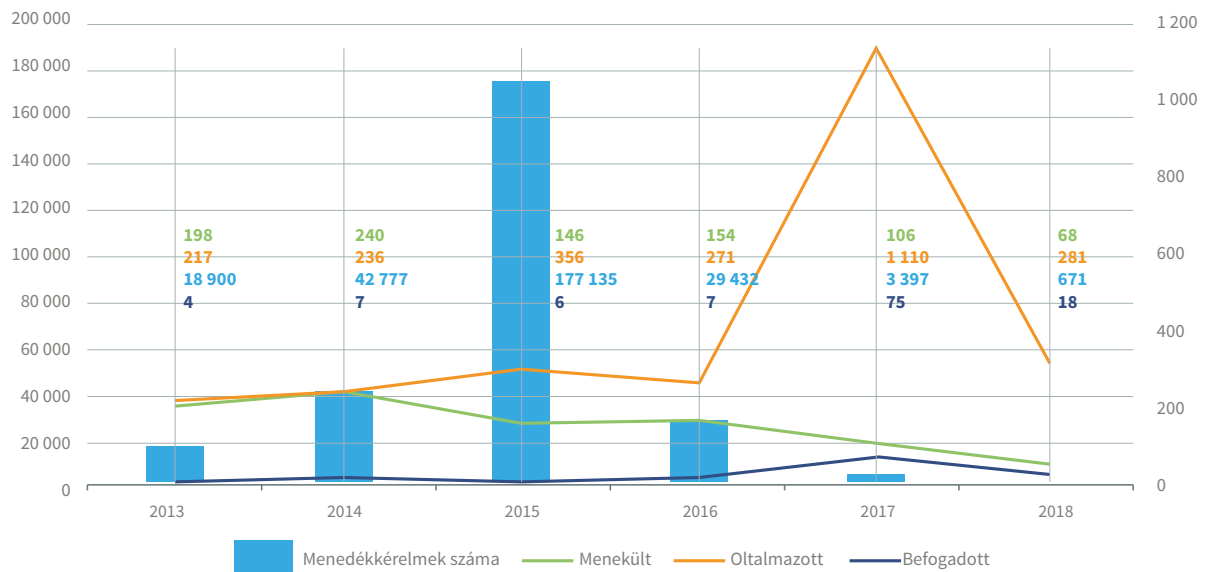
Forrás: Helsinki Bizottság, Foszladozó védőháló, 2017. 24 o.

év	2015	2016	2017. január-március
Megkísérelt határátlépések száma	400 000 felett	38219	7673
Menedékkérelmek száma	177135	29432	1290
Védelemben részesítettek száma	617	425	73
18 év alatti menedékkérők száma	36286	8551	488
Kísérő nélküli kiskorú menedékkérők száma	8804	1221	63
Védelemben részesített kísérő nélküli kiskorúak száma	20	16	1
A Helsinki Bizottságtól segítséget kapott kiskorúak száma	115	121	84

¹⁰⁷ <https://www.helsinki.hu/jelentes-a-magyarorszagon-menedeket-kero-gyerekekrol/> (Letöltés ideje: 2019. október 29.)

6. táblázat: Menedékkérelmek és eredményeik (2013–18).

Forrás: Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság

Az Európai Bizottság 2014 óta számos kötelezettségszegési eljárást indított Magyarország ellen menekültügyi jogszabályainak vonatkozásában.¹⁰⁸

Az UNICEF genfi központja 2018. június 20-án (a menekültek világnapján) kiadott közleményében mély aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy a magyar parlament elfogadta a „Stop Soros” törvénycsomagot, amely mások mellett azokat a szervezeteket és az egyéneket szankcionálja, akik segítséget és védelmet nyújtanának a menekült és bevándorló gyermekeknek és családjaiknak. „Az UNICEF sürgeti a magyar kormányt, hogy maradjon elkötelezett minden gyermek jogainak védelme iránt a Gyermejkogi Egyezmény részes feleként, továbbá európai uniós és nemzetközi jogi kötelezettségeinek tiszteletben tartása mellett. Az UNICEF kész támogatni a magyar kormányt minden erőfeszítésben, amelyet a gyermekek jogainak védelme és előmozdítása érdekében tesz.”

A teljes közlemény itt érhető el (angol nyelven): <https://www.unicef.org/press-releases/unicef-statement-adoption-hungarian-legislation-impacting-refugee-and-migrant> (Letöltés ideje: 2019. október 31.)

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága (UNHCR) szintén közleményben szólította fel Magyarországot kormányát, hogy vonja vissza a törvénycsomagot. „Az ENSZ menekültügyi szervezetét komolyan aggasztja, hogy ezek a törvényja-

¹⁰⁸ https://europa.eu/rapid/press-release_IP-19-4260_hu.htm (Letöltés ideje: 2019. október 31.)

vaslatok, amennyiben elfogadják őket, meg fogják fosztani a létfontosságú segítségtől és szolgáltatásoktól azokat az embereket, akik arra kényszerültek, hogy elmeneküljenek az otthonukból, illetve még tovább fogják gerjeszteni a feszült közbeszédet és az erősödő idegengyűlöletet.”

A teljes közlemény itt érhető el: <https://www.unhcr.org/hu/4619-az-unhcr-fel-szolitja-magyarorszagot-hogy-vonja-vissza-menekulteket-sujto-torvenytervezetet.html> (Letöltés ideje: 2019. október 31.)

A 37., 39. és 40. cikk: a fiataikorúakra vonatkozó igazságszolgáltatás rendszere

A fiataikorúakra vonatkozó igazságszolgáltatás rendszer a 14 és 18 éves kor közötti gyermekekre¹⁰⁹ vonatkozik, azonban 12 éves koruktól azon gyermekek is büntethetők, akik bizonyos erőszakos bűncselekmények¹¹⁰ elkövetői. A 12 év alattiak koruknál fogva nem vonhatóak büntetőjogi felelősségre. 2015. január 1-jétől ezt némileg relativizálja a megelőző pártfogás¹¹¹ jogintézménye, amely gyermekvédelmi hatósági intézkedésnek minősül. Ettől fogva a gyermekvédelem a megelőzésben és az utógondozásban is szerepet játszik. A kettős szerepből fakadó feladatokat törvény írja elő, gyakorlati megvalósításukat azonban több tényező is akadályozza (pénzügyi, személyi, anyagi erőforrások vagy a kapacitás hiánya – Mario projekt, 2014).

Az Európa Tanács Gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatása alapján a magyar kormány a 2012-es évet a Gyermekbarát Igazságszolgáltatás Évének nyilvánította. Két szabályozási csomagot fogadtak el a gyermekbarát igazságszolgáltatásról (az elsőt¹¹² 2012-ben, a másodikat¹¹³ pedig 2013-ban), amelyek az egyes jogszabályok bizonyos módosításai révén megkísérelték széles körben elterjeszteni a gyermekbarát igazságszolgáltatás fogalmát és jogi intézményét. Az Országos Bírósági Hivatal (OBH) szerint „a Gyermekközpontú igazságszolgáltatás olyan igazságszolgáltatási rendszer, amely az elérhető legmagasabb szinten biztosítja a gyermekek jogainak tiszteletben tartását és hatékony érvényesítését, elsődleges szempontként juttatja érvényre a részvételükkel folyó vagy őket érintő minden ügyben a gyermekek mindenképp felett álló érdekeit.”¹¹⁴ 2012 óta az OBH gyermekbarát igazságügyi munkacsoportokat hívott életre azzal a céllal, hogy megkönnyítse a gyermekek jogainak érvényesítését a jogi eljárások során. Mind ezen felül a bírók számára jelenleg olyan képzések is rendszeresen elérhetők, amelyek betekintést nyújtanak a gyermekközpontú igazságügyi munka alapelveibe.

Az ombudsman 2012-ben fel kívánta tárni a törvényi előírás és a gyakorlat közötti eltéréseket, ezért több hivatalból indított, átfogó vizsgálatot folytatott le a gyermekbarát igazságszolgáltatással kapcsolatos nemzetközi kötelezettségek teljesítéséről és a hazai gyakorlatról („Gyermekközpontú igazságszolgáltatás”, 2013).

¹⁰⁹ Pontosan a 14 és 18 éves kor közöttiekre vonatkozik; az elkövetők 12 éves koruktól büntethetők.

¹¹⁰ Ezek a következők: emberölés, erős felindulásban elkövetett emberölés, testi sértés, terrorcselekmény, rablás és kifosztás.

¹¹¹ Gyvt. 15. § (4/i)

¹¹² 2012. évi LXII. törvény a gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósulásához kapcsolódó egyes törvények módosításáról

¹¹³ 2013. évi CCXLV. törvény egyes törvényeknek a gyermekek védelme érdekében történő módosításáról

¹¹⁴ <https://birosag.hu/gyermekkozpontu-igazsagszolgaltatas> (Letöltés ideje: 2019. augusztus 30.)

Az AJB 1851/2014. számú ügyben az ombudsman megvizsgálta a gyermekmehhallgató szobák alkalmazásának gyakorlati tapasztalatait. A rendőrség nyomozó hatóságainál létesítendő gyermekmehhallgató szobákról szóló rendelet értelmében a Budapesti Rendőrfőkapitányságnak és a megyei rendőr-főkapitányságoknak illetékességi területükön 2014. január 1-jéig legalább egy gyermekmehhallgató szobát ki kellett alakítaniuk. A 2012-ben kiadott jelentés szerint nem volt elegendő megyénként az egy-egy gyermekbarát kihallgató szoba kialakítása. Az akkor igazságügyi miniszter ezzel egyetértett, jelezte ugyanakkor, hogy az ország gazdasági teherbíró képessége egyelőre nem teszi lehetővé a szobák számának növelését. Erre figyelemmel a jelentés eredményeinek és megállapításainak, ajánlásainak utánkövetése céljából is hivatalból átfogó vizsgálat indult az eltelt időszak témát érintő kiemelt gyakorlati tapasztalatainak felmérése érdekében.

A fiatalok igazságszolgáltatásának területén a jogszabályok többnyire összhangban állnak az uniós jog alapelveivel, ám a jogszabályi előírások és a gyakorlat között van különbség. Rendszerszinten a létesítmények és a képzések hiánya, valamint a pénzügyi és személyi erőforrások korlátai jelentik a legsúlyosabb problémákat. A gyermekek különféle akadályokkal néznek szembe az igazságszolgáltatási eljárások során, valamint akkor, amikor fellépnek a jogaik tiszteletben tartásáért, ideértve a cselekvőképesség hiányát¹¹⁵ és a kiskorúak különleges státusát (Golub, S. – Grandjean, A., 2014).

A fiataloknak a nyomozás vagy a büntetőeljárás során tapasztalt sérülékeny helyzetét tovább súlyosbítják az olyan körülmények, mint ha az érintett például gyermekvédelmi szakellátásban él, vagy valamelyik kisebbségi csoportba tartozik. Az elterelés és más alternatív/reztoratív eljárások során a gyermekbarát igazságszolgáltatás garanciáinak érvényesülése további, különösen nagy kihívásokat jelent. Az átláthatóság hiánya, valamint a szakembereknek az ilyen típusú eljárások megindítása iránti alacsony hajlandósága csak a jéghegy csúcsát jelentik.

Az ombudsman AJB-472/2017. számú jelentésében megállapította egy panaszbeadvány vizsgálata során, hogy megfelelő jogalap nélkül állítottak elő és hallgattak ki tanúként a rendőrök egy 14 éves, enyhe értelmi fogyatékos-sággal élő gyermeket, ezzel pedig súlyos visszaállást okoztak. A biztos arra is felhívta a figyelmet, hogy gyermek kihallgatásakor a szülő értesítését és jelenlétének biztosítását még az eljárás halaszthatatlansága miatt sem lehet

mellőzni. Az alapvető jogok biztosa az illetékes rendőrségi és ügyészségi vezetők intézkedését kérte ahhoz, hogy hasonló esetekre ne kerülhessen sor. Az AJB-1655/2018. számú ügyben a biztoshoz forduló panaszos apa beadványában sérelmezte a rendőrség eljárását, mert 12 éves leányát álláspontja szerint indokolatlanul állították elő. Az ombudsman megállapította, hogy a panaszos gyermekének előállítására törvényi feltételek hiányában, jogalap nélkül került sor, ami sértette a gyermek személyes szabadsághoz és emberi méltósághoz való jogát. Az alapjogi biztos felkérte az érintett rendőrkapitányság vezetőjét, hogy a jelentés ismertetésével hívja fel az alárendeltségében működő személyi állomány figyelmét arra, hogy intézkedéseik során – amellett, hogy a gyermekek jogait és védelmüket továbbra is kiemelten kezelik – a rendőrségi törvény rendelkezéseit maximálisan betartva járjanak el.

Egy 2017-es kutatás eredményei azt igazolják, hogy a gyermekbarát igazságszolgáltatásra vonatkozó magyar jogszabályok összhangban vannak az európai uniós jogi normákkal, a jogalkalmazás gyakorlata azonban azt mutatja, hogy a fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszere formális, bürokratikus és hierarchizált, „komoly problémát okoz a képzések, a megfelelő létesítmények, a finanszírozás és a szakemberek hiánya, de gyakran megnehezíti a helyzetet az is, hogy nincs megfelelő érzékenység az eltereléssel, a resztoratív eljárásokkal és a gyermekjogokkal kapcsolatban” (AWAY, 2018).

A magyar jogrendszerben nincs külön törvény az elterelésről; a büntetőjogban (a Büntető Törvénykönyvben¹¹⁶ és a Büntetőeljárásról szóló törvényben¹¹⁷) pedig olyan különböző elterelési formák léteznek, mint a vádemelés elhalasztása, a közvetítői eljárás, a tevékeny megbánás, a megrovás, a próbára bocsátás, a jóvátételi munka, a pártfogó felügyelet, a kábítószer birtoklásával kapcsolatos elterelés és a feltételes ügyészi felfüggesztés.

Az elterelés témakörében nincsenek államilag szervezett képzések (AWAY, 2018). A gyermekeket büntetőeljárásokban képviselő ügyvédek számára nincs külön képzés – két egyetem biztosít speciális posztgraduális képzést a fiatalkorúak igazságszolgáltatásának témájában (lásd a mellékletben).

A szakemberek szerint az elterelés továbbra is új eszköznek számít, és elsősorban az ügyésztől függ, hogy miként alkalmazza a fiatalkorúak ügyeiben. Az elterelés lehetséges jogszabályi szinten csak a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények tekintetében merül fel (Büntető Törvénykönyv 180. §).

A büntető igazságszolgáltatási rendszerrel kapcsolatban az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága legutóbbi ajánlásaiban kifogásolta a büntethetőség alsó korhatárának csökkentését, ám 2016 óta ebben nem történt pozitív változás. Sőt, 2016-tól a terrorcselekmények elkövetőire is a 12 éves minimum korhatár vonatkozik. A fiatalkorú elkövetők száma azonban csökkent.

¹¹⁶ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

¹¹⁷ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

7. táblázat: Bűncselekmények kis- és fiatalkorú elkövetőinek száma (2013–18) (Forrás: ENYÜBS)

Korcsoport	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Kiskorú (0–13 éves)	2 197	1 488	1 375	1 662	1 409	873
Fiatalkorú (14–17 éves)	10 471	8 806	7 872	7 675	6 492	3 405
Összesen	12 668	10 294	9 247	9 337	7 901	4 278

A parlament módosította a Büntető Törvénykönyvet a gyermekekkel szembeni szexuális bántalmazás szigorítása és a gyermekekre vonatkozó fokozott védelem biztosítása érdekében. Ezenkívül 2017-től kezdve a gyermekek sérelmére elkövetett szexuális bűncselekmények miatt elítélteket a gyermekekkel kapcsolatos foglalkozásoktól való eltiltással kell sújtani. Ez a rendelkezés lehetővé teszi, hogy az elítélt személyeket távol tartsák a gyermekektől. Hangsúlyozni kell azonban, hogy a gyermekek elleni szexuális erőszak nagy része rejtett marad, így nem kerül sor az elkövetővel szembeni eljárásra, illetve a kiskorú veszélyeztetése büntett elkövetése esetén a foglalkozástól való eltiltás nem kötelező, csupán egy lehetőség.

2017-ben új, valamint szigorított követelményeket vezettek be a gyermekek otthoni vagy javítóintézetben történő elhelyezése esetére, és ezen a területen új képzési és átképzési programot is kidolgoztak. E változások kiváltó tényezője lehet a bicskei gyermekotthon igazgatója ellen a kiskorúakkal szembeni szexuális erőszak miatt indított eljárás iránti hatalmas médiaérdeklődés.

Az új, 2018. július 1-jén hatályba lépett büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) számos reformot és biztosítékot adott a gyermekek jogainak védelme érdekében. Először szerepel alaki jogi normaanyagban a „gyermekjog” kifejezés, valamint a 18 év alatti személyeket „különleges bánásmódot igénylő személyeknek” kell tekinteni, és így hatékonyabb védelmet nyújtani számukra.

A rendőrségi statisztikák alapján a vidéki rendőrkapitányságok teljesítik a különleges bánásmódot igénylő személy részvételét igénylő eljárási cselekmény elvégzésére szolgáló rendőrségi helyiség kialakításáról, működtetéséről és a használata ellenőrzéséről szóló 13/2018. (VI.12.) IM rendeletben előírt, a gyermekbarát meghallgató szobák tekintetében meghatározott kritériumokat. Az új Be. követelményeinek teljesítése érdekében meghallgató helyiségeket létesítettek, és az eredetileg tervezett 192-ből 186 már működik.

Az új Be. 677. § előírja, hogy a fiatalkorú elleni büntetőeljárást úgy kell lefolytatni, hogy az a fiatalkorú nevelésének, illetve testi, értelmi, erkölcsi és érzelmi fejlődésének előmozdításával biztosítsa a fiatalkorú társadalmi beilleszkedését, és azt, hogy a fiatalkorú ne kövessen el újabb bűncselekményt. A fiatalkorúak védelme azt is jelenti, hogy az új jogszabály kiterjeszti védő szerepét.

Ajánlások

- Annak biztosítása, hogy a menedékkérő, kísérő nélküli és migráns gyermekeket semmilyen körülmények között ne tartsák őrizetben.
- Megfelelő életkormeghatározási eljárás és az ahhoz kapcsolódó képzés kidolgozása a szakemberek számára a menedékjogi eljárások során.
- A büntethetőség alsó korhatárának 12 évről 14 évre emelése, még a legsúlyosabb bűncselekmények esetén is.
- A javítónevelő célú igazságszolgáltatás széles körű alkalmazásának biztosítása a fiatalok elkövetőket érintő ügyekben.
- A bűnelkövető gyermekek számára rendelkezésre álló pszichológusok számának növelése, továbbá reintegrációs intézkedések biztosítása az egyes gyermekek egyedi igényei alapján.

A Gyermekjogi Egyezménynek a gyermekkereskedelemről, gyermekprostitúcióról és gyermekpornográfiáról szóló Fakultatív Jegyzőkönyve érvényesülésének utókövetése

Magyarország egyre inkább az emberkereskedelem áldozatainak származási országaként jelenik meg. Az emberkereskedelemről szóló, az Európai Bizottság által készített legfrissebb statisztikák alapján 2015–16-ban a regisztrált áldozatok állampolgársága szerinti leginkább érintett öt tagállam Románia, Magyarország, Hollandia, Lengyelország és Bulgária volt.¹¹⁸ Az emberkereskedelem növekedését nemcsak a nemzetközi határokon átnyúló, hanem az országon belüli emberkereskedelem is magyarázza. 2017-ben a hatóságok az emberkereskedelem 44 áldozatát azonosították, míg a magyar civil szervezetek kb. 143 áldozatot segítettek: 77 nőt, 26 férfit és 40 kiskorút (bár a nemzeti bünyügyi statisztikák ennél jóval kevesebb áldozatot mutatnak).¹¹⁹

Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének legfrissebb jelentése szerint Magyarország az az uniós tagállam, ahol 2015 és 2016 között a legmagasabbra emelkedett az emberkereskedelem áldozatainak száma; a 2206 regisztrált gyermek áldozat közül 647 volt magyar (Children Deprived, 2019).

Az Amerikai Egyesült Államok emberkereskedelemmel kapcsolatos utolsó jelentése (TIP Report, 2019) elmarasztalata a kormány emberkereskedelem elleni küzdelmét. A jelentés szerint a kormány nem monitorozza megfelelően az emberkereskedelem alakulását a kiszolgáltatott csoportok körében, az áldozatok számára nyújtott szolgáltatások ritkák, nem összehangoltak és nem megfelelőek; mindez különösen igaz a gyermekek és a külföldiek számára nyújtott szolgáltatásokra. A prostitúcióban érintett gyermekeket¹²⁰ elkövetőként és nem áldozatokként kezeli, tettenérés esetén szabálysértés elkövetésével vádolja és bírság kiszabása mellett elzárással is bünteti őket,¹²¹ Ezeknek a gyermekeknek az elzárása 8–20 százalékot tesz ki a prostitúcióval összefüggő bűncselekményekért kiszabott szabadságvesztések teljes arányát tekintve.

¹¹⁸ https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-security/20181204_data-collection-study.pdf (Letöltés ideje: 2019. október 28.)

¹¹⁹ <http://www.iom.hu/migration-issues-hungary> (Letöltés ideje: 2019. június 4.).

¹²⁰ 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről, 172. § „Tiltott prostitúció” és 184. § „Szexuális szolgáltatásra való felhívás tilalma”

¹²¹ <https://www.state.gov/reports/2019-trafficking-in-persons-report-2/hungary/> (Letöltés ideje: 2019. augusztus 15.)

Az alapvető jogok biztosa ismételt vizsgálatot¹²² indított annak feltárására, hogy jelen van-e hazánkban a gyermekprostitúció jelensége, és hogy a gyermekek védelmére hivatott szervek milyen intézkedéseket tesznek akkor, ha találkoznak ezzel a jelenséggel. Az ombudsman hangsúlyozta, hogy az elhúzó rendőrségi eljárások helyett a gyermekvédelmi rendszerben dolgozó állományt kell megerősíteni, és jobban fel kell készülni a veszély felismerésére, valamint fel kell készíteni őket arra, hogy az egyes esetekben a megfelelő időben tehessenek jelentős lépéseket.

A Szabálysértési törvény miatt prostitúción ért gyermekek büntethetősége és az elzárásukkal kapcsolatos szabályozás miatt az Utcajogász 2018-ban az Alkotmánybírósághoz fordult; indoklásuk szerint „(..) A szabálysértési törvény gyermekeket büntető szabálya alaptörvényellenes. A gyermekek minden esetben a prostitúció áldozatai, nem »elkövetői«. A gyermekeknek védelemre és nem büntetésre van szükségük. Ezt támasztja alá az alapvető jogok biztosának frissen nyilvánosságra hozott jelentése is.”¹²³

A civilek és a rendőrség által tartott, az adott témát feldolgozó tréningek és workshopok sokasága miatt változó szintű a szakemberek a gyermekkereskedelemmel kapcsolatos tudása, viszont nincs egységes eljárásrend az emberkereskedelem áldozatainak azonosításához és támogatásához (Vidra és tsai, 2015). Az emberkereskedelemmel kapcsolatos eljárások kis része – 2014-ben csupán az esetek egyharmada (36 százalék) – jutott el vádemelési szakaszba; az eljárások nagy részében megszűnt a nyomozás, vagy az ügyész elutasította a feljelentést. (Sebhelyi, Varga-Sabján, 2016).

A Családbarát Ország (CSBO) nemrégiben indította útjára az emberkereskedelem áldozatainak azonosításáról és kapcsolódó érzékenyítésről szóló, a gyermekvédelmi jelzőrendszer 5000 tagjának szóló képzési programját.

8. táblázat: A prostitúciós eljárásokban érintett sértett vagy elkövető státuszú gyermekek száma

(Forrás: ENYÜBS – Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika)

Korcsoport		2013	2014	2015	2016	2017	2018
Az emberkereskedelem (nyilvántartott) gyermekáldozatainak száma Magyarországon		0	1 (1 lány)	3 (3 lány)	0	3 (3 lány)	0
A prostitúciót elkövető, szabálysértési eljárásban érintett gyermekek száma		n.a.	272 (271 lány, 1 fiú)	101 (100 lány, 1 fiú)	88 (85 lány, 3 fiú)	75 (73 lány, 2 fiú)	59 (59 lány)
A gyermekek (fiatalkorúak) által a prostitúció miatt kiszabott büntetések és egyéb intézkedések típusai	Elzárás	n.a.	53	9	12	5	7
	Büntetés (helyi vagy pénzbeli)	n.a.	67	30	17	28	12
	Figyelmeztetés	n.a.	129	44	42	34	30

¹²² Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-1485/2018. számú ügyben

¹²³ <http://utcajogasz.hu/2018/03/19/gyermeekprostitucio-otvenezres-penzbirsag-a-gyermekek/>

A kormány az elmúlt évben tett lépéseket az emberkereskedelem elleni küzdelem terepén: a Legfőbb Ügyészség iránymutatást adott ki ügyészek számára arról, hogy a kerítések kiskorúak sérelmére elkövetett minősített eseteit emberkereskedelem büntetnének minősített eseteire változtatják (Bárándy, 2019), valamint új szolgáltatásokat indított a kiszolgáltatott helyzetben lévők számára, és elfogadta a nemzeti cselekvési tervet¹²⁴.

Ajánlások

- Pszichoszociális terápia, tanácsadás és csoportterápia biztosítása a potenciális gyermekáldozatoknak.
- Utógondozó otthon létrehozása 18–24 éves fiatalok számára a traumatizáció kezelését, komplex terápiát biztosító szakemberekkel.
- A Büntető Törvénykönyv a gyermekprostitúciót minden esetben gyermekbántalmazásnak tekintse.
- A prostitúcióban érintett gyermekek nem elkövetőként, hanem áldozatként történő azonosítása és ellátása.
- Az azonosítási rendszer átalakítása az emberkereskedelem áldozatainak hatékony felismerése érdekében, beleértve a gyermekvédelem rendszerszintű képzését a gyermekjogok és áldozatok felismerésének, referálásának és ellátásának területén.
- Rendszeres és folyamatos képzés biztosítása egységes képzési anyagokkal és felügyelt személyzettel a gyermekotthonokban.

Ajándék, 13 éves

A Gyermekjogi Egyezmény gyermekek fegyveres konfliktusba történő bevonásáról szóló Fakultatív Jegyzőkönyve érvényesülésének utókövetése

A katonai és hazafias gondolkör és oktatás a kormányzati kommunikációnak is fontos része, ám a középfokú katonai oktatás intézménye többnyire ismeretlen a két kadétképzést leszámítva, amelyek egy budapesti és egy szekszárdi iskolában indultak 2017 szeptemberében. A képzésen elméleti és gyakorlati ismeretek mellett emelt szintű fizikai felkészítést, önvédelmi képzést, lövészetet tanulnak. A képzés elindítását a Honvédelmi Minisztérium azzal magyarázta, hogy szükség van egy kifejezetten a honvédség számára hasznos előképzettséget jelentő, középiskolai, érettségit adó képzési formára, a katonai pálya iránt érdeklődők és ezáltal a tiszti és altiszti utánpótlás létszámának növelésére (Czinkóczi, 2017).

Egy magyar civil szervezet, a Honvédsuli Egyesület katonai szabadidős tevékenységeket szervez 10–18 éves gyermekek számára. Ennek a nem kormányzati szervezet által életre hívott, Hazafias Iskola (Honvédsuli) elnevezésű programnak az a célja, hogy a gyerekek már általános iskolás korban megértsék, hogy „a honvédelem nemzeti létünk egyik alapja.”¹²⁵

A Honvédsuli vezetői – egy pedagógus, egy gyermekjóléti szolgálatnál dolgozó szakember és a francia Idegenlégióban egykor szolgált katona – szándékuk szerint hazafias képzést nyújtanak a fiataloknak. A gyermekek jogai szempontjából a Honvédsulival szemben a legsúlyosabb aggodalom az – ahogyan a honvédelmi nevelés keretében nyújtott állami oktatással kapcsolatban is –, hogy a gyermekek valódi vagy attól jelentősen nem eltérő fegyverekkel és kiképzéssel szerzik-e meg azokat az ismereteket, amelyeket különböző fegyveres konfliktusokban sikerrel lehet alkalmazni. Az is kérdéseket vet fel, hogy ez az „iskola” nem sérti-e a gyermekek jogait olyan szempontból, hogy felnőtt kényszertől és befolyástól mentesen vesznek-e részt a programban, és tisztában vannak-e gyermekjogaikkal.

Meg kell jegyezni, hogy a honvédelmi nevelésért felelős kormánybiztos gyermekjogi szempontból elfogadhatóbb irányba kíván elmozdulni. „A nevelést szeretnénk elvégezni középiskolában, és ha már egyetemista, főiskolás a hallgató, ha egyre inkább

érdeklődik a katonai tevékenység iránt, akkor önkéntes alapon tudását egészíthesse ki. A katonai ismeretek tantárgy 3 kreditpontot ér a felsőoktatásban részt vevő hallgatók tanulmányai során. A KatonaSuli program 2004-ben jött létre, a középiskolákban ez idáig 1052 fiatal választotta, 29-en tettek emelt szintű érettségit. Felsőoktatásban 12 444-en vizsgáztak honvédelmi ismeretek tantárgyból, utóbbiban tehát sokkal több muníció van” (Eriksson Zsófia, 2019).

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságával folytatott utolsó konstruktív párbeszéd során megfogalmazott ajánlás a fegyveres konfliktusokban érintett gyermekekről nemzeti szinten felvett adatgyűjtést kért, ám ezek az adatok a mai napig nem állnak rendelkezésre. A fegyveres konfliktusba bevont vagy abban érintett gyermek fogalma a tényleges harci cselekmények mellett a hordártól a szakácson át a szexrabszolgaként kizsákmányolt gyermekekre is kiterjed. A gyermekeket érintő fegyveres konfliktusok nem Magyarországon zajlanak, de a migrációnak, illetve a katonai szerepvállalásoknak köszönhetően érintik az országot. A Nemzetközi Migrációs Politikát Fejlesztő Központ (ICMPD) 2018-as kutatásában bemutatja azt, hogy a nyugatbalkáni útvonalon érkező, Magyarországon is tartózkodó, illetve áthaladó migráns gyerekek múltját a különböző abúzusok mellett emberkereskedelemben (szexuális kizsákmányolás, kényszerházasságok) és gyerekkatonaságba való kényszerítés jellemzi (Healey, 2019).

A fegyveres konfliktusban részt vevő gyermekek korai azonosítási módszerének hiánya továbbra is problémát jelent, ezért nem áll rendelkezésre azon menedékkérő gyermekek száma, akiket fegyveres konfliktusokban vetettek be vagy toboroztak. Nemzetközi adatok alapján feltételezhetjük, hogy a Magyarországra érkezett, fegyveres konfliktusban részt vevő gyermekek többsége Afganisztánból származik.^{126, 127} Bár vannak olyan kérdések, amelyeket a menekültstátusz meghatározásához lefolytatott interjúk során feltesznek az érintetteknek, a fegyveres konfliktusokban való részvétellel kapcsolatos kérdésekre adott válaszokhoz a menekültügyi törvény szerint sajnos nem lehet hozzáférni. Másrészt a menekültek meghatározásának jogi szabályozása megköveteli, hogy az egész életük során összes érintett fegyveres konfliktusokról kikérdezzék őket annak érdekében, hogy megállapítható legyen, jogosultak-e nemzetközi kiegészítő védelemre.¹²⁸ A fegyveres konfliktusokban való érintettségük mértékével kapcsolatos további részletek ismertetése pedig önvádhoz vezethet. A gyermekek beilleszkedését és rehabilitációját illetően nincs jogalap arra, hogy kedvezőbb bánásmódban, támogatásban vagy támogatásban részesüljenek azon az alapon, hogy résztvevőként előzőleg érintettek voltak korábbi fegyveres konfliktusokban. Menedékkérőként, menekültként vagy kiegészítő védelmet élvezőként kezelik őket.

¹²⁶ Az ENSZ-különmegbízott jelentése: https://childrenandarmedconflict.un.org/virtual-library/?wpv_aux_current_post_id=2680&wpv_view_count=110467-TCPID2680

¹²⁷ Az Eurostat adatai szerint a kíséror nélküli menedékkérő gyermekek száma Magyarországon 2014-ben 605 fő, 2015-ben 8805 fő, 2016-ban 1220 fő, 2017-ben 230 fő, 2018-ban pedig 40 fő volt: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/asylum-and-managed-migration/background>; az UNHCR jelentése szerint „aho-gyan a korábbi jelentésben is, a kíséror nélküli kiskorúak leggyakoribb származási országa Afganisztán, 4800 fővel, ami a fele a 2017-ben benyújtott 8800 kérelemnek. Eritrea ismét a második leggyakoribb származási ország 3500 kérelemmel.” In: <https://www.unhcr.org/5d08d7ee7.pdf>, 49. o.

¹²⁸ „A fegyveres csapatokra utaló bizonyíték hiánya nem csökkenti a védelemben részesülés esélyét.” Azaz a menedékjogi eljárás a veszélyre, illetve a menekülés alapjául szolgáló félelemre koncentrál, nem pedig arra, hogy a kérelmező folytatott-e harci cselekményeket. GUIDELINES ON INTERNATIONAL PROTECTION NO. 12, In: 92. pont.

Adatok hiányában arra vonatkozó információk sem állnak rendelkezésre, hogy áldozatként kezelnék-e azokat a gyermekeket, illetve felnőtteket, akiket gyermekként vontak be harci cselekményekbe. Ez esetben a magyar Btk. el nem évülő háborús bűncselekmények áldozataként tekint rájuk, és biztosítja az elkövetőkkel szembeni nyomozás megindítását.

Az érintett gyermekek terroristaként történő azonosítása azonban felmerül a Btk. módosítása mögötti indokként. A mai fegyveres konfliktusok zöme kisebb fegyveres csapatok által vívott harcokat jelent, és a szemben álló felek könnyen terroristaként nevezik meg egymást. A terrorcselekmények elkövetői korhatárának csökkentése szembe megy a nemzetközi szakirodalommal és kampányokkal. Kiforrott gyakorlat sem a hazai, sem a külföldi állampolgárságú elkövetőkkel szemben nincs, de ezekben az esetekben is garanciát jelenthet a gyermekbarát igazságszolgáltatás elveinek alkalmazása.

A fegyverek gyermekeket fegyveres konfliktusba bevonó államokba történő exportjának törvényi tilalmáról szóló ajánlás nem valósult meg, a haditechnikai termékek gyártásának és a haditechnikai szolgáltatások nyújtásának engedélyezéséről szóló 2005. évi CIX. törvény továbbra is tartalmazza a 2/B2/B szakasz általános szabályát: „(1) az érintett hatóság figyelembe veszi az állam nemzetközi kötelezettségét.” A haditechnikai termékek gyártása és a haditechnikai szolgáltatások nyújtása engedélyezésének részletes szabályairól szóló 301/2005. (XII. 23.) Korm. rendelet előírja, hogy a fegyverértékesítést engedélyező hatóság értesíti az OPAC végrehajtásáért felelős Honvédelmi Minisztériumot. Az ENSZ gyermekek és fegyveres konfliktusért felelős különmegbízottja által adott jelentés („Children and Armed Conflict”, 2019) alapján a gyakorlatban Afganisztán kivételével nem esik egybe azoknak az államoknak a köre, ahol gyermekeket vonnak be fegyveres konfliktusba, illetve ahová Magyarország kézfegyvereket exportál („United Nations Register of Conventional Arms”, 2019).

Ajánlások

- Jogsabályi rendelkezések elfogadása a fegyverek kivételének megtiltása érdekében.
- A Bizottság az utolsó észrevételei alapján gyűjtsön adatokat a fegyveres konfliktusban részt vevő, Magyarországra belépő és itt tartózkodó gyermekekről.

Felhasznált irodalom

- A kormány érdemi tárgyalásokra kényszerült (2019). In: <https://www.mkksz.org.hu/rovatok/rovatok1/hirek/188-a-kormany-erdemi-targyalasokra-kenyszerult-attores-kovetkezhethet> (Letöltés ideje: 2019. augusztus 12.)
- Állami szervek felmondták megállapodásaikat a Helsinki Bizottsággal (2017). In: <https://www.helsinki.hu/allami-szervek-felmondtak-a-megallapodasaikat-a-helsinki-bizottsaggal/> (Letöltés ideje: 2019. október 28.)
- Analysis of the Situation of Children on the Move: Assessing the Capacity and the Adequacy of the Child Protection System in Hungary. Terre des hommes Foundation. In: <https://resourcecentre.savethechildren.net/library/analysis-situation-children-move-assessing-capacity-and-adequacy-child-protection-system> (Letöltés ideje: 2017. október 5.)
- Arnold Petra – Héra Gábor – Mészáros Zoltán – Szabó Ákos (2017): A „KRÍZISKEZELŐ SZOLGÁLATOK FEJLESZTÉSE” elnevezésű, EFOP-1.2.4-VEKOP-16-2016-00001 azonosító számú projekt keretében megvalósuló kutatás eredményeiről. Zárótanulmány. Budapest, 2017. november 11. In: https://www.kapcsoljegybol.hu/files/shares/PDF%20dokumentumok/EFOP124_ZAROTANULMANY_20180119.pdf (Letöltés ideje: 2019. október 28.)
- A kormány érdemi tárgyalásokra kényszerült, áttörés következhet (2019). In: https://www.mkksz.org.hu/rovatok/rovatok1/hirek/188-a-kormany-erdemi-targyalasokra-kenyszerult-attores-kovetkezhethet?fbclid=IwAR01fqVdXRLJrZUEy0u5OvJ5OrO-k1WDTzV1HK2B_qAFsL0Dh5fwBuBn0bo (Letöltés ideje: 2019. augusztus 12.)
- A menekültek miatt nem ratifikálja a Fidesz a nők elleni erőszakról szóló egyezményt (2019), HVG, 2019. június 24. In: https://hvg.hu/itthon/20190624_A_menekultek_miatt_nem_ratifikalja_a_Fidesz_a_nok_elleni_eroszakrol_szolo_egyezmenyt?fbclid=IwAR3VDEm9CoePcWkJ_6daZT6vtu4g4vgW1yv7tyvqAdIKxgd55wC35J1GHkY (Letöltés ideje: 2019. október 30.)
- Assessment by the Lanzarote Committee of the follow-up given by the Hungarian authorities to the recommendations addressed to them further to a visit undertaken by a delegation of the Lanzarote Committee to transit zones at the Serbian/Hungarian border (5-7 July 2017; 2019). In: <https://rm.coe.int/assessment-by-the-lanzarote-committee-of-the-follow-up-given-by-the-hu/168094d2d2> (Letöltés ideje: 2019. október 28.)
- AWAY (2018): Bűncselekményt elkövető fiatalkorúaknál használható elterelések alkalmazásáról és annak tapasztalatairól, Magyarországi Terre des Hommes „Lausanne” Alapítvány, 2018. január 1. In: https://childhub.org/hu/system/tdf/library/attachments/kutatasi_osszefoglalo_webre.pdf?file=1&type=node&id=34036 (Letöltés ideje: 2019. október 28.)

- Balázs P. és mtsai (2015): A koraszülés epidemiológiája Északkelet-Magyarországon. *Gyermekgyógyászat*, 66:166–172.
- Dr. habil. Bárándy Gergely (2019): Emberkereskedelem vagy gyermek sérelmére elkövetett kerítés? – Egy legfőbb ügyészégi iránymutatás értelmezéséről. In: https://ujbtk.hu/dr-habil-barandy-gergely-emberkereskedelem-vagy-gyermek-serelme-re-elkovetett-kerites-egy-legfobb-ugyeszsegi-iranymutatas-ertelmezeserol/#_ftn2 (Letöltés ideje: 2019. október 28.)
- Bass László: *Gyermekes családok Magyarország válságövezeteiben (2014–2017)*. Civil jelentés a gyerekesélyekről, 2014–2017, GYERE, 2019.
- B. Erdős M., Vojtek É., Bognár A. et al.: Az addiktológiai rendszer vizsgálata. Kutatási jelentés. In: szociologia.btk.pte.hu/sites/default/files/4_Dimenzio/kutatasi_jelentes_1228_1.docx (Letöltés ideje: 2018. október 6.)
- Beszámoló az alapvető jogok biztosának és helyetteseinek éves tevékenységéről, 2018, 241. o. In: <https://www.ajbh.hu/documents/10180> (Letöltés ideje: 2019. június 4.)
- Czinkóczi Sándor (2019): Középiskolásoknak indít katonai képzést a kormány, 444.hu, 2017. január 19. In: <https://444.hu/2017/01/19/kozepiskolasoknak-indit-katonai-kepzes-a-kormany> (Letöltés ideje: 2019. október 28.)
- Civil kezdeményezés vesz kísérői ágyakat a kórházaknak. 2018. november 25. In: https://hvg.hu/itthon/20181125_Civil_kezdemenyezes_vesz_kiseroi_agyakat_a_korhazaknak (Letöltés ideje: 2019. október 31.)
- Civil Society Monitoring Report on the Implementation of the National Roma Integration Strategy and Decade Action Plan in 2012 in HUNGARY, 2013, 50. o. In: http://autonomia.hu/wp-content/uploads/2016/04/civil-society-monitoring-report_en.pdf (Letöltés ideje: 2019. augusztus 30.)
- Children and Armed Conflict (2019): Report of the Secretary-General United Nations General Assembly Security Council General Assembly, Seventy-third session, Agenda item 68 (a) Promotion and protection of the rights of children In: <https://www.un.org/ga> (6), (17–31. o.) (Letöltés ideje: 2019. október 28.)
- Children Deprived of Parental Care Found in an EU Member State Other than their Own (2019): A Guide to Enhance Child Protection Focusing on Victims of Trafficking. Handbook. European Union Agency for Fundamental Rights, 2019.
- Children of Austerity. UNICEF, Oxford University Press. 2017. In: https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/Children_of_austerity.pdf, 129. o. (Letöltés ideje: 2019. június 21.)
- Darvas Ágnes (2019): *Jogszabályváltozások, irányok (2014–2017)*. Civil jelentés a gyerekesélyekről, 2014–2017, GYERE, 2019.
- Darvas Ágnes – Mózer Péter – Tánczos Éva (2016): *Szolgáltatások átalakulóban – Pillanatkép 2016 tavaszáról. Párbeszéd – Szociális munka folyóirat*. In: <http://parbeszed.lib.unideb.hu/megjelent/html/585a52d28e115> (Letöltés ideje: 2019. augusztus 26.)

- Domschitz Mátyás (2018): Hallott már a menstruációs szegénységről? Jövő szombaton tehet ellene. 2018. október 5. In: https://index.hu/mindekozben/poszt/2018/10/05/a_menstruacios_szegenyseg_csokkenteseert_kuzd/ (Letöltés ideje: 2019. augusztus 16.)
- Education at a Glance (2018): OECD Indicators In: https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2018_eag-2018-en (Letöltés ideje: 2019. október 16.)
- Egészségügyi helyzet az Európai Unióban. Magyarország, 2017. In: https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/state/docs/chp_hu_hungary.pdf (Letöltés ideje: 2019. július 12.)
- Emberi Jogi Bizottság, Záró megállapítások a magyarországi 6. időszakos rendszeres beszámolóhoz. 2018. május 8., CCPR/C/HUN/CO/6. In: <http://docstore.ohchr.org> (Letöltés ideje: 2019. április 22.)
- Ercse Kriszta – Radó Péter: A magyar közoktatásban zajló privatizáció és annak hatásai. In: <http://www.iskolakultura.hu/index.php/iskolakultura/article/view/32764/32236> (Letöltés ideje: 2019. augusztus 30.)
- Eriksson Zsófia (2019): A tisztelet kultúráját szeretnénk megerősíteni – Interjú dr. Simicskó Istvánnal a hazafias és honvédelmi nevelésről. In: <https://moderniskola.hu/2019/03/a-tisztelet-kulturajat-szeretnenk-megerositeni-interju-dr-simicsko-istvannal-a-hazafias-es-honvedelmi-nevelesrol/> (Letöltés ideje: 2019. október 28.)
- ESPAD-Country specific trends (2015): <http://www.espad.org/report/trends-1995-2015/country-specific-trends> (Letöltés ideje: 2019. július 15.)
- EUROSTAT (2013): Social Protection Statistics – Family and Children Benefits. In: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Social_protection_statistics_-_family_and_children_benefits (Letöltés ideje: 2019. október 5.)
- Farkas Zsombor: A gyerekes családok életkörülményeinek néhány jellemzője 2013–2017 között. Civil jelentés a gyerekesélyekről, 2014–2017, GYERE, 2019.
- Fejes József Balázs – Szűcs Norbert: Az oktatási integráció ügye a 2010-es évek végén. In: uők (szerk): Én vétkem. Helyzetkép az oktatási szegregációról. Motiváció Egyesület, 2018, 11–31. o.
- FURTHER TO A VISIT UNDERTAKEN BY A DELEGATION OF THE LANZAROTE COMMITTEE TO TRANSIT ZONES AT THE SERBIAN/HUNGARIAN BORDER (2017) Committee of the Parties to the Council of Europe Convention on the protection of children against sexual exploitation and sexual abuse In: <https://rm.coe.int/special-report-further-to-a-visit-undertaken-by-a-delegation-of-the-la/1680784275> (Letöltés ideje: 2019. június 3.)
- Gyermekközpontú igazságszolgáltatás. AJBH Projektfüzet. In: http://www.gyermekbantalmas.hu/documents/gyermekkozpontu_igazsagszolgalatas.pdf (Letöltés ideje: 2019. október 28.)

- Gyurkó Szilvia (2018): Gyermekházasságok Magyarországon, minden napra jut egy, WMN, 2018. október. In: <https://wmn.hu/ugy/49583-gyermekhazassagok-magyarorszagon--minden-napra-jut-egy> (Letöltés ideje: 2019. augusztus 30.)
- Hajdu Tamás – Hermann Zoltán – Horn Dániel – Varga Júlia (2017): A közoktatás indikátorrendszere, 2017, MTA Közgazdasági és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Közgazdaságtudományi Intézet, 147. o. In: http://www.mtaki.hu/wp-content/uploads/2018/02/A_kozoktatasi_indikatorrendszere_2017.pdf (Letöltés ideje: 2019. augusztus 30.)
- Herczog Mária és Neményi Mária (2007): Romani Children and the Hungarian Child Protection System [Roma gyermekek és a magyar gyermekvédelmi rendszer], In: http://childhub.org/sites/default/files/library/attachments/551_581_EN_original.pdf (Letöltés ideje: 2019. június 4.)
- Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány, Gyermekjogi jelentés 2016. In: <https://hintalovon.hu/hu/cikk/gyermekjogi-jelentes-2016> (Letöltés ideje: 2019. szeptember 14.)
- Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány, Gyermekjogi jelentés 2017. In: <https://www.hintalovon.hu/hu/gyermekjogi-jelentes> (Letöltés ideje: 2019. augusztus 14.)
- Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány, Gyermekjogi jelentés 2018. In: <https://hintalovon.hu/hu/cikk/gyermekjogi-jelentes-2018> (Letöltés ideje: 2019. augusztus 14.)
- Hodosán Róza – Nyitrai Ágnes (2010): A gyermekvédelem az OSAP tükrében. In: http://epa.oszk.hu/02900/02943/00047/pdf/EPA02943_kapocs_2010_4_07.pdf (Letöltés ideje: 2019. augusztus 14.)
- Housing Review (2015): Housing review of 15 countries in Europe and Central Asia Affordability, Livability, Sustainability. In: https://www.habitat.org/sites/default/files/housing_review_2015_full_report_final_small_reduced.pdf (Letöltés ideje: 2019. augusztus 29.)
- Gábos András és Tóth István György (2019): Gyermek helyzet a gazdasági válság idején és utána. Civil jelentés a gyerekesélyekről 2014–2017, GYERE, 2019.
- Gablini Gábor (2018): A XXI. század szakképzése mint a magyar gazdaság egyik kitörési pontja. *Opus et Educatio*. 3. sz. (260–262. o.). In: http://epa.oszk.hu/02700/02724/00018/pdf/EPA02724_opus_et_educatio_2018_03.pdf (Letöltés ideje: 2019. június 14.)
- A gyermekvédelmi szakellátásban részesülő fiatalok. In: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_fsg013.html (Letöltés ideje: 2019. október 24.)
- Golub, S. and Grandjean, A. (2014): Promoting Equitable Access to Justice for All Children. UNICEF Insights, Issue 1/2014.
- Healy, Claire (2019): The Strength to Carry On: Resilience and Vulnerability to Trafficking and Other Abuses among People Travelling along Migration Routes to Europe. Vienna, ICMPD.

- Hodosán Róza – Nyitrai Ágnes: A gyermekvédelem az OSAP tükrében. In: http://epa.oszk.hu/02900/02943/00047/pdf/EPA02943_kapocs_2010_4_07.pdf (Letöltés ideje: 2019. október 29.)
- Horvath and Kiss vs Hungary, Execution of Judgments, Last exam of the Committee of Ministers, December 2017. In: <http://hudoc.exec.coe.int/eng#%7B%22EXECIdentifier%22:%5B%22004-10905%22%5D%7D> (Letöltés ideje: 2019. június 24.)
- Információ a Családvédelmi Akciótervről (2019): Information on the Family Protection Action Plan is also available via the national telephone customer service hotline: <https://www.kormany.hu/en/ministry-of-human-resources/news/information-on-the-family-protection-action-plan-is-also-available-via-the-national-telephone-customer-service-hotline> (Letöltés ideje: 2019. június 24.)
- Katonáné Pehr Erika (2012): A gyermekbántalmazás nemzetközi megítélése. In: Virág Gy. (szerk.): OKRI Szemle, 2. kötet. Budapest. In: http://okri.hu/images/stories/OKRISzemle2009/OKRISzemle_2011/012_pehr.pdf
- Kopasz Marianna (2017): A családsegítő és gyermekjóléti szolgáltatás integrációjának és az ellátórendszer kétszintűvé történő átalakításának tapasztalatai. TÁRKI Zrt, Budapest, 2017. március 30. In: http://old.tarki.hu/hu/news/2017/kite-kint/20170425_csaladsegito.pdf (Letöltés ideje: 2019. augusztus 14.)
- L. Ritók Nóra: Láthatalan Magyarország. Tea For Rent, 2017, Budapest (129–145. o.).
- L. Ritók Nóra (2019): Gyógyszerek és mélyszegénység. In: https://nyomorszeleblog.hvg.hu/2019/03/23/674-gyogyszerek-es-melyszegenyseg/?fbclid=IwAR1luwEgp0O-5nU8-xqJgHI-4RHM-OvWTUp8yvbLhACcbJR3dUJOv_vGDhDc (Letöltés ideje: 2019. augusztus 16.)
- Mégis legitim a gyerekverés? A Médiatanács elutasította a Hintalovon Alapítvány panaszát (2018). In: <https://szocio.atlatszo.hu/2018/01/15/megis-legitim-a-gyerekveres-a-mediatanacs-elutasította-a-hintalovon-alapítvány-panaszát/> (Letöltés ideje: 2019. október 30.)
- Dr. Mikola Orsolya Irén (2017): Ésszerű alkalmazkodás – Aktuális kérdések a Fogytékosügyi ENSZ-egyezmény monitorozásával kapcsolatban. In: <https://www.jogiforum.hu/hirek/38261> (Letöltés ideje: 2019. augusztus 14.)
- Nem szavazta meg a női egészségügyi termékek áfacsökkentését a Fidesz, 2019. október 30., HVG. In: <https://hvg.hu/gazdasag/20191030> (Letöltés ideje: 2019. október 30.)
- Nemzeti Drog Fókuszpont, 2018-as ÉVES JELENTÉS (2017-es adatok) az EMCDDA számára. In: http://drogfokuszpont.hu/wp-content/uploads/EMCDDA_jelentes_2018_HU.pdf (Letöltés ideje: 2019. július 21.)
- Magyar Nemzeti Felzárkózási Stratégia (2017): Nyomon követési jelentés. In: <http://romagov.hu/download/nyomonkovetes2017/> (Letöltés ideje: 2019. október 16.)
- Oktatási és Képzési Figyelő (2018), Magyarország. Európai Bizottság. In: https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/et-monitor-report-2018-hungary_hu.pdf (Letöltés ideje: 2019. október 21.)

- Önrendelkező életet élni (2017): Kritikai észrevételek a mozgáskorlátozott emberek önálló életvitelének lehetőségeiről, MEOSZ, 18. o.
- Pintér Ádám, Tóth Judit Nikoletta (2016): A bántalmazott gyermekek – Gyermekjogok és gyermekbántalmazás. In: http://real.mtak.hu/55006/1/2017_08-09_847.pdf (Letöltés ideje: 2019. október 30.)
- Radó Péter: A közoktatás szelektivitása mint a roma szegregáció általános kontextusa. In: Fejes-Szűcs i. m. (31–56. o.)
- Részlet a Magyar Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesületének „Veszélyben a gyermekvédelem” című közleményéből (2015). 2015. március. In: http://www.macsgyoe.hu/hirek/aktualitasok/2015-03-20/veszelyben_a_gyerekevedelem_-_macsgyoe_kozlemenye.html (Letöltés ideje: 2019. október 28.)
- Romani Children in State Care in Nógrád County (Hungary) (2017): A Series by the European Roma Rights Center, November, 2017. In: http://www.errc.org/uploads/upload_en/file/romani-children-in-state-care-in-nograd-county-hungary.pdf (Letöltés ideje: 2019. augusztus 29.)
- Roma Inclusion Index 2015, Decade of Roma Inclusion Secretariat Foundation, 45. o. In: <https://www.rcc.int/romaintegration2020/files/user/docs/Roma%20Inclusion%20Index%202015.pdf> (Letöltés ideje: 2019. augusztus 30.)
- Bernard Rorke (2016): Segregation in Hungary: The Long Road to Infringement. ERRC Blog, 30 May 2016. In: <http://www.errc.org/blog/segregation-in-hungary-the-long-road-to-infringement/106> (Letöltés ideje: 2019. június 24.)
- Sebhelyi Viktória – Varga-Sabján Dóra (2016): Az emberkereskedelem kérdésére adott szakpolitikai válaszok az Európai Unió iránymutatásainak tükrében. In: <https://mek.oszk.hu/17600/17616/17616.pdf> (Letöltés ideje: 2019. október 13.)
- Shaun Walker (2019): Hungary: Pithy insults Fly as Anti-Orbán Protesters Resort to Ridicule, Guardian. In: <https://www.theguardian.com/world/2019/jan/21/hungary-pithy-insult-dogs-orban-as-anti-government-protesters-resort-to-ridicule> (Letöltés ideje: 2019. augusztus 14.)
- State of Health in the EU, Magyarország, Egészségügyi országprofil, 2017. In: https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/state/docs/chp_hu_hungary.pdf (Letöltés ideje: 2019. július 15.)
- Szabó Diána: Utazó gyógypedagógiai szolgáltatás a résztvevők oldaláról. A közép-magyarországi régióban végzett interjú vizsgálat tapasztalatai. Iskolakultúra, 25. évfolyam. 2015/5–6. szám, 77. o.
- Szatmári Andrea (2019): A gyermekszegénység és a gyermeki jogok érvényesülése. Megjelenés alatt.
- Szeibert Orsolya (2019): Gyermekházasságok Magyarországon. Kézirat.
- Szenes György (2018): A középfokú szakképzés kívánatos fejlesztési iránya. Opus et Educatio. 3. sz., 293–298. o.

- Magyar Pedagógiai Társaság Szakképzési Kollégiuma: Vélemény a NAT-tervezet szakképzési vonatkozásairól. In: <http://pedagogiai-tarsasag.hu/nat-2030-szakkepzes/> (Letöltés ideje: 2019. augusztus 30.)
- Straight Jackets and Seclusion (2017): Mental Disability Advocacy Centre – May 2017, 28–29. o. In: http://www.mdac.org/sites/mdac.info/files/straightjackets_and_seclusion_-_mdac.pdf (Letöltés ideje: 2019. augusztus 30.)
- Széll Krisztián – Nagy Ádám: Oktatási helyzetkép: iskolai életutak, tervek és lehetőségek. In: Nagy Ádám (szerk.): Margón kívül – magyar ifjúságkutatás 2016. Excen-ter Kutatóközpont, Budapest. In: http://www.ifjusagugy.hu/kotetek/Margon_ki-vul_2016_web.pdf (Letöltés ideje: 2019. augusztus 30.)
- Szivárványcsaládok helyzete 2016–17, Háttér Egyesület, 2017. In: <http://hatter.hu/kiadvanyaink/szivarvanycsaladok-2017> (Letöltés ideje: 2019. augusztus 28.)
- Szülői Hang (2019): The new Hungarian law which chains children to Orban’s regime. In: <https://hungarytoday.hu/hungarian-press-dispute-public-education/> <https://szuloihang.hu/2019/07/03/the-new-hungarian-law-which-chains-children-to-or-bans-regime/> (Letöltés ideje: 2019. augusztus 30.)
- Támogató Szolgálatok Szakmai Felmérése 2015, Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatal. In: <http://szocialisportal.hu/documents/10181/> (Letöltés ideje: 2019. augusztus 14.)
- Te hogy látod? Gyerekjelentés a gyerekjogok helyzetéről, Magyarország, 2019. In: https://hintalovon.hu/sites/default/files/tehogylatod_jelentes_magyar.pdf (Letöltés ideje: 2019. október 14.)
- Terhességmegszakítások (2017), KSH. In: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/terhessegmegsz16.pdf> (Letöltés ideje: 2019. augusztus 14.)
- Tóth Olga (2018): A nők elleni párkapcsolati erőszak Magyarországon. Az elmúlt 20 év kutatási eredményeinek összegzése. SOCIO.HU: TÁRSADALOMTUDOMÁNYI SZEMLE 4:1–28. o. In: https://socio.hu/uploads/files/2018_4/30_toth.pdf (Letöltés ideje: 2019. október 28.)
- TÁMOGATÓ BARÁTOK, TEHETETLEN INTÉZMÉNYEK (2019): Az LMBTQI diákok iskolai tapasztalatai Magyarországon az Országos Iskolai Környezet Kutatás alapján. In: <http://hatter.hu/sites/default/files/dokumentum/kiadvany/iskolai-kutatasi-jelentes-online.pdf> (Letöltés ideje: 2019. október 29.)
- Törvénymódosítási javaslatok, 2019: a legsérülékenyebb menedékkérők szabadításáról és a fogvatartottak éheztetésének megszüntetéséről. In: https://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/torvenymodositas_eheztes_ellen.pdf (Letöltés ideje: 2019. október 24.)
- Trencsényi László (2019): A Kisgyermeknevelési Szakosztály állásfoglalása. A Nemzeti Köznevelési Törvény tervezetének margójára. 2019. július 09. In: <http://pedagogiai-tarsasag.hu/a-kisgyermeknevelési-szakosztály-állásfoglalása/> (Letöltés ideje: 2019. október 29.)

- Válaszoltak Dúró Dóranak: pártoknak semmi keresnivalója a szexuális felvilágosítást végző civilek szabályozásában (2019), HVG. In: https://hvg.hu/itthon/20190326_Valaszoltak_Duro_Doranak_partoknak_semmi_keresnivaloja_a_szexualis_felvilagositast_vegzo_civilek_szabalyozasaban?fbclid=IwAR2Xd8Sfg3mlkZtPXbMZipssfOL-8BvWpBwrkt7U3lf4A_jdnaJ6lax2vcNA (Letöltés ideje: 2019. augusztus 13.)
- Vidra Zsuzsa, Baracsi Kitti, Katona Noémi, Sebhelyi Viktória (2015): Child Trafficking in Hungary: Sexual Exploitation, Forced Begging and Pickpocketing Central European University, Center for Policy Studies (CEU CPS). In: <https://cps.ceu.edu/sites/cps.ceu.edu/files/cps-book-child-trafficking-in-hungary-2015.pdf> (Letöltés ideje: 2019. augusztus 22.).
- United Nations Register of Conventional Arms (2019). In: <https://www.unroca.org/?fbclid=IwAR0N1mJSmsiHymilGb-LF2dodPgFmnfc5CW4h8NqEa3Yg03JXvLQRdadDA> (Letöltés ideje: 2019. október 28.)
- Simon Dávid, Zerinváry Barbara, Velkey Gábor: Az iskolai bántalmazás megjelenése az 5–8. évfolyamos diákok körében: jelenségek és magyarázatok a normál és alternatív tantervű iskolákban, 2015, OFI. In: http://iskon.opkm.hu/admin/upload/Oszszegzo_tanulmany.pdf (Letöltés ideje: 2019. október 28.)

Mellékletek

Áttekintés a Gyermekjogi Egyezmény egyes cikkeiben foglaltakhoz kapcsolódó ombudsmani jelentésekről (2014-2019)

2. cikk

– a hátrányos megkülönböztetés tilalma

- **AJB-6010/2014**

Iskolai szegregáció, jogellenes elkülönítés

A Kormány 2014 novemberében fogadta el a nemzeti köznevelési törvény módosításáról szóló törvényjavaslatot, amely lehetőséget biztosít arra, hogy a nemzetiségi és a vallási, világnézeti tekintetben elkötelezett iskolai nevelés-oktatás szervezése esetében az elkülönítés tilalma alóli kivételek érvényesülésének sajátos feltételeit a Kormány rendeletben állapítsa meg. A vizsgálat célja, hogy feltárja a kormányrendelet „mozgásterét”, s ezzel megelőzhető legyen egy esetlegesen az alapjogi visszaság bekövetkezésének veszélyével is járó jogszabályi környezet kialakítása.

3. cikk (1) bekezdés

– a gyermek legfőbb érdekeinek elsődleges figyelembevétele

3. cikk (2) bekezdés

– a gyermekek számára szükséges védelem és gondoskodás

3. cikk (3) bekezdés

– a gyermekekkel foglalkozó, védelmüket biztosító intézmények

- **AJB-5693/2014**

A kapcsolattartás végrehajtása, ügyintézési határidő elhúzódása

A panaszos édesanya gyermekével való kapcsolattartása ügyében kérte a Hivatal segítségét. Tájékoztatása szerint a járásbírószágon folyamatban van a házassági bontópere, a perben a két kiskorú gyermekük elhelyezéséről, kapcsolattartásáról ideiglenes intézkedéssel döntött a bíróság. A panaszos folyamatosan kérte a kapcsolattartás végrehajtását. Sérelmezte, hogy beadványa benyújtásáig az ügyben egyetlen jogerős döntés sem született.

- **AJB-6124/2014**

Hatósági döntés elmaradása, gyermektartásdíj állami megelőlegezése

A panaszos nagyszülő a gyámhivatal eljárását sérelmezve fordult a Hivatalhoz. A beadvány és a csatolt dokumentumok szerint a gyámhivatal a panaszos kérelmének helyt adva elrendelte a panaszos gyámsága alatt álló unokája után járó gyermektartásdíj állam általi megelőlegezését. A panaszos 2014 júniusában felkereste a gyámhivatalt és írásban kérelmezte a gyermektartásdíj további folyósítását. Sérelmezte, hogy az ügyében beadványa hivatalhoz való benyújtásáig érdemi intézkedés nem történt.

- **AJB-4108/2014**

Gyermek elhelyezése, ügyintézési határidő elhúzóása

A panaszos édesapa kiskorú gyermeke jogerős bírósági döntésen alapuló elhelyezése megváltoztatásának végrehajtása érdekében fordult a Hivatalhoz. A beadvány szerint a járásbíróság jogerősen az édesapánál helyezte el a 7 éves kislányt, mert a bíróság megállapította, hogy az édesanya a gyermeket nem járattja iskolába, így erkölcsi és szellemi fejlődését veszélyezteti. Mivel az édesanya a bírósági ítéletben foglaltakat önként nem teljesítette, az édesapa végrehajtási eljárást kezdeményezett a gyermeke kiadása érdekében. A panaszos több alkalommal próbálta előmozdítani az ügyét és kért segítséget, hogy a szeptemberi tanévkezdésre a gyermek elhelyezése megoldódjon.

- **AJB-1861/2014**

A rendőrségi gyermekmeghallgató szobák alkalmazásának gyakorlati tapasztalatai

A rendőrség nyomozó hatóságainál létesítendő gyermekmeghallgató szobákról szóló rendelet értelmében a Budapesti Rendőr-főkapitányságnak és a megyei rendőr-főkapitányságoknak az illetékességi területükön legalább egy gyermekmeghallgató szobát ki kellett alakítaniuk 2014. január 1-jéig. A 2012-ben kiadott jelentés szerint nem volt elegendő megyénként az egy-egy gyermekbarát kihallgató szoba kialakítása. Az akkor igazságügyi miniszter ezzel egyetértett, jelezte ugyanakkor, hogy az ország gazdasági teherbíró képessége egyelőre nem teszi lehetővé a szobák számának növelését. Erre figyelemmel a jelentés eredményeinek és megállapításainak, ajánlásainak utámkövetése céljából is – hivatalból átfogó vizsgálat indult az el-telt időszak témát érintő kiemelt gyakorlati tapasztalatainak felmérése érdekében.

- **AJB-5001/2014**

Gyámhivatali eljárás elhúzóása

A panaszos fellebbezési eljárás elhúzóását sérelmezve fordult a biztoshoz. E szerint fellebbezést nyújtott be a járási gyámhivatal – gyermekei védelembe vételének fenntartásáról rendelkező – határozata ellen. A panaszos sérelmezte, hogy fellebbezését panasza előterjesztéséig nem bírálták el.

- **AJB-228/2015**

Iskoláztatási támogatás szünetelésének megszüntetése, ügyintézési határidő elhúzóda

A panaszos szülő a Magyar Államkincstár igazgatóságainak iskoláztatási támogatás szüneteltetése megszüntetésével kapcsolatos eljárását sérelmezte. A panaszos sérelmesnek tartotta, hogy panaszának Hivatalhoz történő benyújtásáig az iskoláztatási támogatás szüneteltetésének megszüntetéséről a Kincstár nem hozott döntést.

- **AJB-4710/2015**

Gyámhivatali eljárás elhúzóda

A panaszos nevelt gyermekei gondozási helyének megváltoztatása tárgyában folytatott gyámhatósági eljárást sérelmezve kérte az alapvető jogok biztosának segítségét. A panaszos tájékoztatása szerint a járási hivatal egy fiú testvérpárt helyezett a gondozásába, később azonban a gyermekek gondozási helyét megváltoztatatta. A határozatot a panaszos jogi képviselője útján megfellebbezte. A kormányhivatal első fokon eljárt gyámhatóságot új eljárásra utasította. A panaszos soron kívüliséget kért és sérelmezte, hogy az ügyében a panaszbeadványa benyújtásáig nem történt előrelépés.

- **AJB-3534/2016**

Gyámhivatali eljárások elhúzódaának okai, körülményeinek feltárása

Az egyedi ügyekben folytatott vizsgálatok során számos vizsgált elsőfokú és másodfokú gyámhatóság vezetője jelezte, hogy az ügyintézési határidőt azért nem tudják eljárásuk során betartani, mert a munkatársaik túlterheltek, az ügyforgalomhoz képest kevés a státusz, sokszor pedig a meglévő státuszokat sem tudják megfelelően képzett munkatársakkal betölteni. Figyelemmel arra, hogy kellő létszám és szakértelem hiányában felmerülhet a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszasság gyanúja, és nem érvényesülhet maradéktalanul a gyermek legjobb érdekét szolgáló eljárás elve sem, a jelzett problémakör kivizsgálása, a körülmények feltárása és megalapozott megítélése érdekében az hivatalból vizsgálat indult.

- **AJB-361/2016**

Óvodás korú gyermekek felvételének elutasítása kötelező védőoltás megtagadása miatt

Az ügyben indított vizsgálatnak az volt az alapja, hogy az ombudsman tudomására jutott az a gyakorlat, hogy az óvodák elutasítják a hároméves kort betöltött gyermekek felvételét a védőoltások hiánya miatt. Ugyancsak jelzések érkeztek a kötelező védőoltások megtagadásával összefüggő közigazgatási és szabálysértési hatóságok eljárási gyakorlatával kapcsolatban. Kifogásolták a kötelező védőoltások esetén figyelembe vehető halasztási, mentesítési okok szűkre szabott, rugalmatlan

alkalmazását. A jelentés hangsúlyozza, hogy a védőoltás célja a fertőző betegségekkel szembeni aktív, passzív védettség kialakítása, nem szükségtelen alapjog-korlátozás, mivel alkalmas, szükséges eszköznek minősülnek egyfelől a gyermekek megfelelő testi, szellemi, erkölcsi fejlődésének biztosításához, másfelől az egész társadalomnak fertőző betegségekkel szembeni védelméhez. Az ombudsman szerint alapjogi szempontból aggályos, hogy az óvodák elutasítják az olyan gyermekek felvételét, akik nem kapták meg a kötelező védőoltásokat. A védőoltások beadását az egészségügyi államigazgatási szerv elrendelheti ugyan, de jellemzően csupán pénzbírságot szab ki, ha a gyermek törvényes képviselője nem enged a hatósági felszólításnak. A biztos elemzte a kötelező védőoltások megtagadásával kapcsolatos gyakorlatot, szabályokat, illetve a kezdeményezéseivel az érintett intézmények széles körét szólította meg.

- **AJB-295/2016**

Jelentés egy bántalmazott gyermek ügyében

Az ügyben a biztos sajtóhírek alapján indított vizsgálatot. A hírek szerint egy Zala megyei kistelepülésen édesanyja és nevelőapja éveken keresztül bántalmazta az asszony gyermekét. A híradások szerint a kisfiú bántalmazását az óvoda már 2010-ben jelezte, azonban a gyámhatóság a gyermeket csak 2013-ban vette védelembe. A bíróság 2014 nyarán jóváhagyta a szülők egyezségét, miszerint a gyermeket az édesapja neveli tovább. Tekintettel arra, hogy a panaszbeadványban jelzettek alapján felmerült az érintett gyermeknek a gondoskodáshoz és védelemhez való jogával összefüggő visszásság gyanúja, a biztos hivatalból vizsgálatot indított és számos visszásságot állapított meg a jelentésében.

- **AJB-996/2016**

Gyámhatósági eljárás elhúzódása

Az ügyben a panaszos a gyermeke védelembe vétele ügyében folytatott első- és másodfokú gyámhatósági eljárás elhúzódását sérelmezte. A vizsgálat a késelemet mindkét gyámhatóság esetében igazolta, a biztos az alapjogi sérelmet megállapította.

- **AJB-729/2016**

Jelentés egy gyermekvédelmi ügyben

A panaszos szülők arról számoltak be, hogy kislányukat a gyámhatóság nevelésbe vette, nevelőszülőkhöz helyezte. A panaszosok kifogásolták, hogy gyermekükkel való kapcsolattartásukat rendkívül megnehezíti, hogy a nevelőszülő a lakóhelyüktől 165 km-re lakik. A panaszosok sérelmezték, hogy az időszakos kapcsolattartási kérelmükről a gyámhatóság nem döntött.

- **AJB-2026/2017** Angol nyelvű közlemény

Elsődlegesen anyagi okokból gyermekvédelmi szakellátásba kerülés kérdésének átfogó vizsgálata

A biztos azért indított hivatalból átfogó vizsgálatot, mert fel kívánta tárni, hogy a Gyermekegyleti Egyezményben foglalt garanciák, a gyermeki jogok, az arányosság és a fokozatosság követelménye miként érvényesülnek a gyermekvédelmi szakellátásba vétellel kapcsolatos hatósági eljárások során, hogyan érvényesül az az elv, amely tiltja az elsődlegesen anyagi okból való kiemelését. A jelentés megállapítja: a gyermekvédelmi szakellátásba kerülő gyermekek közül minden harmadikat most is anyagi helyzete miatt emelik ki a családjából. Az ombudsman szerint ezt az aggasztó, a gyermekek jogait sértő intézkedést megelőzéssel, a gyermekjóléti alapellátás és az átmeneti gondozás megerősítésével, valamint az ezeket kísérő szociálpolitikai intézkedésekkel lehetne kezelni. Az alapvető jogok biztosa az emberi erőforrások miniszteréhez fordult ajánlásaival.

- **AJB-439/2017**

Gyámhivatali eljárás elhúzódása

Az ügyben a panaszos édesanya gyermeke veszélyeztetése ügyében fordult az alapjogi biztoshoz. A panaszbeadvány szerint a panaszos 2014 nyarán feljelentést tett a gyermek édesapja ellen, mert az akkor 7 éves kisfiú súlyos pszichés tünetekkel tért haza az egyhetes apai kapcsolattartásról. A panaszos sérelmezte, hogy a rendőrség a gyermek igazságügyi vizsgálatát csak 2015. június 1-jén rendelte el. Kifogásolta azt is, hogy a gyermek törvényes képviselőjének ellátására kirendelt eseti gyám a gyermek érdekében semmilyen tevékenységet nem végzett. A panaszos álláspontja szerint a késedelmesen elrendelt szakértői vizsgálat már nem tudott fényt deríteni a történetekre, és felzaklatta a gyermeket.

- **AJB-1817/2017**

Családi pótlék juttatásának elmaradása

A panaszos szülők az ügyben az első fokon eljáró gyámhatóságnak és a családtámogatási szervnek a családi pótlék folyósítása szüneteltetésének megszüntetésével kapcsolatos eljárását sérelmezve fordultak a biztoshoz.

- **AJB-4846/2017**

Gyámhatósági eljárás elhúzódása

Az ügyben a panaszos édesanya azt kifogásolta, hogy a gyámhatóság a gyermeke védelembe vétele ügyében hivatalból indult eljárást csak három évvel szüntette meg. A rendelkezésre álló információk szerint a gyámhatóság a panaszos gyermekeinek veszélyeztetettségére utaló jelzés alapján a védelembe vételi eljárást megindí-

totta, a gyermekjóléti központtól javaslatot, az iskolától pedagógiai véleményt kért, tárgyalást tartott. A tárgyalást követően a gyámügyi ügyintéző megítélése szerint szükség volt a gyermekjóléti központ családgondozójának további nyilatkoztatására a tekintetben, hogy indokoltnak tartja-e a panaszos idősebb gyermekének védelem vételét is, illetve jelölje meg azon indokokat is, amelyek miatt kéri a panaszos igazságügyi pszichológiai vizsgálatát. Válasz sem erre, sem az ezt követő további 11 megkeresésre nem érkezett. A gyámhatóság csak a gyermekjóléti központ 2017 májusában kelt javaslata alapján tudta megszüntetni a védelembe vételi eljárást. A biztos visszasságokat tárt fel.

- **AJB-5831/2017**

Gyámhatósági eljárás elhúzódása

Az ügyben a panaszos édesanya három gyermeke ideiglenes hatályú elhelyezése kapcsán folyamatban lévő gyámhatósági eljárás elhúzódását sérelmezve kérte az alapjogi biztos vizsgálatát. A panaszos tájékoztatása és a csatolt dokumentumok szerint a gyámhatóság 2017. április 12-én a panaszos gyermekeit ideiglenes hatályú gyermekotthonba helyezte. A panaszos élettársa, egyben a legfiatalabb gyermek édesapja ellen a rendőrség az ombudsmani vizsgálat idején eljárást folytatott. A panaszos elmondása szerint az ideiglenes hatályú elhelyezésről döntő határozat ellen benyújtott fellebbezését az élettársa személyesen adta át a gyámhatóságon, azonban azt a másodfokú hatósághoz nem terjesztették fel. A panaszos sérelmezte, hogy a gyermekek ügyében érdemi döntés a panaszbeadványának az alapjogi biztos hivatalához való benyújtásáig nem született.

- **AJB-75/2018**

A gyermekvédelmi közvetítői (mediációs) eljárás átfogó vizsgálata

A biztos vizsgálata azokat a hiányosságokat és problémákat kívánta feltárni, amelyek a meglévő jogi szabályozás dacára akadályozzák a gyámhatóságok által elrendelhető gyermekvédelmi közvetítői (mediációs) eljárások hatékony és általános alkalmazását. A mediációs mechanizmusok ugyanis számos ügyben képesek lennének segíteni a gyermek legjobb érdekének közös felismerését és érvényesülését. Az ombudsman a visszasságok orvoslása érdekében részletes ajánlásaival a szaktárcák vezetőihez fordult.

- **AJB-1256/2018**

A kórházi ellátásra szoruló gyermekeket kísérő szülők benntartózkodási lehetőségének biztosítása

Intézményenként eltérőek, olykor pedig súlyosan aggályos, indokolatlan korlátozásokat tartalmaznak a kórházakban kezelt gyermekek mellett tartózkodó szülők elhelyezésének feltételei. Ennek hátterében az alapjogi biztos a jogszabályi keretek és a finan-

szírozási szabályok elégtelenségét azonosította. Az ombudsman kivizsgálta a szülők panaszbeadványait és – a szemléletváltás fontosságát kiemelve – a gyermeki jogokat tiszteletben tartó megoldások alkalmazását kérte a kórházak és a szaktárcák vezetőitől.

- **AJB-689/2018**

Gyermektáborok biztonságának vizsgálata

A jelenlegi jogszabályok nem garantálják megfelelően a gyermekek védelmét és biztonságát a magánszektor szereplői által szervezett táboroztatás során. E következtetésre jutott az ombudsman, miután egy szülői panaszbeadvány nyomán megvizsgálta egy táborban bekövetkezett súlyos sérülés körülményeit, és azokból az egyedi ügyön is túlmutató megállapításokat tett. A biztos az emberi erőforrásokért, valamint a fogyasztóvédelemért felelős miniszterhez fordult.

- **AJB-811/2018**

Családi jogállás rendezése iránti eljárás elhúzódása

Az ügyben a panaszos a gyermeke családi jogállásának rendezése iránti eljárás elhúzódását sérelmezve fordult a biztoshoz. A biztos az anyakönyvvezető késedelmes eljárásával összefüggésben megállapította, hogy az anyakönyvi hatóság a panaszos hozzájáruló nyilatkozatának beszerzésével kapcsolatos egyes eljárási cselekményei között kellő ok nélkül hónapok teltek el. Rámutatott, hogy a gyámhatóság elmulasztotta a kötelezettségét: a gyermek családi jogállásának rendezése érdekében hivatalból le kellett volna folytatni az eljárást és tájékoztatni kellett volna a panaszost az eljárás menetéről. A gyámhatóság nem járt el kellő alaposítással, szerepét formalizálva belenyugodott a panaszos ellentmondásos tartalmú, jogilag nehezen értelmezhető nyilatkozatába, jegyzőkönyvezve azt.

- **AJB-807/2018**

Gyámhatósági eljárás elhúzódása

Az ügyben a panaszos a Pest Megyei Kormányhivatal Gyámügyi és Igazságügyi Főosztályának a gyermeke nevelésbe vétele ügyében elhúzódó eljárását sérelmezte, a biztos az ügyben visszásságot állapított meg.

- **AJB-1831/2018.**

Gyámhatósági eljárás elhúzódása

A gyámhatóság jelentős leterheltségére hivatkozva, de kellő jogi indok nélkül két év után bírált el érdemben egy, a kapcsolattartás újraszabályozása érdekében benyújtott szülői kérelmet. Az eljárás elhúzódása miatt az érintett szülő és a gyermek 9 hónapig csak felügyelt formában találkozhatott. Székely László ombudsman kivizsgálta az ezt sérelmező panaszt és arra jutott, hogy nem egyszerű hatósági hiba, hanem alapjogsértő mulasztás történt.

- **AJB-3312/2018**

- **Gyámhatósági eljárás elhúzódása, döntés hiánya**

- Az ügyben a panaszos édesanya a Pest Megyei Kormányhivatal Szentendrei Járási Hivatala Gyámügyi és Igazságügyi Osztályának (a továbbiakban: gyámhatóság) az ideiglenes hatállyal nevelőszülőhöz helyezett gyermekeivel való kapcsolattartása ügyében folytatott eljárását sérelmezve fordult az alapjogi biztoshoz. A panaszos kifogásolta, hogy négy gyermekének a családból történt 2018. február 9-i kiemelése óta a gyámhatóság a két fiatalabb gyermeke szülői kapcsolattartását kérése ellenére nem szabályozta.

- **AJB-304/2019**

- **Gyámhatósági eljárás elhúzódása**

- A panaszos édesanya a másodfokú gyámhatóság elhúzódó eljárását sérelmezve fordult a Hivatalhoz. A kerületi gyámhatóság határozatával szabályozta a panaszos gyermekével való kapcsolattartását. A határozat ellen benyújtott fellebbezést az elsőfokú gyámhatóság elbírálásra 2018. március 6-án felterjesztette a másodfokú gyámhatósághoz. A panaszos beadványában azt sérelmezte, hogy a fellebbezést a másodfokú gyámhatóság nem bírálta el.

- **AJB-605/2019** Angol nyelvű közlemény

- **Újszülött és édesanya együttes elhelyezése**

- A jogállamiság és a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárás elvét, illetve a családi élet tiszteletben tartásához való jogot sérti minden olyan kórházi gyakorlat, amely – a törvényi garanciákat figyelmen kívül hagyva – egészségügyi indok nélkül, külön kérés ellenére elválasztja az újszülöttet az édesanyjától a szülést követő kórházi ellátás során. Az ombudsman a szaktárcához fordult a helyes jogértelmezés és eljárásrend kialakításért.

- **AJB-606/2019**

- **Gyámhatósági eljárás elhúzódása**

- A panaszos édesapa a beadványában sérelmezte, hogy az elsőfokú gyámhatóság szülői felügyeleti jogokat gyakorló szülőként a gyermeke védelembe vételének felülvizsgálata tárgyában indított eljárásról nem értesítette. A panaszos előadta, hogy a tárgyalásra idézést nem kapott, a határozatról nem értesült, így a jogorvoslati jogával nem tudott élni.

- **AJB-272/2019**

- **Gyermek átadásával kapcsolatos végrehajtási eljárás szabályozásbeli és gyakorlati problémái**

A hatályos szabályozás alapján nem lehet gyorsan és gyermekközpontú módon felépíteni, ha az egyik szülő jogellenesen tartja magánál a gyermekét és nem hajlandó őt önként átadni a másik szülőnek. Erre jutott egy panaszügy vizsgálatában az ombudsman. A biztos szerint a szabályozás átgondolásán túl szükség lenne a rendőrség, a bírósági végrehajtók és a gyámhatóságok együttműködésének javítására, valamint egy külön krízisfelkészítésre is. A biztos ajánlásaival három minisztériumhoz, az országos rendőrfőkapitányhoz és a Magyar Bírósági Végrehajtói Kar elnökéhez is fordult.

6. cikk – a gyermek élethez való joga, az életben maradás biztosítása

- **AJB-4239/2016**

Jelentés az éhen halt gyöngyösi kisgyermek ügyében

Az ügyben egy Gyöngyösön éhhalált szenvedett, másfél éves kislány ügyében a gyermekvédelmi jelzőrendszer szereplői eljárásának áttekintésére a biztos ugyancsak hivatalból indított vizsgálatot. Mivel az ügyben a másodfokú gyámhatóság, a Népegészségügyi Főosztály és az EMMI is vizsgálódott, a biztos a hatóságok vezetőitől – az ügyben keletkezett valamennyi dokumentum másolatának egyidejű megküldése mellett az általuk elrendelt vizsgálat eredményéről, az ügyben megtett vagy tenni kívánt intézkedéseikről tájékoztatást kért. Hivatalból folytatott vizsgálata során az ombudsman megállapította, hogy a házi gyermekorvos, a gyermekjóléti központ és a gyámhatóság sorozatos mulasztásai, szakmailag érthetetlen lépései miatt sem sikerült megakadályozni azt, hogy a szülők a gyermeküktől a táplálékot hosszú ideig megvonják, a jelzőrendszeri tagok hibái így közvetve szerepet játszottak a gyöngyösi kisgyermek halálában. Az ombudsman a hasonló tragédiák megelőzésére jelentésében több ajánlást is megfogalmazott.

- **AJB-88/2017** Angol nyelvű közlemény

Halálozás szociális és gyermekvédelmi intézményekben

Az alapvető jogok biztosa szerint az állam nem tesz teljeskörűen eleget kötelezettségének, mert a bentlakásos intézményekben bekövetkezett haláleseteket nem automatikusan követi objektív, szakmai vizsgálat, amely független az elhunyt életkorától és az intézmény fenntartójától. Székely László ombudsman jelentésében az emberi erőforrások miniszterének mielőbbi intézkedését kérte.

9. cikk – a szülőktől való elválasztás

- **AJB-1587/2018** Angol nyelvű közlemény

A felügyelt kapcsolattartás személyi-tárgyi feltételeinek hiányáról

Az alapjogi biztos egy konkrét panasz vizsgálatát hivatalból kiterjesztve megállapította, hogy a család- és gyermekjóléti központokban biztosított felügyelt kapcsolattartások jelenlegi feltételrendszere, szabályozási környezete, az érintett

szervek együttműködése, eljárása is komoly aggályokat vet fel. Az ombudsman az érintett gyermekek és hozzátartozók jogai szempontjából is visszas helyzet mielőbbi rendezése érdekében részletes ajánláslistát küldött a szaktárca és a kormányhivatalok vezetői számára.

11. cikk

– gyermekek törvénytelenes külföldre utaztatása és ott tartása

- **AJB-1299/2018** Angol nyelvű közlemény

A gyermekek jogellenes külföldre vitelének átfogó vizsgálata

A hiányos, bizonytalan magyar szabályok és az azokat követő hatósági gyakorlat nem biztosítja megfelelően, hogy megelőzhető legyen a gyermekek jogellenes külföldre vitele. Mindez sérti az érintett szülők és a gyermekek jogait – állapította meg az ombudsman. Az alapvető jogok biztosa átfogó vizsgálatának jelentésében a szabályozás felülvizsgálatát, az ilyen ügyekkel foglalkozó szakemberek képzését, a külföldre költöző szülők jobb tájékoztatását, valamint a mediáció szélesebb körű igénybe vételét sürgeti.

16. cikk

– a gyermek magánélethez való joga

- **AJB-1249/2016**

Kiskorú terhesség-megszakításával kapcsolatos szabályozás

A vizsgálat kiindulópontja egy betegjogi jogvédelmi képviselő jelzése volt, aki egy egészségügyi beavatkozás, terhesség-megszakítás előtt álló, mindamellert anonimítást is kérő, 16. évét betöltött kiskorú ügye kapcsán fordult a biztoshoz a terhesség-megszakítási kéremlap kitöltését érintő kérdéseivel és jelzésével. Az alapjogi biztos vizsgálata szerint időszerű a 14 és 18 év közötti, korlátozottan cselekvőképes kiskorúak terhesség-megszakításának kérelmezésére és ebben a törvényes képviselő szerepére, nyilatkozatára vonatkozó előírások áttekintése és kiegészítése. Az ombudsman jelentésében arra hívta fel a szaktárca figyelmet, hogy egy ilyen súlyos krízishelyzetben világos, egyértelmű jogi előírások szükségesek, és módszertani útmutatókkal kellene segíteni a családvédelmi szolgálatok és a gyámhatóság munkáját.

19. cikk

– a gyermekek védelme az erőszakkal, támadásokkal szemben

- **AJB-690/2019**

A gyermekek intézményi bántalmazásával szembeni fellépésről

A gyermekek intézményi, iskolai-óvodai bántalmazása súlyos jogsértés: alapjaiban kell megváltoztatni azt a gyakorlatot, amely az ilyen magatartást eltűri, az esetek kivizsgálását halogatja, illetve megszünteti. Mindezt az alapvető jogok biztosa egy

szülői beadvány nyomán kiadott jelentésében fogalmazta meg. A beadványukban a szülők azt panaszolták, hogy gyermeküket az óvónők megalázták, lelki bántalmazásnak tették ki; ezt sérelmező bejelentésükre pedig nem kaptak érdemi választ. Az ombudsman az óvoda és a fenntartó önkormányzat mulasztását állapította meg, de akut rendszerproblémára is figyelmeztetett.

20. cikk

– a családi környezetétől megfosztott gyermek különleges védelme

- **AJB-1384/2014**

A nevelőszülői rendszerről

2011 júliusában egy kormányhatározat fogadta el a Kormány az intézmény férőhely-kiváltásról (de-institucionalizáció) szóló stratégiáját, melyben a gyermekvédelmi gondoskodás vonatkozásában, az intézményi elhelyezéssel szemben egyértelmű preferenciát kap a nevelőszülői ellátás. A jelentés azt vizsgálja, hogy a nevelőszülői rendszer felkészült-e erre a jelentős szemléletbeli és strukturális változásra.

- **AJB-2648/2015**

Speciális gyermekotthonokban a megfelelő szaktudással rendelkező dolgozók hiánya

Állampolgári bejelentés érkezett a Baranya Megyei Gyermekvédelmi Központ Speciális Gyermekotthona működésével kapcsolatban. A beadvány szerint a szigetvári intézményben a gyermekfelügyelők képzettség és gyakorlat nélkül dolgoznak. A beadványozó emellett arról számolt be, hogy több alkalommal is előfordult, hogy a férfi gyermekfelügyelők fizikailag is bántalmazták a gondozott gyerekeket. A névtelen beadványban szereplő jelzés alapján felmerült az intézményben élő, gondozott gyermekek gondoskodáshoz és védelemhez való jogával összefüggő visszásság gyanúja.

- **AJB-1435/2015**

Gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga.

A biztos a megyei látogatása keretében a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Gyermekvédelmi Intézet és Gyermekotthonban helyszíni ellenőrzést tartott. A hagyományos intézménylátogatások helyett, a gyermekvédelem speciális kérdéseiben jártas megyei szakembereket kérte konzultatív tanácskozásra. A megyei vizsgálatához kapcsolódóan szervezett találkozó keretében a munkatársak a gyermekvédelmi szakszolgálat igazgatóját, a gyermekvédelmi gyámi csoport, a nevelőszülői tanácsadó csoport, a gyermekotthonok, a lakásotthonok képviselőit, valamint gyermekjóléti alapellátásban dolgozó szakembereket és a gyermekjogi képviselőt hallgatták meg. A meg-

hallgatás célja a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga érvényesülésének ellenőrzése, továbbá a szaktárca monitorozó-támogató munkacsoport munkájának segítése volt.

- **AJB-2768/2015** Angol nyelvű közlemény

Német gyermekek magyar nevelőszülőknél történő elhelyezése

Németországban állami gondoskodásba vett gyermekek közül többeket Magyarországra, ezen belül Baranya megyébe hoztak és olyan „nevelőszülőknél” helyezték el őket, akiknek szakképzettsége, nyelvtudása nincs. A sajtóban megjelenő hírek szerint, a német gyámügyi hivatal vezetője és ügyintézője „nyerészkedett” az ügyön, azonban az itt elhelyezett gyermekek elhelyezését és ellátását senki sem ellenőrizte. A beszámolókat szerint az idegen nyelvi környezetbe került, valamint súlyosan veszélyeztetett gyermekek a lényegében nem kapták meg a megfelelő oktatást, illetve ellátást.

- **AJB-2316/2016**

A makói gyermekotthon működésének vizsgálata

A Hivatalhoz beadvány formájában jelzés érkezett a makói gyermekotthon működése kapcsán. A jelzés szerint az intézményben komoly működésbeli, valamint a gyermekek teljes körű ellátásában jelentkező problémák vannak. A biztos vizsgálata szerint akadozva és késve érkezik a havi ellátmány és a gyermekek családi pótléka a jelenleg a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ fenntartásában működő makói gyermekotthonba, ráadásul a tárgyi feltételek gyermekintézményhez méltatlanok. Az ombudsman feltárta, hogy a makói többcélú intézmény fenntartóváltásával kapcsolatos bizonytalanság és késlekedés vezetett a működési problémákhoz, így a körülmények javítását és a szabályozás pontosítását is kérte.

- **AJB-130/2016**

A kalocsai speciális gyermekotthon működésének vizsgálata

A biztos egy hozzá érkező bejelentés nyomán hivatalból vizsgálta a kalocsai speciális gyermekotthon működését. Eszerint az otthonban gondozottakat a nevelők, a gyermekfelügyelők rendszeresen bántalmazzák, felpofozzák, kulcsosomóval és ökölrel ütlegelik, rugdossák őket. Bejelentés nyomán kérte az illetékes szervektől a kalocsai speciális gyermekotthon működésének vizsgálatát az alapvető jogok biztosa. A jelentés szerint visszatérő probléma, hogy a speciális otthonban élő gyermekek vagy fel sem ismerik, hogy bántalmazás érte őket, vagy azt enyhén ítélik meg. Aggályos az is, hogy a jelentős fluktuáció miatt a szakdolgozók közül többen nem rendelkeznek megfelelő képzettséggel, és akadozik a gyermekvédelmi gyámok személyes kapcsolattartása a gyermekekkel.

- **AJB-166/2016**

- **Egy budapesti gyermekotthon működésének vizsgálata**

- A vizsgálat a Fővárosi Kossuth Lajos Gyermekotthonban elhelyezett egyik gyermek édesanyja kérelmére indult. A panaszos szerint a gyermekotthonban nincsenek zárható szekrények, a gyermekek ruhaneműit ellopják, a nevelők gyakran alkalmaznak ételmegvonást büntetésként, illetve bántalmazásra is sor került. Tapasztalata alapján az épületben csótányok és poloskák vannak, a lakó- és mellékhelyiségek rossz állapotúak. Tudomása szerint a gondozott gyermekek sokszor a zsebpénzüket sem kapják meg teljes összegben. Az intézményben folytatott vizsgálatok alapján a tárgyi feltételek hiányosságai megállapíthatók voltak. A panaszban jelzett bántalmazást a vizsgálat igazolta.

- **AJB-159/2017** Angol nyelvű közlemény

- **EMMI Zalaegerszegi Gyermekotthonának vizsgálata**

- A biztos a hozzá érkező bejelentés nyomán vizsgálta az EMMI Zalaegerszegi Gyermekotthonának működését. A panaszbeadvány szerint a gondozott gyermekek ellátását nem biztosítják, őket az intézményben rendszeresen bántalmazzák, és egyes szakdolgozók szexuális kapcsolatot is létesítenek velük. A gyermekjogi képviselővel és a gyermekvédelmi gyámmal a gyermekek nem beszélhetnek négy szemközt, ugyanis látogatásukkor egy nevelő vagy egy gyermekfelügyelő mindig jelen van. A biztos elrendelte a Gyermekotthon komplex, helyszíni szemlét is magában foglaló vizsgálatát. A vizsgálat komoly konkrét és rendszerszintű alapjogi visszásságokat tárt fel a Zalaegerszegi Gyermekotthon működése kapcsán, illetve az ott gondozott gyermekekkel való bánásmód terén. Az ombudsman jelentésében ezért több intézkedést is kezdeményezett a helyzet mielőbbi megoldása érdekében.

- **AJB-273/2017**

- **A Bicskei Kossuth Zsuzsa Gyermekotthon működésének vizsgálata**

- A biztos sajtóhírek alapján hivatalból utóvizsgálatot folytatott a bicskei Kossuth Zsuzsa Gyermekotthonban. Az ombudsman e tárgyban 2012-ben folytatott vizsgálatot: akkor az igazgató ellen – az intézmény fenntartójának jelzése alapján – rendőrségi eljárás indult, melyet a nyomozó hatóság 2012 nyarán megszüntetett. A vizsgálat feltárta, hogy az érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogát sértette, hogy a velük foglakozó szakemberek nem, vagy késve jelezték a gondjaikra bízott gyermekeket érintő szexuális bántalmazás gyanúját. A jelentésben a biztos megállapította, hogy az érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz fűződő joga közvetlen veszélyét idézi elő, ha a tanúként történő meghallgatásukkor törvényes képviselőtük a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított intézményvezetővel munkajogi függőségi viszonyban álló személy látja el.

- **AJB-865/2017**

A szakellátásba került sajátos nevelési igényű gyermek ellátásáról

A biztoshoz forduló szülő sérelmezte, hogy a gyámhatóság négy gyermeke ideiglenes elhelyezéséről döntött: Őket a pilisi gyermekotthonban helyezte el. A gyámhatóság egy évvel később a gyermekek nevelésbe vételéről hozott határozatot, amivel szemben a panaszos fellebbezést nyújtott be a fővárosi gyámhatósághoz, de nem kapott választ. Sérelmezte, hogy a Gyermekotthon nem biztosítja gyermekei számára a szakmai véleményben rögzítettek szerinti nevelést-oktatást, mivel nem rendelkezik gyógypedagógiai osztállyal.

- **AJB-3292/2017**

Jelentés egy gyermekotthon vezetője ellen panasz vizsgálatáról

A biztos állampolgári bejelentés alapján a Bólyai Gyermekotthoni Központ Húvösvölgyi Gyermekotthonának működését vizsgálta. A beadványnak a Gyermekotthon dolgozóinak jelentős fluktuációjára vonatkozó jelzését a vizsgálat igazolta, a pszichológusi státuszt azonban sikerült betölteni. A Központ igazgatója a fluktuáció mérséklése érdekében intézkedéseket tett. A gyermekek legjobb érdekének megfelelő eljárás kapcsán a biztos kiemelte, hogy a gyermekvédelmi törvény a gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő gyermek jogaként nevesíti az állandóságot, az érzelmi biztonságot nyújtó gondozásban, nevelésben való részesülést. A biztos megállapította, hogy a jelentős fluktuáció miatt csorbul az érintett gyermekek állandósághoz és érzelmi biztonsághoz fűződő joga, ez pedig a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárás elvével, valamint a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz fűződő jogával összefüggő visszásságot okozzon.

- **AJB-299/2019**

Zalaegerszegi Gyermekotthon működésének utóvizsgálata

A biztos 2018 novemberében hivatalból, a helyszíni ellenőrzés keretében tekintette át a korábbi ajánlásai nyomán a Zalaegerszegi Gyermekotthon működését, az ott nevelkedő gyermekek jogainak érvényesülését. Az ombudsman látott ugyan az intézményben kisebb előrelépéseket, azonban további komolyabb intézkedések szükségesek. A tárgyi feltételek, az oktatási lehetőségek, az étkeztetés kapcsán korábban feltárt problémák ugyanis az utóvizsgálat időpontjában is fennálltak, azokat nem orvosolták megfelelően.

- **AJB-13/2019**

Nevelt gyermek után járó nevelőszülői díjazás elmaradása

2018 novemberében állampolgári bejelentés érkezett a Csillagösvény Szociális Segítő Egyesület Nevelőszülői Hálózatnál elhelyezett gyermekek veszélyeztetettsége ügyében. A beadvány szerint az egyik nevelőszülőnél négy gyermeket helyeztek

el, a kihelyezést követően a nevelőszülőnek hónapokat kellett várnia arra, hogy a gyermekek ellátására fordítandó nevelési díj, a nevelőszülő díjazása rendszeresen megérkezzen. Az elmaradt járandóságait több részletben fél év alatt kapta meg. A nevelőszülő akkor ezt kezdeti nehézségnek tekintette, türelmes volt, a tartalékait élte fel. A panaszbeadvány szerint a gyermekek után járó családi pótlék folyamatosan érkezik a nevelőszülőhöz. A nevelőszülői hálózat működtetője a nevelőszülőnek fizetést utoljára 2018. augusztus 13-án, nevelési díjat pedig 2018. szeptember 14-én utalt át. A jelentős késedelemmel utalt fizetés és nevelési díj a nevelőszülői hálózatban dolgozó többi nevelőszülőt is érinti.

21. cikk

– a gyermek érdekeinek védelme az örökbefogadás során

- **AJB-485/2017**

Jelentés egy örökbefogadási eljárás megghiúsulásáról

A tisztességes eljáráshoz való jog és az egyenlő bánásmód sérelmét állapította meg az alapvető jogok biztosa egy azonos nemű párcapcsolatban élő személy örökbefogadási ügyének vizsgálata során. Az ombudsman szerint a gyermekvédelmi gyám önkényesen döntött, a gyámhatóság pedig mulasztott. Az ombudsman szerint az örökbefogadás egyes szabályait is felül kell vizsgálni, ezért a szaktárca intézkedését is kezdeményezte.

- **AJB-485/2017** Angol nyelvű közlemény

Azonos nemű párcapcsolatban élő személy örökbefogadási kérelmének elutasítása

A tisztességes eljáráshoz való jog és az egyenlő bánásmód sérelmét állapította meg az alapvető jogok biztosa egy azonos nemű párcapcsolatban élő személy örökbefogadási ügyének vizsgálata során. Székely László szerint a gyermekvédelmi gyám önkényesen döntött, a gyámhatóság pedig mulasztott. Az ombudsman szerint az örökbefogadás egyes szabályait is felül kell vizsgálni, ezért a szaktárca intézkedését is kezdeményezte.

- **AJB-3481/2017**

Az örökbefogadó és az örökbefogadott közötti életkori különbség meghatározásáról és a nevelőszülői örökbefogadás lehetőségéről

Nem okoz alapjogi visszásságot, hogy az örökbefogadó legfeljebb 45 évvel lehet idősebb az örökbefogadott gyermeknél, illetve az sem, hogy a nevelőszülő nincs eleve előnyben a nála nevelkedő gyermek örökbefogadási eljárásában. Panaszbeadványokat kivizsgálva erre jutott az alapvető jogok biztosa. A biztos ugyanakkor a konkrét ügyek tapasztalatai nyomán több intézkedést is javasolt a gyakorlat bizonytalanságainak kiküszöbölésére, a félreértések megelőzésére, végső soron a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárás garantálására.

- **AJB-1365/2018**

Jelentés a nevelőszülői örökbefogadásról

Az ügyben a panaszos nevelőszülőként szeretne volna örökbe fogadni a nála nevelkedő kisgyermeket, de örökbefogadásra alkalmatlan minősítést kapott. Sérelmezte, hogy a fellebbezéssel kapcsolatban téves tájékoztatást kapott, továbbá azt is, hogy a gyermeket jogszabályellenesen nyilvánították örökbefogadhatónak, annak ellenére, hogy vér szerinti szülője rendszeresen tartott vele kapcsolatot, illetve azt is, hogy ezt követően túlságosan gyorsan adták örökbe: napok alatt kihelyezték a leendő örökbefogadó családnak a kötelező gondozásába. A biztos – korábbi vizsgálatának megállapításait is idézve – rögzítette a nevelőszülői örökbefogadásról korábban írtakat, és hangsúlyozta, hogy az az örökbefogadás esetén semmilyen előny vagy előjog nem illetheti a nevelőszülőket a náluk nevelkedő gyermekek esetleges örökbefogadása során.

- **AJB-595/2019**

Jelentés a nevelőszülői örökbefogadásról

Egy nevelőszülő fordult panaszbeadvánnyal a Hivatalhoz örökbefogadás meghiúsulása miatt. A panaszos előadta, hogy örökbe szeretne volna fogadni a nála nevelkedő gyermeket, és e kérelmét – még a gyermek jogerős örökbefogadhatóvá nyilvánítása előtt – bejelentette a megyei TEGYESZ számára. Sérelmezte, hogy a gyermek gyermekvédelmi gyámja kezdetben még szóban támogatta az örökbefogadást, de álláspontját a gyermek örökbefogadhatóvá nyilvánítását követően megváltoztatta. A megyei TEGYESZ más örökbefogadó családot keresett a gyermek számára annak ellenére, hogy a gyermek vér szerinti szülőjének kifejezett kérése volt az, hogy a gyermeket a nevelőszülő fogadja örökbe. A biztos korábbi vizsgálata megállapításait idézve rögzítette a nevelőszülői örökbefogadásról korábban írtakat, és hangsúlyozta, hogy az az örökbefogadás esetén semmilyen előny vagy előjog nem illetheti a nevelőszülőket a náluk nevelkedő gyermekek esetleges örökbefogadása során.

- **AJB-617/2019**

Nemzetközi örökbefogadással kapcsolatos ügy vizsgálata

Egy külföldi állampolgárságú házaspár azzal fordult a biztoshoz, hogy nem kaptak megfelelő tájékoztatást, a különböző magyar szervektől egymásnak ellentmondó tartalmú tájékoztatást kaptak két, általuk megismert, magyar állampolgárságú gyermek nemzetközi örökbefogadásának, illetve családba fogadásának lehetőségéről. Sérelmezték, hogy a megkeresett szervek késlekedéssel vagy egyáltalán nem válaszolnak, és emiatt sérült a gyermekek legfőbb érdeke. Előadták, hogy ugyan a gyermekeket nem fogadhatják örökbe a rájuk vonatkozó holland jogszabályok miatt, álláspontjuk szerint a családba fogadásnak teret kellene engedni, és ezt a Hágai Egyezmény értelmében a magyar jogszabályoknak is lehetővé kéne tenniük.

22. cikk

– a menekült gyermek helyzetének elismeréséhez való joga

- **AJB-1235/2016**

Menekült gyermekek jogai, határozással kapcsolatos büntető-eljárásjogi kérdések vizsgálata

A Gyermekjogi Civil Koalíció egyes tagjai nevében az UNICEF Magyar Bizottsága beadvánnyal fordult hivatalhoz annak érdekében, hogy a büntetőeljárásról szóló törvény határozással kapcsolatban elkövetett bűncselekmények miatt indítható eljárások különös szabályait megállapító rendelkezéseinek alkotmányossági, illetve a nemzetközi emberi jogi követelményeknek való megfelelés szempontjából történő vizsgálatát kezdeményezze a fiatalok terheltek alapvető jogaira figyelemmel.

23. cikk

– a fogyatékossgal élő gyermekek jogainak védelme

- **AJB 343/2015** Angol nyelvű közlemény

A sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztéséről

Több panaszbeadvány érkezett a Hivatalhoz, amelyben a szülők azt sérelmezték, hogy sajátos nevelési igényű, integráltan nevelhető, oktatható gyermekük nem részesül – megfelelő szakember hiánya miatt – a nevelési tanácsadó, illetve a szakértői bizottság által javasolt fejlesztő nevelésben, oktatásban. Egyes gyermekeknél a fejlesztő ellátás akár fél, egy évig tartó kiesése jelentős visszaesést okoz az egészségi és fejlettségi állapotukban.

- **AJB-3010/2015**

Sajátos nevelési igényű gyermek óvodai ellátásának vizsgálata

A panaszos szülő egy budapesti óvoda eljárását sérelmezte. Beadványában kifogásolta, hogy az óvoda nem biztosította gyermeke számára az állapotának megfelelő ellátást. Előadta, hogy a gyermeknél a szakértői bizottság hiperkinetikus magatartászavart állapított meg, ezzel egyidejűleg javasolta a gyermek integrált nevelését és a gyermek csoportjában gyógypedagógiai asszisztens igénybevételét a személyre szabott és a szakvéleményben megfogalmazott ajánlott fejlesztések mellett. Gondot okozott azonban, hogy a gyermek csoportjában nem volt folyamatosan jelen az asszisztens, mivel helyettesítenie kellett más csoportban. Pedagógusi figyelem hiányában gyermeke 2014 októberében egymás után két alkalommal átmászott az óvoda kerítésén is, majd ezt követően az óvónők olyan fegyelmezési módszereket alkalmaztak, melyek nem voltak figyelemmel a gyermek sajátos nevelési igényeire (pl. bezárták a trambulínba). Jelezte azt, hogy hiába fordult az óvoda vezetőjéhez, a problémák nem, vagy csak átmenetileg oldódtak meg, a fenntartó pedig a kérelemre nem válaszolt.

- **AJB-1201/2016**

A gyermekvédelmi szakellátásban élő kettős szükségletű gyermekek ellátásának átfogó vizsgálata

A biztos hivatalból átfogó vizsgálatot indított a gyermekvédelmi szakellátásban élő kettős szükségletű, azaz a különleges (tartósan beteg és/vagy fogyatékossgal élő) és speciális (súlyos magatartási problémás, súlyos pszichés tüneteket mutató, pszichoaktív szerhasználó) szükségletet egyidejűleg mutató gyermekek ellátása tárgyában. Az ombudsmani vizsgálat célja az volt, hogy feltárja, hogy a Gyermejjogi Egyezményben foglalt garanciák, illetve a gyermekvédelmi törvény által meghatározott speciális gyermeki jogok miként érvényesülnek az intézmények gyakorlatában. Az átfogó, helyszíni vizsgálat sorozatra épített vizsgálat komoly, rendszerszintű problémákat, hiányosságokat tárt fel a szakellátásban élő kettős szükségletű gyermekek, valamint a gyermek- és ifjúságpszichiátriai, addiktológiai betegellátás helyzetében. Az ombudsman szerint a kiszolgáltatott gyermekek és családjaik jogainak védelme érdekében nem tűr halasztást a tárgyi és személyi feltételek, a hozzáférhetőség és a szakmaközi együttműködés javítása, így a gyermekek érdekével ellentétes kényszerpályák csökkentése.

- **AJB-1782/2016**

Korai fejlesztési igényű gyermek ellátása

Az ügyben a panaszos azért fordult a biztoshoz, mivel gyermekének korai fejlesztését 2015-ig a Dr. Török Béla Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény (EGYMI) látta el, de a szakértői bizottság a felülvizsgálatakor már nem jelölhette ki ezt az intézményt. A fenntartó KLIK ugyanis megszüntette az intézményben a korai fejlesztés feladat ellátását. A gyermek számára – hasonlóan az EGYMI által ellátott többi kisgyermekhez – a lakóhely szerint illetékes szakszolgálatot jelölték ki, ahol azonban a szülők – a megszokott színvonal helyett – komoly ellátási hiányosságokkal találták szembe magukat, ezek feltárása irányult a vizsgálat.

- **AJB-1672/2017**

Súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók oktatáshoz való joga

A magyar állam jelenleg nem tesz eleget a kiszolgáltatott, súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók megfelelő színvonalú és hozzáférhető oktatásával kapcsolatos alkotmányos feladatainak, nemzetközi jogi kötelezettségeinek – állapította meg az alapvető jogok biztosa. A jelentés szerint egyszerre szükségesek alapvető információk, ismeretek és a szabályozás, valamint a személyi és tárgyi feltételrendszer felülvizsgálata annak érdekében, hogy meg lehessen állítani e tanulók oktatásának teljes kiüresedését.

- **AJB-494/2017** Angol nyelvű közlemény

Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelése

Az ügyben az ombudsman a sajátos nevelési igényű gyermekek befogadó, személyre szabott óvodai nevelésének szükségességére hívta fel a figyelmet a jelenlegi helyzetet elemezve. A vizsgálat feltárta, hogy a hazai köznevelés rendszerében nem érvényesül az a követelmény, hogy a sajátos nevelési igényű (SNI), fogyatékossgal élő óvodásokat inkluzív, befogadó módon, tehát az ő különleges igényeik szerint neveljék. A köznevelési törvény és az Országos Fogyatékossgügyi Program szabályozása nem kapcsolódik egymáshoz, és hiányoznak a személyi feltételek is. Az ombudsman ennek megállapítása és egyedi panaszügyek visszas helyezeteinek megoldására tett ajánlásai mellett a szaktárca intézkedését kérte.

- **AJB-1837/2017**

Mulasztások és jogsértő gyakorlatok a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásához való hozzáférésében

Szakemberhiány, az iskolába való eljutás ellehetetlenülése, kézbesítőnek használt szülők – néhány példa az integráltan nevelhető, sajátos nevelési igényű tanulók oktatáshoz és fejlesztéshez való hozzáféréséről lefolytatott ombudsmani vizsgálat megállapításai közül. Az ombudsman a konkrét ügyekben és rendszerszinten jelentkező alapjogi visszásságok megoldására mielőbbi intézkedéseket kezdeményezett az oktatásért felelős tárcánál és a fenntartó Klebelsberg Központnál.

- **AJB-371/2017**

A sajátos nevelési igényű gyermekeket fogadó óvoda „nyári szünete”

Az ügy vizsgálata során az alapjogi biztos megállapította, hogy egy sajátos nevelési igényű gyermekeket fogadó intézményben aggályos és jogsértő módon tartottak az iskolaival párhuzamosan „óvodai szünetet”, annak előkészítése, illetve megszervezése során pedig az alapvető jogi garanciákat is figyelmen kívül hagyták. Az ombudsman az érintett szülők, gyermekek jogainak védelmében a jogszerű gyakorlat helyreállítását kezdeményezte.

- **AJB-1954/2018.**

Beszéd fogyatékos gyermek fejlesztésének elmaradása

A fogyatékossgal élő tanulók jogainak védelmére, a rájuk vonatkozó garanciális szabályok betartásának fontosságára hívta fel a figyelmet az ombudsman jelentésében. Egy beszéd fogyatékos, sajátos nevelési igényű tanuló egy éven át nem részesült megfelelő fejlesztésekben, miután szülei a szakértői bizottság kihagyásával a kijelölt intézményhez képest más iskolába írták be, az új iskola álláspontja szerint pedig a szakértői véleményben foglaltak nem segítették volna a gyermek fejlődését.

- **AJB-307/2019**

A Tornanádaskai speciális lakásotthonok és a tagiskola működésének súlyos problémáiról és a szükséges intézkedésekről

Súlyos visszasságokat tárt fel a biztos vizsgálata a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Tornanádaskán található speciális lakásotthonok és a tagiskola működése és állapota kapcsán. Az intézményekben elszigetelten, sivár, lepusztult körülmények között nevelkednek, tanulnak a családjukból kiemelt, fogyatékossgal élő gyermekek. Az ombudsman ajánlásaiban javasolta, hogy a gyermekeket nevelőszülőknél, méltó lakásotthonokban helyezték el, illetve azonnal fordítsanak megfelelő forrásokat a személyi és tárgyi feltételek megteremtésére.

24. cikk

– az egészséghez való jog

- **AJB-640/2018** Angol nyelvű közelmény

A várandósgondozással kapcsolatos jogi kötelezettségek és jogkövetkezmények egyértelművé tételének szükségessége

Ellentmondásos és bizonytalan, hogy a várandósgondozás körében pontosan mely szűrő- és laboratóriumi vizsgálatok kötelező jellegűek, amelyek elmulasztásához akár súlyos jogkövetkezmények társulhatnak. Ezt állapította meg hivatalbóli vizsgálata során Székely László ombudsman, aki a szabályozás egyértelműsítését, valamint a jelenlegi aggályos gyakorlat megszüntetését kérte.

- **AJB-886/2018**

Jelentés a vízi sportok edzéseikor alkalmazott hypoxiás edzésmódszer alkalmazásának kockázatairól és annak megelőzéséről

Az alapjogi biztos vizsgálata feltárta, hogy a 15 év alatti sportolóknál jelenleg fokozott kockázatot jelent a vízilabda, a szinkronúszás és az úszás edzések során használt hypoxiás edzésmódszer. Szükséges az érintett edzők megfelelő felkészítése a módszer alkalmazásának veszélyeire, a biztonsági intézkedések megtétele, tájékoztató anyagok készítése. Az ombudsman a sportért felelős tárcának, a Testnevelési Egyetem rektorának és az érintett szakági sportszövetségek vezetőinek küldte meg ajánlásait.

- **AJB-793/2019**

Jelentés a koraszülött ellátás budapesti helyzetéről és gyakorlatáról

Jelentős tárgyi-személyi és alapvető szemléletbeli különbségeket tapasztalt az alapjogi biztos két fővárosi koraszülött intenzív osztály működésének körülményeiben, gyermekközpontú megoldásaiban. Az ombudsman egy szülői panaszbeadvány alapján folytatott vizsgálatot és részletes ajánláslistával fordult az intézményvezetőhöz és a szaktárcához a konkrét, valamint rendszerbeli visszasságok mielőbbi megoldása érdekében.

26. cikk

– a gyermekek joga a szociális biztonsághoz

- **AJB 1273/2018**

A bejelentett lakcímmel nem rendelkező családok gyermekvédelmi, szociális támogatáshoz való tényleges hozzájutásának helyzete

Az utóbbi évek szabályozási előrelépéseinek dacára még mindig nem garantált megfelelően, hogy a valamely okból állandó lakcímre bejelentkezni nem tudó, rászoruló családok másokkal azonos módon, akadályoktól mentesen hozzájussanak a nekik járó ellátásokhoz. Az ombudsman jelentésében részletes ajánlásokat fogalmazott meg, amelyeket megküldött az érintett szaktárcák, intézmények és szakmai szervezetek vezetőinek.

27. cikk

– a gyermekek kellő életszínvonalának, fejlődésének biztosítása

- **AJB-1018/2016**

Rászoruló gyermekek iskolai szünetben való közétkeztetésének átfogó vizsgálata

Az alapvető jogok biztosa szerint a szociális gyermekétkeztetés korábbi szabályozásához képest előrelépést jelentenek a 2016. január 1-jén életbe lépett új előírások. Az ombudsman ugyanakkor átfogó vizsgálata nyomán további lépéseket, korrekciókat vár a szaktárcától a hozzáférés biztosítása érdekében, a speciális étkeztést igénylő tanulók, illetve a bölcsőde híján ellátás nélkül maradó gyermekek számára. A biztos a Miniszterelnökséget vezető miniszterhez fordult és javasolta, hogy a kormányhivatalok útján valamennyi helyi önkormányzatot tájékoztassa a speciális étkezési igényű gyermekek szünidei ellátásának kötelező jellegéről.

- **AJB-3378/2017**

Jelentés egy lisztérzékeny óvodás közétkeztetéséről

Az ügyben a biztos egy lisztérzékeny óvodás gyermek speciális étkezési igény szerinti közétkeztetése biztosításának kérdését járta körül. Megállapította, hogy jogsértő módon járt el egy nyugat-magyarországi város önkormányzata akkor, amikor a fenntartásában működő 81 óvodában nem biztosította a speciális étkezési igényű kisgyermek számára a diétás közétkeztetést.

28. cikk

– a gyermek oktatáshoz való joga, fegyelmezés

- **AJB-1027/2015**

A külföldi állampolgárságú gyermekek tankötelezettségének magyarországi teljesítése és oktatáshoz való joguk érvényesülése

Panaszbeadványok és más jelzések érkeztek a Hivatalhoz arról, hogy a hazánkban munkát vállaló külföldi, elsősorban román állampolgárságú személyekkel együtt itt tartózkodó gyermekek számos esetben nem vesznek részt a koruk szerint esedékes

iskolai oktatásban, vagyis nem járnak iskolába Magyarországon. A külföldi állampolgárságú szülők arra hivatkoznak, hogy rájuk a hazájuk szerinti oktatási rendszer szabályai vonatkoznak, gyermekük e szabályok szerint, vagyis például magántanulóként végzi iskolai tanulmányait. A tapasztalatok szerint a valóságban ugyanakkor az érintett családokban a gyermekek sem Magyarországon, sem az állampolgárságuk szerinti országban nem tesznek eleget tankötelezettségüknek. Az átfogó vizsgálat alapvető célja annak feltárása volt, hogy az Egyezmény 28. cikkében foglalt garanciák miként érvényesülnek a magyar gyakorlatban.

- **AJB-3339/2014**

Oktatási intézet elleni panasz, a tankötelezettség teljesítése

Egy édesanya fordult a Hivatalhoz a tankötelessé vált gyermeke iskolai beiratkozása ügyében. Előadta, hogy a gyermeket egy XI. kerületi általános iskolába kívánta beíratni, amelynek felvételi körzetében van lakóhelyük és ahová a gyermek nagyobb testvére is jár. Az igazgató a gyermek felvételi kérelmét azonban hely hiányában elutasította. A döntéssel szemben az édesanya jogorvoslati kérelmet nyújtott be a fenntartóhoz, a kerületi tankerülethez, amely szerv az iskola igazgatójának döntését helyben hagyta. Az édesanya kiemelte azt is, hogy a gyermek édesapjától külön élnek, de a szülői felügyeleti jogot közösen gyakorolják. Tudomása szerint a közös szülői felügyelet is problémát okozott a gyermek iskolai jelentkezési kérelmének elutasításában, mivel az apa szóban hozzájárult ahhoz, de azt írásban már nem erősítette meg, hogy gyermeke a fent nevesített iskolába járjon. Az édesanya előadásából arra is lehetett következtetni, miszerint az apa más iskola választásához nem adja a hozzájárulását.

- **AJB-375/2016**

A kaskantyúi óvodában történt jogsértő fegyelmezésről

Az ügy kiindulópontja az volt, hogy a biztos sajtóhírekből értesült arról, hogy a kaskantyúi óvodájában az óvónő a fegyelmezetlen gyermek kezét megkötözte. Mivel az ügy kapcsán felmerült a gyermek emberi méltóságához való jogával összefüggő vizsgáltság gyanúja, a biztos hivatalból vizsgálatot indított, megkereste az óvoda vezetőjét, az önkormányzatot és a rendőrséget. A tényállás alapján az óvoda a gyermekkel összefüggésben kettős problémával szembesült, egyrészt az óvodai együttélés szabályait átlépő – a többi gyermeket zavaró, illetve bántó – gyermek magatartását kellett kezelnie, ezzel egy időben valamennyi óvodás gyermek számára meg kellett teremtenie a biztonságos óvodai nevelés feltételeit. E problémák „kezelésére” az óvodapedagógus úgy döntött, hogy fegyelmezési eszközként a magatartási szabályokat átlépő gyermek két kezét az óvodai étkezést közvetlenül megelőzően összeköti. Az ombudsman jelentésében felhívta a figyelmet arra, hogy az emberi méltóságához való jog a köznevelés intézményeiben mindenkit, az oktatás-nevelés valamennyi szereplőjét, így a gyermeket is megillető alkotmányos alapjog, és amely

alapján – többek között – tilalmazott a gyermekek, a tanulók testi és lelki bántalmazása, illetve megalázó büntetésben való részesítése. Az emberi méltósághoz való jog a gyermekeket, a tanulókat az életkorukra való tekintet nélkül megilleti. Az előzőek garanciális feltételeinek biztosítása az óvodában az óvónő feladata.

- **AJB-860/2017** Angol nyelvű közlemény

Egy iskolai fegyelmi eljárás során elkövetett súlyos jogsértésekről

Az alapvető jogok biztosának vizsgálata feltárta, hogy a Makói Katolikus Általános Iskola, illetve annak fenntartója az eljárási garanciák teljes figyelmen kívül hagyásával, súlyosan aggályos, jogszabálysértő módon kezelte egy 8 éves kisgyermek fegyelmi ügyét. Székely László ombudsman szerint a konkrét ügy egyik tanulsága, hogy az iskolai fegyelmi eljárás jelenlegi jogi szabályozása kiegészítésre is szorul, a bizonytalanságok ugyanis könnyen vezethetnek hasonló visszás esetekhez, ezért a szaktárca mielőbbi intézkedését is kérte.

- **AJB-1005/2017**

Jelentés egy jogsértő bölcsődei fegyelmezésről

Az ügyben az ombudsman egy szülői panaszbeadvány alapján vizsgálta egy bölcsődés gyermek méltóságsértő „fegyelmezését” és a fenntartó eljárása során elkövetett mulasztásokat. A biztos hangsúlyozta jelentésében, hogy nem kisebb hibát, hanem jogsértést követett el az a kisgyermeknevelő, aki úgy reagált egy síró bölcsődés gyermek viselkedésére, hogy lefogta és vizet fröcskölt az arcába. Az ombudsman szerint a fenntartó eljárása is visszás volt, mert érdemben nem vizsgálta ki a szülő panaszát.

- **AJB-361/2018**

Gyermekek iskolaérettségét megállapítani hivatott szakértői eljárások

Az óvodás gyermekek iskolaérettségét megállapítani hivatott szakértői eljárások jelentős elhúzódsát eredményezhetik a szabályozás ellentmondásai és hiányosságai, a jogi bizonytalanságok pedig oda is vezethetnek, hogy a szülőket indokolatlan gyámhatósági procedúrának teszik ki – állapította meg az alapvető jogok biztosának vizsgálata. A biztos a jelentésében több ajánlást is megfogalmazott a szaktárca és a hatóságok számára is.

- **AJB-43/2019**

Sajátos nevelési igényű tanuló oktatása

Az édesanya panaszbeadványában a budapesti általános iskola eljárását sérelmezte. Előadta, hogy gyermeke osztályfőnöke kifejtette, hogy a gyermek inkább való „kisegítő iskolába, majd a gyermek számára egy gyógypedagógiai iskolát javasolt.

Később az osztályfőnök többször is felhívta a szülőt azzal, hogy gyermeke „irányíthatatlan”. A szülő hivatkozott az elkészült kiegészítő szakvéleményre, ami megfogalmazta, hogy matematikából szükséges a gyermek számára az egyéni előrehaladású nevelés. E szakértői véleményben foglaltakat az Iskola azonban állítása szerint nem vette figyelembe, hanem külön behívták és közölték vele, hogy gyermekét nem engedhetik a második évfolyamra, mivel nem sajátította el az alapokat. Ezt követően a gyermek kénytelen volt iskolát váltani és a tankerület igazgatójának engedélyével a második évfolyamot speciális általános iskolában kezdte meg.

29. cikk – az oktatás célja

- **AJB-2601/2014**

A gyermekek gyermekjogi jogtudatosságának növeléséről

Magyarország által 2003-ban benyújtott, 2-3. időszakos országjelentés 2006-os értékelésekor a Gyermekjogi Bizottság javasolta, hogy a tananyagba kötelező elemként kerüljön bele az emberi jogok oktatása, továbbá a gyermekek jogairól tájékoztató kampányok szervezése. Az ombudsman 2008-ban azt állapította meg, hogy Magyarországon a gyermekek alapvető jogainak átfogó oktatását is magában foglaló képzések sem számukban, sem elérhetőségükben (főváros orientált) nem képesek eleget tenni azon kötelezettségnek, amelyet a Gyermekjogi Egyezmény ír elő. Mindezekből kifolyólag a hivatalból indított átfogó vizsgálat célja a gyermekek, ezen belül pedig a fogyatékossgal élő és a különböző nemzetiségekhez tartozó gyermekek általános és speciális alapvető jogainak megismertetését biztosító jogtudatosító tevékenység helyzetének monitorozása.

- **AJB-497/2016** Angol nyelvű közlemény

Médiaértés-oktatás iskolai gyakorlatának átfogó vizsgálata

Az ügyben a biztos a médiaértés-oktatás iskolai helyzetét és gyakorlatát tekintette át. Az átfogó vizsgálat arra irányult, hogy feltérképezze: a médiaismeret, médiaműveltség oktatása hogyan, milyen időkeretek között valósul meg a köznevelési intézmények gyakorlatában, milyen jó gyakorlatok léteznek a médiaismerettel, médiaműveltséggel kapcsolatos kompetenciák átadására. A vizsgálat kitért arra, hogy melyek a médiaismeret, médiaműveltség területén megmutatkozó hiányosságok fő következményei a gyermekekre nézve, létezik-e az iskolai médiahasználattal kapcsolatos szabályozás a köznevelési intézményekben. Az ombudsman szerint kevés az iskolákban a szakképzett mediatanár, a Nemzeti Alaptantervben a médiaértés nem önálló tantárgy, a meghatározott óraszám és szakmai tartalom inkább ajánlás, valamint hiányzik belőle az online bántalmazás és az internet veszélyei kezelésének módja. Az alapvető jogok biztosa első lépésként arra kérte fel az emberi erőforrások miniszterét, hogy készüljön a médiaértés-oktatás hatékonyságát felmérő, átfogó kutatás, helyzetelemzés, legyen szakirányú pedagógusképzés, a tanárképzés tananyagában pedig szerepeljen az online bántalmazás elhárításának tematikája.

31. cikk

– a gyermek joga a szabadidőhöz, a játékhoz és a kultúrához

- **AJB-7619/2013**

Pihenéshez és játékhoz való jog a fogyatékossgal élő gyermekek és iskoláskorú gyermekek iskolai terhelése vonatkozásában

A hivatalból indított vizsgálat keretében a gyermekek – kiemelten kezelve a fogyatékossgal élő gyermekek – játékhoz, szabadidőhöz, pihenéshez való jogának biztosítását vizsgálja, tekintettel az Egyezmény 31. cikkében foglalt követelmények és célok gyakorlati érvényesülésére.

34. cikk

– a gyermek védelme a szexuális kizsákmányolás ellen

- **AJB-1485/2018** Angol nyelvű közlemény

A prostitúció áldozatává váló gyermekek jogainak védelme és a megelőzés lehetséges eszközei

Utóvizsgálati jelentésében az alapjogi biztos megállapította, hogy aggályos, hogy jelenleg is szabálysértési eljárás és szankció fenyegeti azokat a kényszerítő helyzetben lévő gyermekeket, akiket a prostitúciós tevékenységen érnek. A biztos szerint a rendészeti megoldások erőltetése helyett a gyermekvédelmi rendszer szereplőit kellene megerősíteni, jobban felkészíteni, hogy a veszélyeztetettséget időben felismerjék, érdemben felléphessenek ellene. A jelentés számos jogalkotási és gyakorlati intézkedés javaslata mellett a jó gyakorlatokra is felhívta a figyelmet.

37. és 40. cikk

– a gyermek jogainak védelme az ellenük folytatott eljárások során

- **AJB-472/2017**

Jelentés egy 14 éves enyhe értelmi fogyatékos gyermek rendőrségi kihallgatása ügyében

Megfelelő jogalap nélkül állítottak elő és hallgattak ki tanúként a rendőrök egy 14 éves enyhe értelmi fogyatékos gyermeket, ezzel pedig súlyos visszásságot okoztak – állapította meg az ombudsman egy panaszbeadvány vizsgálatában. A biztos arra is felhívta a figyelmet, hogy gyermek kihallgatásakor a szülő értesítését és jelenlétének biztosítását még az eljárás halaszthatatlansága miatt sem lehet mellőzni. Az alapvető jogok biztosa az illetékes rendőrségi és ügyészségi vezetők intézkedését kérte ahhoz, hogy ne ismétlődhessenek meg hasonló esetek.

- **AJB-1655/2018**

Egy kiskorú gyermek jogsértő rendőrségi előállítása

Az ügyben a biztoshoz forduló panaszos apa beadványában sérelmezte a rendőrség eljárását, mert 12 éves leányát álláspontja szerint indokolatlanul állították elő. Az ombudsman megállapította, hogy panaszos gyermekének előállítására törvényi feltételek hiányában, jogalap nélkül került sor, ami sértette a személyes szabadsághoz, emberi méltósághoz fűződő jogát. Az alapjogi biztos felkérte az érintett rendőrkapitányság vezetőjét, hogy a jelentés ismertetésével hívja fel az alárendeltségében működő személyi állomány figyelmét arra, hogy intézkedéseik során – amellet, hogy a gyermekek jogait és védelmüket továbbra is kiemelten kezelik – a rendőrségi törvény rendelkezéseit maximálisan betartva járjanak el.

